

ДУНЁ АДАБИЁТИ ДУРДОНАЛАРИ

84(0)
745

Детектив ҳикоялар

ЭЛЕКТР

СТУЛДАГИ

ТАВБА

**Kitob shu yerda ko'rsatilgan muddatdan
kechiktirilmagan holda topshirilishi shart**

ilgarigi berilmalar miqdori _____

--	--

ДУНЁ АДАБИЁТИ ДУРДОНАЛАРИ

ЭЛЕКТР СТУЛДАГИ ТАВБА

Детектив ҳикоялар

Тошкент — 2017 *2017/11*

УЎК: 821(4-011/-015)

КБК: 84 (0)

Э 45

Электр стулдаги тавба: детектив ҳикоялар / Тўплаб,
нашрга тайёрловчи: Дилшодабону Аввалбоева. – Тошкент: Yurist-
media markazi, 2017. 160 бет. (Дунё адабиёти дурдоналари)

ISBN 978-9943-4706-1-3

УЎК: 821(4-011/-015)

КБК: 84 (0)

Жинойт тафсилотларини ўзида мужассам этган детектив ҳикояларни ўқиш жараёнида қўрқув ва ҳаяжонга тушамиз. Батъзи ҳикоя тафсилотлари бизга шу даражада қаттиқ таъсир этадики, уларни унутишимиз жуда қийин кечади. Шунда ҳар қандай воқеа содир бўлиши мумкин, деган ақида бизни ҳушёрликка ундайди. Ҳаётда бундай ёвузлик ва қўрқинчли воқеаларга тўқнаш келмаслик ўз қўлимизда эканлигига яна бир бор амин бўламиз.

Ёвузлик нечоғли жирканч кўринишда бизга ўз бўй-бастини кўрсатмасин, биз ҳаминна нафосат ва гўзалликка уйғун эзгуликка интилишимиз – инсонийлик даражамизни намоён этади. Одамийлик сизни ҳеч қачон тарк этмасин!

Такризчи:

Абдуғафур Маматов,

филология фанлари доктори, профессор

ISBN 978-9943-4706-1-3

© “Yurist-media markazi” нашриёти, 2017 йи

ОНАМНИНГ ТИЛАГИ

Хотиним Ширли иккимиз жума кунлари кечки овқатни доим онамникида, Броиксда еймиз. Жума мен учун ҳар томонлама қулай, чунки шанба дам олиш куним (мен полицияда, қотилликларни тергов қилиш бўлимида ишлайман). Лекин ўн саккизинчи декабрь жумага тўғри келмаса ҳам биз онамникига борамиз, негаки ўн саккизинчи декабрь – онамнинг туғилган куни. Бу куни яна битта анъана бузилади: онам қозон-товоққа қўл урмайди. Ширли кечки овқатни пиширади, мен идиш-товоқларни юваман, онам эса ўзининг севимли юмшоқ курсисида ўтириб дам олади. Охирги марта инспектор Милнерни бошлаб келганимни кўриб онам ҳар доимгидан-да ортиқроқ хурсанд бўлди. Бошлиғим бўлса ҳам бўлимимиздаги бўйдоқлар орасида туғилган кунга бошлаб бориш учун Милнердан яхшиси йўқ. Бўйи пастроқ, қорувли, сочига оқ оралаган, ниякдор бу одам маъюс кўзларининг жовдираб туриши билан ёши ўтган аёлларни бир зумда ўзига ром қилади. Милнерни кўриб онамнинг боши осмонга етди. У бошлиғимнинг елкасига қоқиб қўйди-да, полициячилар ҳақидаги энг беозор латифаларини бирин-кетин айтиб берди. Кечки овқат пайтида эса унга айёрона нигоҳ ташлаб:

– Нега жўжанинг оёғини охиригача емаяпсиз? Бирор нимадан ташвишланаяпсизми, инспектор? – деб сўради.

Инспектор Милнер жилмайгандай бўлди.

– Ҳар доимгидек ичимдагини топдингиз, – деди у.

– Ҳозир янги, бемаза бир иш билан шуғулланаяпмиз, она, – дедим мен.

– Фош қилинмаган жинойтми? – онамга жон кирди. У менинг ишларимга роса қизиқади, кўпинча жинойтни мендан анча илгари фош қилади.

Э, фош қиладиган жойи йўқ бу ишнинг, – дедим мен. – Қотиллик содир этилди, қотилнинг кимлигини биламиз: яқин орада ҳибсга олинса ҳам керак.

Инспектор Милнер чуқур уф тортди.

– Бўлақол энди, – деди онам, – бор гапни менга айтиб-кўнглингни бўшат.

Мен хўрсиндим-да, курсига жойлашиброк ўтириб, гап бошладим:

– Хўш, аввал сизга профессор, аниқроғи, собиқ профессор ҳақида гапириб беришим керак. Унинг фамилияси Патнэм. Ёши элликларда, у Жоан исмли қиз билан Вашингтон-сквер яқинидаги лифтсиз уйда, уч хоналик каталакдай квартирада яшайди. Ўн йил бурун Патнэм энг машхур коллежлардан бирида инглиз адабиётидан маъруза ўқиган. Айтишларича, зўр олим бўлган экан. Лекин хотини ўлгач, тушкунликка тушиб қолган. Соатлаб хонасидан чиқмай шифтга термулиб ётган. Маърузаларга кечикиб борган, айрим пайтлар кирмай қўйган. Декан Патнэмни уч-тўрт марта огоҳлантирган, лекин эришган ютуқлари-ю оиласидаги жудоликни инобатга олиб, кўп ҳам пергайвермаган. Аммо орадан икки йил ўтгач, коллеждагилар бу ҳолатга чек қўйиш керак деб ҳисоблашгач, декан уни ишдан бўшатган.

– Қизи-чи, – деди онам, – ўшанда қизи неччи ёшда бўлган?

– Ўн еттида, – дедим мен, – коллежга эндигина кирган пайти бўлган. Отаси ишдан бўшатишгач, қизи ҳам ўқишни ташлаган ва профессорнинг қўл қовуштириб ўтирганини кўриб ишлаши кераклигини тушунган. Ҳарф териш ва стенографияни ўрганиб, адвокатлик идорасига қотибаликка ёлланган ва пул топа бошлаган. Тўғри, ҳозир улар одмигина яшашади-ю, лекин тирикчиликлари ўтиб турибди.

– Қария ўша воқеалардан сўнг ўзини ўнглаб ололмадими? – сўради онам.

Инспектор Милнер яна чукур хўрсинди-да, мен бошлаган ҳикояни давом эттирди:

– Аксинча, борган сари ўзидан кета бошлади. Ишдан бўшатиладигач, ичкиликка ружу қўйди. Ҳафтасига икки марта – душанба ва пайшанба кунлари кечки овқатдан кейин кўчага чиқиб кетиб, уйига ярим тунда ғирт маст бўлиб қайтадиган одат чиқарди.

– Бу ҳам майли, – дедим мен. – Профессор Патнэмни ишдан ҳайдашганда, у ҳамма айбни деканга тўнкаган. Декан Дакуорт – унинг тенгдоши, улар ёшлик даврларида коллежда бирга иш бошлаб, кўп йиллар қалин дўст бўлишган. Дакуорт Патнэмга ишдан ҳайдалганини айтганда профессор роса жанжал кўтарган, факультетда бу воқеани ҳалигача эслаб юришади. Патнэм декан унга ҳасад қилгани учун ҳам ишдан ҳайдаётганини, обрўйини бир пул қилганини, хотинининг ўлимига ҳам Дакуорт сабабчи эканини айтиб тинмай ўшқирган. Ўч оламан деб таҳдид қилган. Орадан ўн йил ўтган бўлса-да, профессор Патнэм декан Дакуортдан нафратланишини ҳалигача ҳеч кимдан яширмайди. Лекин яқинда бу машмаша мутлақо бошқача тус олди...

– Нима рўй берганини сезиб турибман, – деди онам. – Деканнинг ҳали уйланмаган, ёшгина ўғли бор, шундайми?

– Ё, тавба, – деб юборди инспектор Милнер. – Бунақа мия билан бизнинг бўлимимизга кўп фойдангиз теккан бўларди.

– Шундоқ ҳам анчадан бери фойдам тегаяпти, – деди онам.

– Давомини эшитинг, – дедим мен, аслида энг чигал жиноятларни фош қилишда онам менга қанчалик ёрдам беришини инспектор ҳатто тасаввур ҳам қилолмасди. – Ҳа, гапингиз тўғри, она. Дакуортнинг ўғли Тед ҳам ўша коллежда дарс беради. Ёши ўттизга бориб қолган бўлса-да, уйланмаган. Бир неча ой бурун у Жоан Патнэм билан

никоҳдан ўтган. Декан Дакуорт бундан жуда мамнун бўлган, лекин Патнэм яна жанжал кўтарган ва қизига: “Ҳаётимни барбод қилган одамнинг ўғлига эрга тегишингга йўл қўймайман”, деб айтган. Деканнинг ўғлини эса уйининг остонасига ҳам йўлатмаган. Ўтган ҳафта кечкурун Дакуортнинг уйига бостириб бориб, меҳмонларининг олдида жанжал кўтарган. “Ишимдан, хотинимдан, обрўйимдан жудо қилганинг етмаганидек, энди ёлғиз қизимни ҳам тортиб олмоқчимисан” деб роса ўшқирган. Кейин Дакуортни ўлдиришга қасам ичиб, “бу қотиллик эмас, қатл бўлади” деб айтган. Шундан сўнг Жоан Тед Дакуортни отаси ҳовуридан тушгунча тўйни бошламай туришга кўндирган.

– Кейин нима воқеа рўй берганини тахмин қилиш қийин эмас, – гапда давом этдим мен. – Душанба куни кечки овқатдан сўнг профессор Патнэм одатдагидек ичгани кетган. Жоан уни кутган. Патнэм арокдан бўкиб, гандираклаганча уйга тунги соат икки яримда қайтган. Тахминан шу вақтда полициячи Вашингтон-скверда Дакуортнинг мурдасини топган. Декан тилка-пора қилиб ташланганди, ёнида эса қотиллик куроли – арок шишасининг қолдиғи ётарди. Биз тонгда тиним билмадик. Деканнинг ўғли ва хотини Дакуорт бир яримда тунги газетанинг охиригى сонини харид қилиш учун метрога йўл олганини айтишди. Лекин мурданинг ёнида газета йўқ эди, матбуот шохобчасидаги савдогар ҳам уни кўрмаган, демак, декан қотилга ўша ёққа бораётганда рўбарў келган. Айтмоқчи, миссис Дакуорт ва Тед деканнинг қайтишини бирга кутишган, шундай экан, жиноят содир бўлган вақтда иккаласи ҳам уйда бўлган. Тонги соат олтида биз Патнэмнинг олдида бориб, ундан тунни қаерда ўтказганини сўрадик.

– Боякиш, – деди инспектор Милнер бош чайқаб. – Ҳеч нимага фаҳми етмай, бизга бақрайиб тураверди. Қизи уни

бир амаллаб уйғотди. Декан Дакуортнинг ўлдирилганини айтганимизда у гапимизни тушунмаётгандек кўзларини ширпиратди. Кейин йиғлаб юборди.

– Унга раҳмим келиб кетди, она, – дедим мен ва Патнэмнинг аҳволи кўз олдимга келиб этим жунжикди. – Ниҳоят уни овутиб, тунда нима иш қилганини сўрадик. Патнэм жавоб беришдан бош тортди.

– Бош тортдимми ёки маст бўлгани учун эслолмадимми?

– “Эсимда йўқ” демади, “айтмайман” деди. Хўш, биз айма қилишимиз керак эди? Ҳали уни қотилликда расман айблаганимиз йўқ, сўроқ қилгани полиция бош бошқармасига олиб бордик, холос. Ҳеч ким унга тегинмади. Аммо ўн якки соат роса сўроқ қилдик. Патнэм айбига иқрор бўлмади.

– Қотил Патнэм эканига ишончимиз комил эди, – дедим мен, – шунинг учун уни ўша куни ярим тунда кўрган гувоҳларни кидира бошладик. Патнэмнинг суратини олиб яқин атрофдаги барларга бирма-бир кириб чиқдик. Ниҳоят, Дакуортнинг уйидан уч кўча наридаги барнинг эгаси Гарри Слоун Патнэмни таниди. Охирги уч-тўрт йилда Патнэмнинг доимий мижози бўлган экан. Қотиллик рўй берган куни ҳам Гарри уни кўрган. Ярим тунда, тахминан соат бирдан ўн бешталар ўтганда Патнэм барнинг эшигини гақиллатиб, шовқин сола бошлабди. Бар ёпик дейишса ҳам ячкилик беришни талаб қилиб, пулини кўрсатибди. Гарри ароқ бериб тезроқ қутулганимиз маъқул деб уни ичкарига киритибди. Бармэннинг айтишича, Патнэм ярим шиша арокни сипқоргандан кейингина уларни тинч қўйибди. Бу пайтда соат иккидан ўн бештача ўтган экан. Бардагилар Патнэм фақат маст бўлиш учун ичгани йўқ, у нимадандир безовта эди дейишди. Миссис Слоун унинг афт-ангорида кўркув аломатини кўрибди.

– Лекин бу Патнэмнинг қотиллик қилганини исботламайди-ку?

– Тўғрику-я, лекин бошқа тафсилотларни ҳам ҳисобга олсак, бу анча ишонарли далил. Биринчидан, Патнэмнинг қотиллик қилишига сабаби бор эди. Иккинчидан, имконияти ҳам бор эди. Вақт ҳам шунга тўғри келяпти. Ўшанг икки яримда Дакуорт газета олгани кўчага чиққан ва йўлда тасодифанми, йўқми, ҳарқалай Патнэмга рўбарў келган. Тахминан ўн бешта кам бирларда Патнэм кўлидаги шиша билан Дакуортнинг бошига туширган. Шундан сўнг нима иш қилиб қўйганини кўриб, кўрқиб қолган Патнэм бўкиб ичиш учун яқинроқдаги барга югурган ва у ердан иккидан ўн бешталар ўтганда чиқиб уйига йўл олган. Қизи унинг икки яримда уйга кириб келганини айтди. Патнэмнинг ўзини тутиши ҳам тахминларимизга мос келади – у Слоуннинг барида арок сўраб туриб олган, бунинг устига тунда нима қилганини айтишдан бош тортди. Бу ишни ёпилди деса ҳам бўлади, она.

– Ҳа, иш деярли ёпилди, – деди инспектор Милнер хўрсиниб. – Бу далилларни бошқача изоҳлашнинг иложи ҳам йўқ.

Орага жимлик чўкди. Кейин онам пўнғиллади.

– Иложи бор, – деди у. – Ҳаққоний изоҳлаш керак!

– Йўқ, йўқ, – деди инспектор Милнер бош чайқаб. – Бошқача изоҳни топмоқчи бўлдим... бояқиш қария... лекин бунинг имкони йўқ.

– Ҳозир топамиз-да, – деди онам. – Лекин аввал сизларга учта оддийгина савол бермоқчиман.

Мен дарров хушёр тортдим. Онамнинг “оддийгина саволлари” одатда одамни гангитиб қўяр, уларга ўзи жавоб бергунча каловланиб тураверардингиз.

– Бера қолинг.

– Биринчи савол: декан Дакуорт хақида яна озгина маълумот берсанглар. У профессор Патнэмнинг пиёнисталигига қандай қарарди? Пиёнисталикни оқлармиди, йўқми?

Саволни бемаъни деб ҳисобласам ҳам, жавоб бердим:

– Ҳеч ҳам окламасди. Ўзи бир култум ҳам ичмасди, бунинг устига, талабаларни ароққа ружу қўймасликка ундар, ичкиликни тақиқлашга уринарди.

– Яхши жавоб бўлди, – деди онам мамнун жилмайиб. – Иккинчи савол: полиция бош бошқармасидаги сўроқни тугатиб, Патнэмни уйига, қизининг ёнига олиб борганинглاردан кейин у нима қилди?

Бу савол ҳам бемаънидай туюлди, лекин барибир жавоб бердим:

– Билсангиз, бу ҳам бизга маълум, онажон. Патнэм қочиб қолмасин деб квартирага соқчи қўйгандик. Профессор қизи ва соқчимизнинг кўз олдида, диванда ухлаган. Тонгда уйғониб нонушта қилган. Пиширик еб, апельсин шарбати ва кофе ичган. Икки дона канд солган. Бу маълумотлар жиноятни фош қилишга ёрдам беради, деб ўйлайсизми?

Онам киноямга эътибор ҳам бермай, жилмайганча жавоб қайтарди:

– Миянгни ишлатсанг, албатта, ёрдам беради. Охирги савол: қотиллик содир бўлган ўша тунда яқин атрофда “Шамолга совурилганлар” фильмини кўрсатишмаётганмиди?

Буниси энди ортиқча эди.

– Шу ҳам ҳазил бўпти-ю, она! Биз ҳар қалай қотилни қидираяпмиз.

– Ким ҳазиллашаяпти? – деди онам. – Саволимга жавоб берасизларми, йўқми?

Инспектор Милнер одоб билан жавоб берди:

– Бунинг қотилликка нима алоқаси борлигини билмадим, лекин айнан ўша пайтда Лоу кинотеатрида “Шамолга совурилганлар”ни кўрсатишаётганди. Профессор Патнэмни сўроқ қилгани кетаётганимда кўзим тушувди.

– Мана, далил ҳам топилди, – деди онам хурсанд бўлиб. – Иш битди. Профессор Патнэм ҳеч кимни ўлдирмаган.

Ҳайратдан инспектор Милернинг кўзлари пирпираб кетди.

– Ростдан ҳам далилингиз борми?

– Ҳаммаси кундай равшан-ку, ахир, – деди онам кўлларини ёйиб. – Иш яна шўринг қурғур жияним Миллига бориб тақалаяпти.

– Жиянингиз Миллига?.. – деди инспектор ҳангу манг бўлиб.

Онам бош сермади.

– Ҳа, бояқиш Миллига. Бу аёл доим соғлиғидан нолирди. Юраги чаток эди, боши, оёғи, бели оғрирди, ошқозони безовта қиларди. Хуллас, оғримаган жойи йўқ эди, лекин дарди ҳар йили янгиланарди. У эрга тегмагани учун бояқиш укаси Моррис Миллини боқишга мажбур эди. Укаси ҳам уйланмасди. Қизларга қараши биланок жияним Миллининг бирор касали кўзиб қоларди. Бир куни Милли қазо қилди. Ошхонадаги жавондан сузмали пиширикни оламан деб курсидан кулади-ю, боши зарб еди. Мурдани кўздан кечирган дўхтир Моррисга бошидаги ғуррани ҳисобга олмаса, бу у кўрган жасадларнинг ичида энг соғломи эканини айтди. Лекин бу пайтга келиб бечора Моррис эллик етти ёшга кирган, сочлари тўкилиб, қорин қўйган, аёллар унга қайрилиб ҳам қарамасди.

Онам жимиб қолди, биз эса унинг гапни қаёққа бураётганини тушунмай бошимиз қотди.

Нихоят, Ширлининг тоқати ток бўлди.

– Бунинг қотилликка нима алоқаси бор, ойи?

– Бу саволнинг жавоби шундоққина бурунларингнинг тагида турибди, – деди онам, – ҳамма гап кун тартибида.

– Қанақа кун тартиби?

– Профессор Патнэмнинг кун тартиби. Ароқхўр профессор доим душанба ва пайшанба куни кечки овқатдан кейин уйдан чиқиб, нукул бир хил вақтда, ярим тунга яқин ғирт маст бўлиб қайтиб келади, дединглар. Менимча, бу

жуда ғалати ҳолат. Чунки арокқа пул топиш учун бўйинбоғини ҳам гаровга қўйишга тайёр турган одам ҳар дақиқада қўлидаги соатига қарайвермайди. Қараганда ҳам, кўзига ҳеч нарсa кўринмайди. Бунинг устига, унинг айнан душанба ва пайшанба кунлари кечки овқатдан кейин то ярим тунгача йўқолиб кетиши менга бир нарсани – кинотеатрнинг кун тартибини эслатапти. Душанба ва пайшанба кунлари янги фильмлар қўйилади, катта кинодастур эса айнан кечки овқатдан ярим тунгача давом этади.

– Нима демокчилингизни энди тушундим, она...

– Жим бўл, – жеркиб берди онам. – Бошидаёқ шунга ақлинг етмадими, энди гапимни бўлма. Профессорнинг кун тартиби ғалати туюлгани учун ҳам полициядаги ўн икки соатлик сўроқдан кейин Патнэм нима қилди, деб сўрадим. У ухлабди, уйғонгач, нонушта қилибди. Ароқ ҳақида ўйламабди ҳам! Ичкилик ҳам сўрамаган! Агар Патнэм ғирт пиёниста бўлса, ўн икки соатлик сўроқдан кейин бир стакан ҳам ароқ ичгиси келмайдими? Кечирасизлару, уни ароқхўр деганинглaр ғирт сафсата. Шундай қилиб, илк шубҳам тўғри чиқди...

– Патнэм пиёниста эмас экан-да? – деди инспектор Милнер ҳангу манг бўлиб.

– Бу кундек равшан-ку, – деди онам. – Аслида у ичкиликни жинидан баттар ёмон кўрса керак. Ўзини пиёниста қилиб кўрсатади, холос. Патнэм ўн йил давомида кинотеатрга бориб янги дастурни бошидан охиригача кўрган. Кейин бир шиша ароқ сотиб олиб қўли ва ёқасига қуйганда, кизи кўриши учун уйга гандираклаб кирган.

– Нега, ахир? – дедим мен. – Нега у шунча йил қизини аҳмоқ қилган?

– Жияним Миллидан саломлар, – деди онам жилмайиб. – Профессор ишини, ўзига бўлган ишончни, ҳаётга қизиқишни йўқотган одам. Унга қизининг ғамхўрлигидан

бўлак ҳеч нарса керак эмас. Шунинг учун қизининг эргі тегиб, ўзини ташлаб кетишидан доим кўрқади. Жоанни ёнида олиб қолиш учун эса ночорликдан таъсирлироқ бирор бахона керак. Мана шунинг учун ҳам Патнэм арокхўрга “айланган”. Оқила, меҳрибон қиз пиёниста отасини ёлғиз ташлаб кета олармиди? Профессорнинг бу ҳийласи иш берди. Жоан ҳам Морриснинг аҳволига тушиб қолди. Лекин, балки бу сафар ҳам вазиятни ўнглаш мумкиндир.

– Шошманг-шошманг, – деди Ширли ҳовлиқиб. – Сиз профессор ҳар душанба кинога бориб, дастур тугагандан сўнг ярим тунда қайтиб келган деяпсиз. Лекин қотиллик содир этилган куни у икки яримда уйига қайтган. Бу қотил Патнэм эканидан далолат бермайдими?

Онам кулиб юборди.

– Сен охирги саволимни унутибсан. Бу менинг тахминим тўғри чиққанини исботлайди, холос. Яқин-атрофдаги кинотеатрлардан бирида “Шамолга совурилганлар”ни кўрсатишган. Бу кино эса, одатдаги фильмлардан бир соат узок давом этади.

Ширли ҳайратдан сапчиб тушди.

– Мана, бу ишни ҳам бир ёқлик қилдик, – деди онам. – Ширинликни ким олиб келади? Ҳаммасига ўзим югуришим керак...

– Мен олиб келаман, – деб ошхонага қараб кетаётгандим, Ширлининг гапини эшитиб тўхтадим.

– Шошманг-шошманг, – деди у онамга ғолибона нигоҳ ташлаб. – Сиз, ахир, қотилнинг кимлигини айтмадингиз-ку. Профессор Патнэм пиёниста бўлмаса, унда декан Дакуортни ким ўлдирган?

– Ким ўлдирганини ҳалиям фаҳмламадингларми? – деди онам айёрона жилмайиб. – Профессорнинг пиёниста эмаслигини исботладик. Арокхўр бўлмаса, у нима учун Гарри Слоуннинг барига тунда бостириб кириб, ярим шиша ароқни бир кўтаришда сипқорган? Нега Гарри Слоун билан

сотини Патнэм баримизга тўхтовсиз келадиган доимий миждозимиз, деб айтишди?

Инспектор иккаламиз сергак тортдик. Милнернинг пешонаси тиришди.

– Слоун билан хотини бизни алдашибди-да? – деди у. – Бу – аниқ. Деканни Слоун ўлдирган. Декан ичкиликбозликка қарши эди, талабаларга арок ичишни тақиқламоқчи бўлиб юрувди. Агар ниятига етганда, талабалар Дакуорт кўриб қолмасин, деб ичгани коллеждан узоқроққа кетишга мажбур бўлишарди. Слоуннинг асосий миждозлари талабалар, деб эшитганман. Декан уни касод қилиши мумкин эди – ҳозирги замонда бунинг учун одам ўлдириш ҳеч гап эмас. Менимча, Слоун аслида Дакуортни ўлдирмоқчи бўлмаган. Душанба куни кечқурун киттак отиб олган Слоун газета харид қилгани кетаётган деканни учратиб қолган-у, уни ичкиликбозликка ҳадеб қарши чиқавермасликка ундаган, декан унамагач, кўлидаги шиша билан уни уриб ўлдириб қўйган. Кейин уйига қайтиб, бўлган воқеани хотинига айтган...

– Эртаси куни кечқурун Слоуннинг сувдан қуруқ чиқишига ўзимиз кўмаклашибмиз-да, – дедим хўрсиниб. – Унга Патнэмнинг суратини кўрсатиб қотиллик рўй берган вақтда профессорнинг қаерда бўлгани номаълумлигини айтганимиз-дан кейин Слоун билан хотини Патнэмга қарши гувоҳлик бериб қўя қолишган.

– Улар ҳозир ҳеч кимнинг эсига келмасди, агар... – қойил қолган Милнернинг тили айланмай қолди.

Ширли менга маъноли қараб қўйди. Инспектор полиция бош бошқармасига кўнғироқ қилиб, эру хотин Слоунларни ҳибсга олишни буюрди. Мен эса ошхонага бориб, Ширли пиширган пирогдаги шамчаларни ёқдим. Пирогга учта шам тикилганди: биринчиси онамнинг ҳақиқий ёши учун, иккинчиси онам тан олган ёш учун, учинчиси бахт учун. Пирогни дастурхонга олиб келганимдан сўнг биз “Туғилган

кунинг билан!” кўшиғини куйладик ва онам ёш қизлардек қизариб кетди. Пиширикни ёнига қўйдик-да, Ширликкимиз тилак тилаб шамларни пуфлашини сўраб тури олдик. Лекин онам индамай инспектор Милнерга қаради.

– Сиз ҳалиям нимадандир безовтасиз, – деди у.

– Мени кечиринг, – деди инспектор жилмайиб, – бояқич қария ҳеч кўз олдимдан кетмаяпти. Қизи бор гапдан хаба топгач, эрга тегиб қарияни ташлаб кетади. Бечора бир ўзи қандай яшайди?

Инспекторнинг овози қайғули чиқди. Онамнинг жавоби эса ғалати бўлди.

– Қария? Қайси қария? – деди у саволга савол билан жавоб бериб. Кейин кўп гап айтиб юборгандек дарроғ пирогга унади. – Демак, аввал тилагимни айтиб, кейин шамларни пуфлайман.

Онам кўзларини юмиб бир нималар деб пичирлади. Сўнг кўзини очиб пирогга энгашди-да, пуфлади. У нима тила тилаганини ўша окшом ҳеч кимга айтмади.

*Рус тилида
А.ОТАБОЕВ таржимаси*

ЭЛЕКТР СТУЛДАГИ ТАВБА

Женисни ўлдиришга қачон қарор қилганимни аниқ айта олмайман. Албатта, бу ҳақда бир неча ойлар давомида ўйлагандим, аммо айнан қачон орзуларим пухта ўйлаб чиқилган режага айланганини эслай олмайман.

Эҳтимол, бу Женис менга индамай сотиб олган мўйнали пўстин учун ҳисоб варағини олиб келишганида юз бергандир. Деярли икки минг доллар – йиллик даромадимнинг бешдан бир қисмини сарфлашим лозим бўлган бу матоҳга кўз ташламоқчи бўлганимда эса у Бешинчи авенюдаги дўконларни айланиб чарчагани учун поездда келаётиб пўстинни унутиб қолдирганини айтиб мени ўлдираёзганди.

Балки бу анча олдинроқ, ишдан ўлгудек чарчаб шаҳар марказидаги уйимизга қайтганимда Женис Коннектикутдан уй сотиб олганини айтганида бўлгандир. Биз энди Манхеттендаги тош деворлар ичида яшамас эканмиз. Қишлоқнинг тоза ҳавоси бизга куч берар экан. Бундан ташқари, ҳар куни одатдагидан бир соат эрта туриб тонгги поездда ишга боришим мен учун жудаям фойдали экан.

Балки ҳаммаси ўша куни, қишлоқдаги уйимизда харажатларимизни ҳисоб-китоб қилаётиб кейинги ярим йилда банк кредитларини микдоридан ошириб юборганимиз учун тўлаган жарималаримиз ейиш-ичишимизга кетган пулдан ҳам кўпайиб кетганлигини билганимда бошлангандир. Бу ҳақда унга норозилик билдирганимда Женис хотиржамлик билан ҳамма айбни менга ағдарганди. Ростдан ҳам, у кутилмаганда сарфлайдиган пулларни вақтида топиб беролмаганим учун уни айблаш мумкинми?

Балки гап унда эмасдир. Балки буларнинг барига Карен сабабчидир.

Карен, оҳ Карен! Ниҳоят, менинг лавозимим кўтарилди. Бу лавозим менга Жениснинг харажатлари учун кўпроқ пул, шу билан бирга шахсий кабинет ва котиба берди. Ва бу котиба Карен эди.

Умуман олганда, бу анча ғалати воқеа. Уйда доимий жанжаллар ва асабийлашишлар манбаи бўлган хотин кутади. Ишда эса ақлли, гўзал, гаплашсанг ҳаёт ташвишларини унуттирадиган котиба. Мен бора-бора иш кўпайиб кетганлигини баҳона қилиб шаҳарда узоқроқ қолиб кетадиган бўлдим ва охир-оқибат ўша нарса юз берди. Биз Карен билан бир-биримизни севиб қолдик.

Бизнинг муносабатларимиз раҳбар ва котиба орасидаги ишқий ўйинга айланиши ҳам мумкин эди. Аммо Карен софдил қиз эди. Мен Женис билан ажрашишим ва Каренга уйланишим кераклигини тушундим.

Аввалига ажрашиш ҳақида ўйладим. Мен Жениснинг бунга рози бўлишига шубҳа қилмасдим, чунки ўша пайтларда ажрашишлар урфга кирган, Женис эса замон билан ҳамнафас кадам ташлашга интиларди. Аммо кейин алимент эсимга тушиб қолди. Ажрашишга нима сабаб бўлмасин, ҳукуқий жиҳатдан мен жавобгар, Женис эса даъвогар бўларди. Бу эса алимент дегани. Мен Жениснинг пулга ниҳоятда ўчлигини жуда яхши билардим. Шундок ҳам иккимиз учун зўрға пул топардим. Бунга Каренни ҳам кўшинг, қарабсизки ярим йилда мен қарздорлик ботқоғига ботишим тайин.

Йўқ, ажрашиш фикри шу заҳоти четга сурилди ва қанчадир вақт бу муаммонинг ечими йўқдай туюлди. Сўнгра Женис машина сотиб олди ва мен уларнинг иккаласи – Женис ҳам, машинаси ҳам Мерит Паркуей атрофида мажакланиб кетишини Худодан сўрадим. Аммо вақт ўтиб борар ва ҳеч қандай бахтсиз ҳодиса юз бермасди.

Уйимизнинг деворлари ғиштли, ичи сувоқ қилинган, демак, ёнгин эҳтимоли жуда кам эди. Поездлар баъзан

рельсдан чиқиб кетади, аммо Жениснинг поезд ҳалокатига учраб ўлишига умид қилишнинг ўзи кулгили эди.

Охир-оқибат, ҳаммасини ўз зиммамга олишга мажбур бўлдим. Женис Карен билан бахтли ҳаёт кечиришимга тўсиқ бўлаётган экан, демак, бу тўсиқни олиб ташлаш керак.

Вақт ўтгани сари бу фикр мустаҳкамланиб борди, борган сари кучайди ва ниҳоят, мен Каренга оғиз очдим. Аввалига у бу таклифимдан кўрқиб кетди. Лекин Женис тирик экан, биз ҳеч қачон турмуш кура олмаслигимиз ҳақида унга узоқ гапирганимдан кейин у менинг режамни қайғули зарурият сифатида қабул қилди.

Энди “қачон” ва “қандай қилиб” деган масалани ҳал қилиш керак эди. Ихтиёримда қотилликнинг тўрт хил усули бор эди: бахтсиз ҳодиса кўринишидаги қотиллик, ўз жонига қасд қилиш кўринишидаги қотиллик, табиий ўлим кўринишидаги қотиллик ва қотиллик кўринишидаги қотиллик.

Бахтсиз ҳодисани дарҳол миямдан чиқариб ташладим. Женис учун турли хил бахтсиз ҳодисалар ҳақида ойлаб бош қотирган ва охир-оқибат, уларнинг ҳаммаси ишонарсиз бўлиб чиқишини тушунгандим. Мен ишонмаган нарсага полициянинг ҳам ишониши қийин.

Ўз жонига қасд қилиш борасида эса Жениснинг барча дугоналари бир овоздан ундан бахтли ва ўз ҳаётидан мамнун аёл бўлмагани, шунинг учун ўзини ўлдиришига ҳеч қандай асос йўқ эканлигини айтишларига шубҳа қилмасдим.

Табиий ўлим ҳақида эса гап бўлиши мумкин эмасди.

Қотиллик қилиш қолганди. Қотиллик кўринишидаги қотиллик. Мен шунга мос режа тузишга киришдим.

Имконият майнинг охирги чоршанбасида бўлиши мумкин эди. Ўша ҳафтанинг пайшанба ва жума кунлари Чикагода муҳим мажлис бўлиши режалаштирилганди.

(* 17.2020/12-76) *

Мажлис бизнинг энг йирик миждозларимиздан бирининг реклама компаниясига бағишланган ва унда иштирок этишим зарур эди. Энди Карен мен билан бирга кетишини ташкиллаштиришим керак эди ва бу қийин кечмади. У менга ёрдамчи сифатида сафарга бирга чиқадиган бўлди. Режам аста-секин пишиб-етилди.

Режа куйидагича эди: мен соат учда Чикагога йўл оладиган ва эртасига эрталаб 8:40 да у ерга етиб борадиган поездга чипта оламан. Карен ҳар икки чиптани ўзи билан олади ва поездга ўтиради. Биз иккаламиз ишхонадан туш пайти бирга чиқамиз ва ҳамманинг кўз ўнгида марказий шоҳбекатга йўл оламиз. Аслида эса, Карен марказий шоҳбекатга кетган пайтда мен 125-кўчадаги бекатга бораман ва 12:55 да Коннектикутга кетадиган поездга ўтириб, 2:10 да у ерга етиб келаман. Бу пайтда мен сохта мўйлов, кўзойнак тақиб олган, умримда қиймаган шляпа ва пальто қийиб олган бўламан. Уйимиз бекатдан унча узок эмас. У ерга пиёда бораман. Женисни икки ҳафта илгари Ист-Сайдда номаълум бир шахсдан сотиб олган ўттиз иккинчи калибрли тўппончам билан ўлдириб, уйни ағдар-тўнтар қиламан. Сўнгра соат бешдаги поездда шаҳарга қайтаман, окшомни бирор ерда ўтказиб, 00:45 да Чикагога уладиган самолётга ўтираман. 3:40 да аэропортда бўламан, 8:40 да эса Каренни темир йўл шоҳбекатида кутиб оламан. Биз қайтиш учун олинган чипталарни Нью-Йоркка самолётда қайтишимизни айтиб, кассага топширамыз. Натижада, менинг кўлимда темир йўл компанияси томонидан тўлдирилган расмий қоғоз бўлади. Мутлак алиби. Сўнг, кўмиш маросимларини ўтказгач, Каренга уйланаман ва биз бир умр бахтли ҳаёт кечирамыз.

Шундай қилиб, ўша кун келди. Мен чамадонимни олиб ишга бордим. Туш пайти биз Карен билан ажралишдик ва мен йўл-йўлакай пальто ва шляпа сотиб олиб, 125-кўчага шошилдим. Чамадонни юк сақлаш камерасида қолдириб,

поездга ўтирдим ва вагонлардан бирининг хожатхонасига кириб сохта мўйлов билан кўзойнак тақиб чиқдим.

Соат 2:15 да поезддан тушдим. Бекат одатда куннинг бу вақтида бўм-бўш бўлади. Йўлда бирорта ҳам танишимни учратмадим. Мен чўнтагимдаги тўппончанинг оғирлигини ҳис қилганча аста уй эшигини очдим.

Женис меҳмонхонада эди. У янги, пули ҳали тўлиқ тўланмаган диванда ўтирар ва ҳеч шубҳасиз, менинг эшакдек ишлаб топган пулимни қандай қилиб тез ва самарали сарфлаш ҳақида маслаҳатлар берилган аёллар журналини ўқирди.

Аввалига у мени танимади. Фақат кўзойнак ва шляпамни олганимдан кейингина қичқириб юборди:

– Буни қара-я! Мен бўлсам сени Чикагода деб ўйлабман.

– Мен Чикагодаман, – дедим мен мўйловимни силаб ва пардаларни ёпиш учун дераза томонга қадам ташладим.

– Мўйлов нимага керак? – сўради у. – Умуман ярашмабди.

Мен унга ўгирилдим ва чўнтагимдан тўппончани чиқардим.

– Ошхонага кир, Женис.

Режамга кўра, талончи орқа эшикдан ошхонага кирган, Женис шовқинни эшитиб у ерга мўралаган ва талончи уни отиб ташлаган бўлиши керак эди.

У тўппончага бақрайиб қаради, сўнг кўзларини катта-катта очганча юзимга тикилди:

– Фредди, нима бўляпти?..

– Ошхонага кир, Женис, – қайтардим мен.

– Фредди, – деди у жаҳл билан, – бу яна сенинг ҳазилларингдан бири бўлса...

– Мен ҳазиллашаётганим йўқ, Женис, – ўшқирдим мен.

Бирдан унинг кўзлари қувончдан порлади ва ҳар доим навбатдаги харидни мўлжаллаган пайтда қилганидек болаларча чапак чалди.

– Фредди, азизим! – қичқирди у. – Сен менга янги идиш ювадиган машина сотиб олибсан-да!

У ошхонага югургилади. Ҳатто умрининг охири дақиқаларида ҳам у нарсa сотиб олиш ҳақида ўйлаётганди.

Ошхонада у ҳайрон бўлганча менга ўтирилди:

– Идиш ювадиган машина йўқ-ку...

Мен унга қарата ўқ уздим. У чинқиришга оғиз жуфтлаган пайтда иккинчи ўқ уни йикитди.

Накд уч сония жимжитлик ҳукм сурди. Тўртинчи сонияда эса бошим устида турган эшик қўнғироғи сукунатни бузиб жиринглади. Мен даҳшатдан қотиб қолдим. Нима қилишни билмасдим. Аввалига “келган одам қўнғироқ чалавериb зерикиб қайтиб кетгунича жойимда қотиб тураверсаммикин”, деб ўйладим. Аммо кейин Жениснинг машинаси ҳовлида турганини, бу эса унинг уйда эканлигини билдиришини ўйлаб фикримдан қайтдим. Агар эшикни очмасам, келган одам шубҳаланиб қўшниларни ёки полицияни ёрдамга чакиради ва у ҳолда бу ердан чиқиб кетолмайман. Шунинг учун мен эшикни очишга қарор қилдим. Бу кўзойнак, сохта мўйлов ва ўзгарган овозимда тукқан онам ҳам мени танимайди. Мен ўзимни хусусий шифокор деб таништиришим ва Женис касаллиги учун ҳеч кимни қабул қила олмаслигини айтишим мумкин.

Мен бу ҳақда ўйлагуниmча нафакат даҳшатдан қотиб турган одамни, балки тош ҳайкални ҳам ҳаракатга келтирадиган эшик қўнғироғи иккинчи марта жиринглади. Тўппончани шошиб-пишиб чўнтагимга солдим ва эшик олдига бордим. Чуқур нафас олиб ва титроғимни сал босиб, эшикни қия очдим. Остонада жигарранг портфел тутган савдо агенти турарди. У ғижим кулранг костюм, оқ кўйлак кийиб, мовий галстук тақиб олганди. У ўттиз икки тишини кўрсатиб илжайди.

– Хайрли кун, сер. Уй бекаси борми?

– У касал, – жавоб қайтардим мен овозимга бўғиқлик бериб.

– У холда, сер, – бидирлади у, – балки сиз менга икки дақиқа вақт ажратарсиз, албатта, агар банд бўлмасангиз?

– Вақтим йўқ. Узр.

– Лекин бу сизни қизиқтиришига ишончим комил, сер. Мен таништирмоқчи бўлган компания фарзанди бор ҳар бир оилани ўйлайди.

– Менинг болам йўқ.

– О! – Унинг табассуми йўқолди, аммо шу захоти яна пайдо бўлди. – Аммо менинг компаниям фақат ота-оналарнигина ўйламайди. Бир сўз билан айтганда, мен “Универсал энциклопедия” нашриётиданман. Мен савдо агенти эмасман. Гап шундаки, биз маҳаллий бозордаги талабни ўрганиш билан шуғулланяпмиз ва...

– Кечирасиз. Бу мени қизиқтирмайди, – унинг сўзини бўлдим.

– Лекин сиз энг асосийсини билмайсиз! – қайсарлик қилди у.

– Жин урсин! – Мен “агар Женисни икки дақиқа олдин отиб ташламаганимда, у мана шу “Универсал энциклопедия”ни сотиб олган бўларди”, дея ўйлаганча эшикни қарсиллатиб ёпдим.

Мен ишимни охирига етказишим лозим эди. Бутун ўйни ағдар-тўнтар қилиш, чамадонлар, жавонлардаги нарсаларни сочиб ташлашим керак эди. Сўнг эса поездимга қараб югураман.

Эндигина ётоқхона томон қадам ташлаганимда телефон жиринглади.

Мен яна жойимда қотиб қолдим. Жавоб берайми ёки йўқми? Бу сафар ҳам жавоб беришга қарор қилдим.

Ўшакни кўтариб саломлашганимдан сўнг қандайдир аёлнинг овози келди:

– “Мажилл” компаниясининг статистика бўлимидан безовта қиялмиз. Айни пайтда телевизор кўряписизми?

Мен гўшакни қулоғимга тутганча қотиб турардим.

– Сер?

– Йўқ. – Гўшакни жойига қўйдим ва ётоқхона томон йўл олдим. Бу сафар у ерга киришга муваффақ бўлдим. Жавон ғаладонларини бирин-кетин суғуриб олдим ва полга ағдара бошладим. Бармоқ изларимга тупургандим. Ўз уйимда менинг бармоқ изларим бўлиши аниқ-ку. Полиция талончи қўлқопда кирган, деб тахмин қилаверади.

Учинчи ғаладонни ағдариб, уч жуфт узук ва битта соатни чўнтагимга солган пайтимда яна эшик кўнғироғи жиринглади.

Уф тортганча эшикни очгани югурдим.

Бу сафар ташқарида бемаъни табассум қилганча семиз жувон турарди. Мени кўриб, у гап бошлади:

– Сал-лом! Мен Тернер хонимман, штат протестантлик черкови фойдаси учун автомобиль лотереяси сотяпман.

– Ҳеч қанақа лотерея керакмас, – жавоб қайтардим мен.

– Лекин бу автомобиль лотереяси, – деди у.

– Ҳеч қандай автомобилнинг кераги йўқ, – дедим ва эшикни ёпдим. Сўнг яна эшикни очиб, кўшиб қўйдим: – Машинам бор.

Ётоқхонага қайтарканман, суҳбат миямда айланарди. Гапларим ғалати чиқмадими ишқилиб? Балки асабийлашганим учун менга шунақа туюлаётгандир?

Аҳамияти йўқ. Бирпасдан кейин бу ерни тарк этаман ва Нью-Йорк поездидида хотиржам кетаман.

Ҳаяжондан бирин-кетин иккита сигарет чекдим ва яна ишга киришдим. Жавон ва столни бир ёқли қилиб, энди шкафга ўтмоқчи бўлганимда телефон жиринглади.

Телефон кўнғироғининг овози бунчалик ўткир ва кулоқни қоматга келтирувчи бўлишини илгари тасаввуримга ҳам келтирмаган эканман. Бунинг устига, узок

ва тез-тез жиринглайди. Э Худо, мен ўрнимдан туриб телефон олдига етиб боргунимча лаънати уч марта жиринглаб улгурди.

Гўшакни кўтаришим билан эркак кишининг овози янгради:

– Салом, Энди!

– Энди?

У яна қайтарди:

– Салом, Энди!

Ҳаммаси режадагидай кетмаётганди. Мен сўрадим:

– Ким керак?

У жавоб қайтарди:

– Энди.

– Рақам теришда адашибсиз, – дедим ва гўшакни қўйдим.

Шу пайт эшик кўнғироғи жиринглади.

Мен бир сакраб тушдим ва телефонни ерга тушириб юбордим. Телефонни жойига қўйгунимча эшик кўнғироғи яна чалинди.

Мен эшик томон ташландим ва эҳтиёткорликни ҳам унутиб катта очдим.

Рўпарамда сочларига оқ оралаган, юзидан ўзига ишонч ҳисси билиниб турган киши турарди. У кора портфел ушлаб олганди.

– Жаноб Уит келдими?

– Ким?!

– Жаноб Уит, – деди у. – Келдими?

– Унақа одамни умримда эшитмаганман, – дедим. – Адашибсиз.

– Нимаям қилардик, – деди у, – у холда сиз билан ўзим гаплашишимга тўғри келади. – Мен нима бўлаётганини идрок қилгунимча у ёнимдан сирғалиб ўтди ва меҳмонхонага кириб у ёқ-бу ёққа аланглай кетди. – Қойил! Ажойиб меҳмонхона!

– Эй, менга қаранг... – сўз бошладим мен.

– Семпсон, – деди у. – “Универсал энциклопедия”. Бекамиз кўринмайдилар?

– У касал, – жавоб қайтардим. – Унга шўрва тайёрлаяпман. Товуқ... э-э-э... шўрва! Балки бошқа сафар...

– Тушунаман, – деди у ва худди ниманидир ўйлаётгандай қовоғини уйди, сўнг илжайди: – Майли, сер, сиз шўрвангизни тайёрлашингиз мумкин. Мен унга таништирув учун ҳамма нарсани тайёрлаб оламан.

Кўз очиб-юмгунча у диванга астойдил жойлашиб олди. Оғзимни очмоқчи эдим, у мендан кўра чакқонлик қилди ва портфелини очиб, кўлини елкасигача тикиб ичидан бир тахлам қоғоз чиқарди. Қоғозлардан бирига қора рангда катта ҳарфларда “Қутулинг!” деб ёзилганди. Яна бирига қизил рангда “Эҳтиёт бўлинг!” деб ёзилганди. Яна бошқасида “Уриниб кўринг!” деган ёзув турарди.

Жаноб Семпсон энгашиди ва ҳарсиллаганча қоғозларни гиламга бир текисда тера бошлади.

– Бу бизнинг янги дастуримиз, – тушунтирди у жилмайганча ва энгашиб имкони борича кўпроқ қоғоз ёйишга киришди.

Мен унга анграйганча қараб турардим.

У ўтирган дивандан атиги беш фут нарида, ошхонада хотиним Женис жонсиз ҳолда ётарди. Ётоқхона ағдартўнтар қилиб ташланган эди. Мени шаҳардан олиб кетадиган поезд кетишига бир соатдан озроқ вақт қолганди. Бунинг устига, тўппончамни бирор жойдаги ахлат қутисига ташлашим керак. Кейин эса Чикагога учаман ва Каренни кўраман. Гўзал Каренни. Севгилим Каренни.

Мана бу лаънати лақма эса менга бемаъни энциклопедиясини ўтказмоқчи!

Мен хотиржамлик билан дедим:

– Йўқолинг.

У илжайганча менга қаради.

– Тушунмадим?

– Йўқолинг, – қайтардим мен.

У жиддийлашди.

– Лекин, э-э-э... сиз ҳали...

– Даф бўлинг! – дедим бу сафар баландроқ овозда. Қўлим билан эшик томонга ишора қилдим. – Даф бўлинг! Туёғингизни шиқиллатинг!

У нимадир дейишга оғиз жуфтлади.

– Йўқол!!!

Мен унинг қоғозларини эзиб-тепкилай бошладим. Сўнгра эшик томонга югурдим. Эшикни очиб, полда ётган қоғозларни кучоғимга сиққанича олдим ва ташқарига улоқтирдим. Оёғим остига тўкилган қоғозларни суриб ташқарига чиқариб ташладим. Қўркувдан ранги оқариб кетган жаноб Семпсон ташқарига югурди.

Эшикни ёпдим ва чуқур уф тортиб сигарет туташтирдим. Кейин яна битта сигарет чекдим. Яхшилаб сўкиниб олгач, учинчисини тутатдим.

Кейин эса ётоқхонага ўқдек учиб кирдим ва завқ билан кийим шкафини пачоқлашга тушдим. Уни синдиргач, каравотга ўтдим. Тўшак ва чойшабларни бурда-бурда қилгач, хона ўртасига ўтдим-да қилган меҳнатимнинг “ҳосили”ни томоша қилдим.

Шу лаҳзада эшик кўнғироғи жиринглади.

– Агар бу яна жаноб Семпсон бўлса, – дедим ўзимга ўзим, – унга ўзинг ёрдам бер, эй Худо!

Яна жиринглаган овоз эшитилди. Менимча, эшигимиз кўнғироғининг овози жудаям баланд эди. Қизик, нима учун буни илгари пайқамаган эканман.

Эшикка етиб боргунимча кўнғирок яна бир марта жиринглади. Ташқарида турган кимсага бақиришдан ўзимни зўрға тутиб қолдим. Эшик туткичини ушлаганимда ўзимни анча босиб олгандим.

Яшил кийимли жуссаси кичкинагина қиз қўлида пишириқлар солинган қути билан турарди.

Шу лахзада мен ҳаёт жудаям мураккаб ва шафқатсиз эканлигига ишонч ҳосил қилдим.

– Биз ҳамма нарсани сотиб олдик, қизалоғим, – дедим ва эшикни секин ёпдим.

Шу пайт телефон жиринглаб қолди.

Мен эшик кесақисига суянганча хаёлга эрк бердим. Бу менга ёқди, лекин айни пайтда вақт ўтиб бораётганини тушуниб турардим. Лаънати телефон тинмай жирингларди. Гўшакни кўтармагунимча у жиринглашдан тўхтамайди. Агар дарҳол олсам, лаънатининг овози ўчади.

Яхши фикр. Анчадан бери миямга яхши фикр келмай қўйганди. Мен бориб гўшакни кўтардим.

– Салом, қўшни! – кичқирди аллақандай эркак. – Мен “Кунлик кўнгилоҷар дастур”дан Денг Ўтулман. Бош кичкирувчи бўлишни истайсанми?

– Нима?

– Қўшни, наҳотки ҳеч нарсадан хабаринг йўқ? Бу ажойиб радиоўйин-ку! Ҳамма фақат шу ҳақда гапиряпти! Демак, агар сен ҳаммадан баланд кичқирсанг....

У бир нарсалар деб валақлаб кетди, лекин мен уни эшитмасдим. Гўшакни қўйиб қўйдим.

Мен яна битта сигарет чекмоқчи бўлдим, аммо вақтида ўзимни тўхтатдим. Кейин эса ўзимни босиб олишга, фикримни бир жойга йиғишга ва вазиятни таҳлил қилишга уриндим.

Уйда менинг оғир нафасимдан бошқа ҳеч қандай товуш эшитилмасди.

Бир оз ўзимга келгач, полиция кўз ўнгида намоён бўлиши керак бўлган манзарага кўз ташладим. Ошхонада хотинимнинг жасади, қолган хоналар остин-устин қилиб ташланган. Энди ошхона эшиги кулфини бузсам бўлди эди.

Бу ёғига режамни амалга оширишим учун бошқа ҳеч нарса тўсқинлик қилолмасди. Мутлақо ҳеч нарса.

Ошхонага етай деганимда кутилмаганда режам амалга ошмаётганини тушуниб қолдим. Ҳаётнинг ўзи менга қарши фитна тайёрлаб қўйганини англаб етдим. Ва Жениснинг ҳаёти даҳшатли азоб-укубатдан иборат бўлганини, у пул сарфлаш орқали ўзини бу азобдан чалғитганини шу пайтгача сезмаганимни тушундим.

Ошхона эшиги олдида атрофга кулоқ солдим ва “эшик кўнғироғи ёки телефон жиринглаб қолмасмикин” деган ўйда бирпас туриб қолдим. Аммо ҳаммаёқ жимжит эди. Шунда эшикни очдим.

Бирдан ортимга ўтирилдим. Ортимда қўлида чинни идиш ушлаганча қўшни кампир турарди.

У менга ҳайратланиб қаради, кейин эса нигоҳини ошхонада ётган жасадга бурди. Унинг кўзлари катта-катта очилди, чинкириб юборди, қўлидаги идишни ташлаганча ортига бурилиб қочди.

Унинг чинкириғидан жойимда қотиб қолдим. Мен худди сеҳрлангандай унинг қўлидан тушиб кетган идишга қараб турардим. Менга у ерга етиб боргунча худди соатлар ўтаётгандай туюлди. Идиш ниҳоят ерга тушиб парча-парча бўлиб кетди.

Менинг ҳам оёқларим букилди ва деворга суянганча ерга ўтириб қолдим.

Кейин эса жойимда ўтирганча ҳаммаси тугашини кутдим. Бу пайтда уйимга турли одамлар келиб-кетишди – аҳолини рўйхатга олиш хизмати ходими ва почтачи; кирхона хизматчиси ва темир йўл компанияси ходими; кимёвий тозалаш хизматидан ва маҳаллий мерликка номзод; макалатура излаб юрган бир гуруҳ ёшлар; хайрия учун пул йиғиб юрган қари аёл ва коллежга кириш учун пул тўплаш мақсадида журнал сотиб юрган йигитча; манзилда адашиб қолган беш-олтита йигит ва полициячилар...

*Рус тилидан
Дилшодбек Асқаров таржимаси*

– Ҳаммаям муҳаббатини изҳор этиш учун ўн бир йилни ўтказиб юборавермайди, – деди Аликс асабийлашиб.

Йигит оқариб кетди.

– Мен сени биринчи учратган кунимдан бери яхши кўраман. Сен мени севсанг керак, деб ўйлардим.

– Мен ҳам шунақа деб ўйлаган эдим, – иқрор бўлди Аликс. Энди ўйлаб қарасам, муҳаббат ҳақида кўп нарсани билмас эканман. Дик аввал ялиндди, ёлворди, ҳатто дўк-пўписа ҳам қилиб кўрди. Унинг ўрнини эгаллаб олган кимса билан ҳам талашиб-тортишди. Ўшанда Аликс яхши биламан, деб ўйлаган одамнинг ташқи сиполиги остида яшириниб келаётган туйғулари туғғени уни ҳайратда қолдирди.

Аликс куёшли тонгда дарчага суянганича ўша суҳбатни ёдга олди. Унинг турмуш қурганига бир ой тўлган, ўзини беҳад бахтиёр ҳис этарди бояқиш. Фақат, ҳозиргина жонидан ортиқ кўргани, эри уйдан чиқиб кетгач, у ўзини тушуниксиз безовталиқ қомида ҳис этди. Бу ҳаловатсизлик боиси эса, Дик Виндифорд эди.

У эрга текканидан бери уч марта айнан бир хил туш кўрди: Эри ўлиб ётганмиш, унинг тепасида Дик тиржайиб турармиш. Жувон эрининг қотили у эканини аниқ билармиш. Энг даҳшатлиси у эрининг ўлимидан хурсанд эмиш. Миннатдорчилик юзасидан эрининг қотилини табриклармиш. Туш ҳамиша бир хил, Дик аёлни ўз оғушига олиши билан тугарди.

Телефоннинг кўкқисдан жиринглаши билан аёлнинг хаёллари бўлинди. У уйга кириб гўшакни кўтарди.

– Нима дедингиз? Ким бу гапираётган?

– Аликс, овозингга нима қилди? Мен сени танимабман. Бу мен Дикман.

– Қ... қаердан телефон қиляпсан?

– “Сайёҳ туғроси” меҳмонхонасидан. Оти шунақа эди, шекилли. Сен шунақа меҳмонхона ҳақида эшитганмисан?

Мен фақат дам олиш кунлари бу ерга балиқ овига келгандим. Бугун сизларникига борсам майлими?

– Йўқ, – деди Аликс қатъият билан. – Келмасанг яхши бўларди.

Жимлик чўкди. Дик яна тилга кирганида овози бошқачароқ чикди:

– Илтимос, кечир мени, – деди совуқ оҳангда. – Энди сени умуман безовта қилмайман.

Аликс шошганча унинг гапини бўлди. Унинг бу муомаласи йигитга эриш туюлди чоғи. Чиндан ҳам ғалати гапириб қўйди-да. Шу боис аёлнинг асаблари чакнаб кетгандек бўлди.

– Мен фақат.. айтмоқчийдимки... биз бугун банд бўламиз... – У ўз гапини янада табиийроқ кўрсатишга тиришди. – Яхшиси эртага кечки пайт кела қол.

Бироқ Дик унинг овозидаги носамимийликни дарҳол илғаб олди.

– Раҳмат, – деди бояги оҳангда. – Эртага бирор ёкқа кетиб қолишим мумкин. Бу якин танишимнинг эртага келиш-келмаслигига боғлиқ. Хайр, Аликс, – у шоша-пиша бошқача товушда қўшиб қўйди, – бахтли бўл, азизим.

Аликс гўшакни жойига қўяркан, енгил тин олди. “У бу ерга келмаслиги керак. Бу ерга келмаслиги керак, – дея ичида бир неча марта такрорлади. – Нақадар аҳмоқман. Наҳот унинг келишини хоҳлаётган бўлсам? Йўқ, у келмаса мен хурсанд бўламан”.

У стол устида турган оддийгина шляпасини бошига илиб, яна бокқа чикди-да, уйга кираверишда илиб қўйилган лавҳага кўз ташлаб қўйди: “Булбул ошиёни”.

– Жуда ғалати ном эканми, – дея сўраган эди у тўйдан илгари Жералддан.

– Асалим, – дея эркалаган эди у ўшанда эри. – Аминманки, сен шу пайтгача булбул хонишини эшитмагансан, мен эса бундан хурсандман. Булбуллар

фақат ошиқ қалблар учун куйлайдилар. Энди кечкурунлари биз булбул фиғонини сен билан бирга эштамиз.

У эшик олдида тўхтаб булбул лаҳнини эшитган ва бахтдан сархуш бўлган илк оқшомни ёдга олди.

“Булбул ошиёни”ни топган ҳам Жералднинг ўзи эди. Биргал у ҳовлиқиб келган ва ўзлари учун зарур бошпанани топганини, бунақа имконият ҳаётда бир марта берилиши мумкинлигини айтган эди. Уйни кўриб Аликс ҳам бунга амин бўлди. Рост, қоқ ялангликдаги уй билан бу орадаги энг яқин қишлоқ орасидаги масофа камида икки мил чиқар, бироқ эскича услубда тикланган уйда ваннахона, иссиқ ва совуқ сув, электр, телефон каби зарур қулайликлар бор эдики, Аликс буларга махлиё бўлиб, бошқа турар-жой ҳақида ўйламай ҳам қолди. Бироқ орада битта муаммо чиқиб қолди – уйнинг эгаси уни ижарага бериш фикридан қайтиб қолди, фақат нақд пулга сотишини айтди.

Жералд Мартиннинг топиш-тутиши яхшигина бўлса-да, ўзининг асосий сармоясига қўл теккизишни истамади. У нақд қўлга олиши мумкин бўлган сумма минг фунтни ташкил этарди. Уйни эса уч мингга баҳолашди. Аликс уйни жуда ёқтириб қолгани учун Жералдга кўмаклашмоқчи бўлди. У чек орқали ўзига тегишли пулни нисбатан осонроқ олиши мумкин эди. У ўз маблағининг тенг ярмини уйни сотиб олишга ажратди.

Хуллас, уй уларники бўлди, Аликс эса бундан сира ҳам афсусда эмасди. Тўғри, эрининг қайсарлиги, ўзбошимчалиги хизматкорларга ёқмади, уларнинг ҳаммаси бундан уйда кетиб қолишди. Уй ишларини анча соғиниб қолган Аликс эса, жон-жон деб бу юмушларни ўз зиммасига олди. Боғдаги анвои гулларни парваришлаш учун яқин орадаги қишлоқда яшовчи кекса бир боғбон ҳафтада икки марта келиб турарди.

Уй тарафга қараб келаётган Аликс гулларга қараб юрган боғбон чолни кўриб ажабланди. У асосан, душанба ва жума кунлари келарди, бугун эса – чоршанба.

– Жорж, бу ерда нима қияпсиз? – сўради унга яқинлашиб.

Чол қаддини ростларкан, пихиллаб кулди ва эски кепкасини тўғрилаб қўйди.

– Шунини сўрасангиз керак, деб ўтирувдим ўзим ҳам, бекам. Жума кунини қудамиз зиёфат бергич эди. Ўзимча, жаноб Мартин ва унинг мухтарама рафиқаси бир гал жума ўрнига чоршанба кунини бориб ишлаб берсам, қарши бўлмаслар дедим.

– Албатта, – деди Аликс. – Ўзиям мириқиб кўнгил ёзсангиз керак?

– Бу аниқ, – деди чол соддалик билан. – Пулини тўламаслигинини била туриб, тўйгунча еб-ичиш кимга ёқмайди? Айтганча, бекам, сиз кетиб қолгунингизча бошқа кўришмаслигимиз мумкин, менга бирор зарур топширигингиз бўлса айтиб қўйинг, демоқчи эдим. Ҳали қачон кетишингиз маълум эмасми?

– Мен ҳеч қаерга кетмоқчи эмасман.

– Ие, ҳали эртага Лондонга жўнаб кетмайсизларми? – ажабланди Жорж.

– Йўк, бу гапни қаердан топдингиз?

Жорж елка қисди:

– Мен кеча қишлоқда хўжайинни учратиб қолдим. У эртага сиз билан Лондонга учиб кетаётганини айтди. Қачон қайтишимиз номаълум, деди.

– Шунга шунчами, – кулди Аликс. – Сиз унинг гапини бошқачароқ тушунган бўлсангиз керак.

У аслида Жералд ҳақиқатда чолга нима дегани билан астойдил кизиқаётганди. Лондонга бориш? У шу пайтга қадар бу ҳақда ўйлаб ҳам кўрмаганди.

– Лондонни кўргани кўзим йўқ, – унинг оғзидан беҳос ана шу сўзлар учди.

– А-а, мен чиндан ҳам уни бошқачароқ тушунган бўлсам керак, – деди хотиржам товушда Жорж. – Лекин у аниқ шунақа девди-да... Барибир сиз шу ерда қолаётганингиз учун ҳам хурсандман. Очиги, Лондон менга ҳам ёқмайди. У ерга бориб нима киламан. Ҳозир у ерда машиналар шунақа тикилиб кетган, дейишади. Ўзи одам машина олиши билан бир жойда тургиси келмай қоларкан. Ана, менинг аввалги хўжайиним мистер Эймс, машина олмасидан аввал ажойиб, оғир-босиқ одам эди. Бир ой ўтмай уйини сотар бўлди. У уйни таъмирлади, ҳар бир хонага электр, газ, телефон олиб кирди. Унга бунча харажат ўзини қопламайди, десам, у “биласанми, мен бу уйни нақ икки минг фунтга пуллаяпман”, деди. Мана, айтганича бўлди.

– У уйини уч мингга сотди, – дея чолнинг гапини тўғрилади Аликс.

– Икки минг, – қайтарди Жорж. – Бу ҳақда неча марта эшитганман. Ҳамма биларди буни.

– Мен биламан-ку, уч мингни санаб берганмиз, – дея гапида туриб олди Аликс.

– Аёллар ҳисоб-китобда нўноқрок бўлишади, – деди Жорж ҳам қайсарлик билан. – Сиз мистер Эймз айнан уч минг фунт сўраганини исботлай оласизми?

– У мен билан эмас, эрим билан савдолашган.

Жорж яна гуллар устига эгилди.

– Уй икки мингга сотилган, – дея ўз гапида маҳкам туриб олди.

Аликс у билан бошқа баҳслашиб ўтирмади. У узокрокдаги гуллар тупи олдига бориб гулдаста туза бошлади. У гулларни бағрига босиб, уйга қайтаркан, йўлда, барглар орасида аллакандай тўқ-зангори рангли нарса ётганини кўрди. Авайлаб қўлига олди. Эрининг қайд дафтарчаси экан. Қизиқиш билан очиб ўқишга тутинди.

Аликс тўйнинг илк кунлариданок эрининг ўта ҳиссиётчан, табиатан қатъиятли ва фавқулодда тартибсеварлиги билан бошқалардан ажралиб туришини пайқаб олганди. Улар биргаликда овқатни ҳам айнан бир вақтда ейишар, у ҳар бир кунда қилинадиган ишлари учун ўз вақтини аввалдан тартиб билан ажратиб кўярди.

У дафтарчани варақларкан, мана бу ёзувларни ўқиб кулгидан ўзини тутиб туrolмади: “Аликс билан никоҳ. Авлиё Пётр черкови, соат 2.30”

“Жиннивой”, деди жилмайиб Аликс бошқа саҳифани очаркан. Мана бугунги сана. Жералд ҳуснихат билан ёзганди: “Кечкурун, соат 9.00”. Шундан бошқа ҳеч гап ёзилмаган. “Қизик, у бугун соат тўққизда нима қилмокчи экан?” ажабланди Аликс. “Агар Жералд бирорта аёлга илакишиб қолган дея гумон қилинса, бу махфий дафтарчада бирор белги-аломат топиларди”, ўйлади Аликс сирли кулимсираб. Бироқ унда бирорта бегона аёлнинг исми битилмаган эди. Аликс эринчоклик билан дафтарчанинг қолган бетларига ҳам қараб чиқди: аллақандай саналар, тушуниксиз белгилар ва биргина исм – Унинг исми битилган эди бу ерда. У дафтарчани киссасига солиб уйига кириб кетди. Бироқ шу аснода унинг юрагига аллақандай хавотир оқиб кирганини ҳис этди. Қулоғи остида Дикнинг гаплари аниқ-тиниқ такрорлангандек бўлди:

– У сенга етти ёт бегона-ку? Ахир, сен у ҳақда ҳеч нарса билмайсан-ку?

Рост. У ҳақда илгари ҳеч нарса билмасди-ку? Жералднинг ёши қирқда. Шу пайтгача бирорта аёл билан бирга бўлмаганлигига ким кафолат беради?

У булар ҳақида ўйлашни истамасди. Ҳозир бундан ҳам зарур ишлари бор эди. Дик Виндифорднинг кўнғироғи ҳақида эрига айтсамикин? У қишлоқда Жералд билан учрашиб қолиши эҳтимолдан холи эмас. Шунда эри уйга қайтганида ўзи бу ҳақда гап очиб қолса, мушкулот ўз-

ўзидан ҳал бўлади. Очиги бу ҳақда Аликснинг ҳам эрига ҳеч нарса дегиси йўқ. айтгудек булса, эри Дикни меҳмонга чақиришдан ҳам тоймайди. Унақада Дикнинг ўзи келмокчи бўлгани, Аликс эса бунга рўйхушлик бермаганини тан олиши керак бўлади. Жералд хотинидан бунинг боисини сўраб қолса нима бўлади? Анави алмойи-алжойи тушини айтиб берадими?

Хуллас, у хижолатдан кийналиб, охир-оқибат эрига бу ҳақда оғиз очмасликка қарор қилди. Бу унинг эридан яширмокчи бўлган биринчи сири эди.

Кечки овқат маҳали якинлашаётганда, у эрининг қайтаётганини эшитиб, ўзининг хавотир ва ҳадигини яшириш мақсадида емак тайёрлашга уннаб кетди.

Афтидан у қишлоқда Дик билан кўришмаган эди. Аликс хотиржамлик баробарида алланечук ноқулайликни ҳам ҳис этди. Ифорли оқшом ҳавоси оқиб қираётган дераза олдидаги эман стол атрофида икковлон кечки овқатни тановул қилиб бўлишгач, Аликс ҳалиги дафтарчани эслатди.

– Эрталаб гуллар орасидан топиб олдим, – деди у кўлидаги буюмни эрининг тиззасига ташларкан.

– Боғда тушириб кодирган бўлсам керак-да!

– Ҳа, энди сенинг анча-мунча сирларингни билиб олдим.

– Ҳеч қандай гуноҳим йўқ – дея бош чайқади Жералд.

– Бугун кечқурун соат тўққизда ким билан учрашмокчи эдинг?

– Ҳа, гап буёқда дегин? – у аввал бироз довдираб қолди, бироқ шу заҳоти бирорта қулгили воқеани эслагандай илжайиб кўйди. – Жуда чиройли бир қиз билан учрашувимиз бор эди –Аликс билан. Унинг сочлари худди сеникидек кўнғирранг, кўзлари мовий.

– Тушунмадим, – деди Аликс ясама жиддият билан. – Нега гапни айлантиряпсан?

– Йўқ, биласанми, бугун бир-иккита негатив суратларимни оққа кўчиришим керак эди. Шунинг эсимдан чиқармаслик учун ёзиб кўйгандим. Унда сенинг ҳам ёрдамнинг керак. Жералд Мартин ҳаваскор суратгир ҳам эди. Унинг эскироқ услубдаги, аммо ўткир линзали фотоаппарати бор эди, суратларни фотолаборатория вазифасини ўтайдиган ерғулада оққа кўчирарди.

– Шу ишни айнан соат тўққизда қилиш шарт эканми, – сўради Аликс ишончсизлик билан.

– Жонгинам, – деди унинг овози бироз титраб, – биласан, мен ҳамма вақт пухта режа асосида ишлайман. Шунда ҳамма ишлар ўз ўрнида бўлади.

Аликс анчагача эрига қадалиб жимгина ўтирди. Эри стул суянчигига суянганича сигарет тутатди. Унинг ҳафсала билан қиртишланган юзларидаги узун-узун чизиклар ғира-шира ёруғда ҳам яққол кўриниб турарди.

Кутилмаганда аёлни мавҳум бир ваҳима ўз исканжасига олди ва ичидан бир савол ёриб чиқди:

– О Жералд, сен ҳақингда кўпроқ, кўпроқ нарса билишни истайман.

Эр ажабланиб хотинига ўтирилди:

– Азизим, Аликс. Ахир мен ҳақимда ҳамма нарсани биласан-ку? Сенга Нортумберлендда кечган болалигим, Жанубий Африкада яшаганим, кейин ўн йил Канадада умгузаронлик қилганим ва ўша ерда ўзимга яраша бойлик орттирганим ҳақида сенга айтиб берганман.

– Бор йўғи шу холосми, – сўради Аликс илжайиб.

– Ҳа-а, сени нима қизиқтираётганини билдим, – дея кутилмаганда қаҳ-қаҳ уриб юборди Жералд. – Сиз аёллар ҳаммангиз бирсиз. Сизни бировнинг шахсий ҳаётини бўлак нарса қизиқтирмайди.

Аликс томоғи қуриётгани ҳис этди ва паст овозда гудранди:

– Ахир, сен шу пайтгача барибир бегона аёллар билан бўлгансан-ку? Мен айтмоқчи эдимки... агар билганимда эди...

Жим қолди. Жералд қовоғини уйди:

– Аликс, сен ҳалиги... “Кўк соқол хосхонаси” ҳақида эшитганмисан? Тўғри, мен шу пайтгача, аёллар билан бўлганман. Буни тан оламан. Инкор этганимда ҳам барибир ишонмаган бўлар эдинг. Бироқ онт ичиб айтаманки, улар менинг қалбимда сенчалик чуқур ўрнашиб олмаганди.

Унинг овозидаги самимият оҳанги Аликсни бироз тинчлантирди.

– Кўнглинг жойига тушдими? – сўради жилмайиб Жералд.

Дафъатан унинг нигоҳида недир қизиқувчанлик аломати зуҳур этди.

– Нимага бугун ғалати нарсалар ҳақида гапириб қолдинг?

– Ўзим ҳам билмайман. Кун бўйи асабийлашиб юрдим.

– Қизик, – деди Жералд ўзига-ўзи гапиргандек ярим овозда. – Жуда қизик.

– Нимаси қизик?

– Асалим, нега менга бунақа қараяпсан. Шуниси қизикки, сен илгари жуда беғам ва эркатой эдинг. Бугун бунақа...

Аликс зўрма-зўраки илжайди:

– Атайин қилгандай бугун ҳамма нарса менинг асабимга тегяпти. Анави қари Жорж ҳам эрталабдан Лондонга қачон кетасизлар, деб ғашимга тегди. У бу гапни сендан эшитганмиш.

– Сен уни қаерда кўра қолдинг? – Жералднинг овози туйқус жаранглаб чиқди.

– У бизникига бугун жума кунининг ўрнига ишлагани келибди.

– Лаънати қари тўнка, – деди Жералд тишларини ғижирлатиб.

Аликс Жералднинг афти ғазабдан бужмайиб кетганини кўриб хайрон бўлди. У эрини ҳечам бу қиёфада кўрмаганди. Аёлнинг нигоҳидаги таажжубни кўрган Жералд дарров изоҳот беришга ўтди:

– Чиндан ҳам чолнинг эси оғиб қолганга ўхшайди.

– Ахир, сенам бирор нарса дегандирсанки, у...

– Менми? Ҳеч нарса деганим йўқ. Ҳа, дарвоқе.. Ҳалиги,.. Бўлди-бўлди, эсладим. Мен унга ҳазиллашиб Лондон боряпмиз, девдим, у овсар чин деб ўйлаган. Эҳтимол, нотўғри эшитгандир. Сен унга тушунтиргандирсан?

– Ҳ-ҳа.. Лекин у эшитганини қўймайдиган қайсар чоллар тоифасидан экан.

Аликс эрига Жоржнинг уй икки минг фунтга сотилган, деб туриб олганини ҳам айтиб берди. Жералд бир муддат жим қолди-да, пастак овозда шивирлади:

– Эймс икки мингни олдиндан санаб олди. Қолган минг фунтни кейинроқ тўғрилаб берадиган бўлдим. Чол мана шу ерида янглишган кўринади.

– Мана, ҳаммаси ойдинлашди, – деди Аликс енгил гортиб. – У шундай дея деворга илинган соатга имо қилди, – Энди ишга киришсак ҳам бўлади. Беш дақиқа кечикибмиз ҳам.

Жералднинг юзида тушуниксиз табассум қалкиди:

– Мен ўйлаб кўрдим, – деди хотиржам товушда. – Бугун сураткашлик билан шуғулланмасак ҳам бўлади.

Аёл табиатан ўта кизиқувчан. Аликс ухлагани кетаётганида хотиржам ва беҳавотир эди. Унинг бахти узра соя солаётгандек кўринган булутлар тарқалиб кетгандек эди гўё. Бироқ эртаси кечкурун у бахтига яна кимдир, нимадир кўланка ташлаётганини ҳис этди. Дик Виндифорд бошқа кўнғироқ қилмаган бўлса-да, назарида ундаги саросиманинг сабабчиси ҳам ўша эди. Унинг гапларини қайта-қайта эслади: “Бу одам сенга етти ёт бегона-ку! Сен у ҳақда ҳеч нарса билмайсан!” Шу чок унинг ёдига эрининг кечагина

айтган гаплари тушди: “Кўк сокол хосхонаси ҳақида эшитганмисан?” У бир пайтлар ўта сирли, бешафқат ва айёр хотинбоз – Кўк сокол ҳақидаги эртакни болалигида ўқиганди. Ҳозир эри нега уни эсга олди? Бу билан менинг шахсий ҳаётимга аралашма, оқибати ёмон бўлади, демокчими?

Жума куни эрталаб, Жералд зўр бериб яширишга тиришаётган бошқа аёли – “Кўк сокол хосхонаси” борлигига амин бўлди. Юрагида секин-секин уйғонаётган рашк уни тамомила маҳв эта борди. Ўша куни соат тўққизда у учрашув белгилаган! Сурат ишлаш эса, шунчаки ўйлаб топилган баҳона, холос.

Бундан уч кунча илгари у эрини ипидан-игнасигача билишига онт ичиши мумкин эди. Бугун эса, эри унга мутлақо нотаниш одам бўлиб кўриняпти. Унинг кекса Жоржга нисбатан уйғонган ўринсиз қаҳрини эсга олди. У аввалги қувноқ ва самимий Жералдга ўхшамай қолганди. Чиндан ҳам Аликсни ғафлат босгандир? Эҳтимол ҳақиқатан у эрининг кимлигини умуман билмас?

Жума куни у ул-бул харид қилиш учун қишлоққа бориши керак эди. Бу ҳақда Жералдга айтганида, эри мутлақо рад жавобини берди ва унинг боғда қолишини, қишлоққа ўзи бориб келишини айтди. Бу ҳам аёлнинг таажжубини оширди. Қизик, нега эри унинг қишлоққа боришига тиш-тирноғи билан қаршилиқ кўрсатяпти?

Балки Жералд унга бир оғиз гапирмасдан бориб Дик билан учрашиб келмоқчидир? Ахир Аликснинг шу пайтга қадар мудраб ётган рашки ҳам ҳозиргина уйғонди-ку? Жералдни ҳам шу туйғу қийнаётган бўлиши мумкин эмасми? Эри унинг Дик билан қайта учрашмаслиги учун қишлоққа юбормаётган бўлса-чи? Ана шу фикр аёлни бир мунча овунтирди, шубҳали ўй-хаёлларини нарирок сурди.

Вакт ўтгани сари бесар гумонлар яна уни қисти-бастига ола бошлади. У ана шу бемаъни ҳислар қуршовидан чиқиш

учун ўзини иш билан овунтирмоқчи бўлди. Қўлига латта олиб эрининг хонасини йиғиштиришга кириб кетди.

“Қанийди ишончим комил бўлганида, ҳамма азоблардан қутулар эдим”, дея шивирлади ўзига-ўзи.

У фақат иккита қутини қарай олмади: биттаси пастдаги ғаладон, иккинчиси ёзув столининг чап тарафида турган кичкина қутича. Аликс айнаи чоғда ҳеч нарсани мулоҳаза қилиб ўтирмади. У ана шу икки қутининг бирида эрини фош этиши мумкин бўлган ашёвий далил топилишига умид қиларди. Шу аснода эри ўзига тегишли калитларни буфетнинг пастки тортмасига қўйишини эслади. У калитларни келтириб сандиқчаларга солиб кўра бошлади. Учинчи калит ёзув столидаги сандиқчага тўғри келди. Аликс ҳаяжондан қўллари қалтираб уни очди. Унда пуллар солинган копчик турар, сандиқнинг орқа бўлмасидан бир боғлам мактуб чиқди. Аликс нафаси тикилгудек бўлиб, тасмани ечди. Унинг юзлари шу захоти уятдан ловуллаб кетди ва хатларни жойига қўйиб тезгина қутини беркитди. Бу хатларни Жералдга тўйга қадар унинг ўзи ёзганди. У энди ғаладонга ёпишди – Жералдга нисбатан шубҳалари тамомила барҳам топгунча ҳамма нарсага тайёр эди. У кидирмоқчи бўлган жойидан бирор нарса чиқишига кўзи етмаса-да, ҳамон асабий титроғи босилмаганди.

Аксига олиб, бирорта ҳам калит бу сандиққа тушмас экан, кўнгли ҳамон типирчилаб турган Аликс бир зум қайсидир хонадан яна бир шода калит топиб келди. Ниҳоят, комод очилди. Бироқ у ерда ҳам вақт ўтиб, сарғайиб кетган, чанг-ғубор босган газета парчаларидан бўлак ҳеч нарса йўқ эди.

Аликс енгил хўрсинди. Уни энди фақат бир нарса – неча йиллардан бери сақланиб келаётган газет қийқимларигина кизиқтирарди. Уларнинг деярли бари анча йил илгари чоп этилган Америка газеталаридан қирқиб олинганди. Бу парчаларда ашаддий хотинбоз ва фирибгар Чарлз

Леметрнинг кирдикорлари ҳақида ёзилганди. Уларда айтилишича, Леметр ўз тўрига илинган аёлларни ўлдиришда айбланаётганди.

У ижарага олган уйнинг поли остидан аёл кишининг гавда суяги топилган, у “уйланган” аёллар ҳақида кейинчалик ҳеч ким ҳеч нарса эшитмаган.

У ўзига билдирилган айбловдан устомонлик билан ҳимояланиш мақсадида АҚШнинг энг кучли адвокатларидан бирини ёллаб олганди. Шотландия ҳакамлик суди унинг ишини кўриб чиқиб, етарли асос топмагани боис, оклашга мажбур бўлганди. Шу боис у асосий айбловдан эсон-омон қутулиб чиқди, бироқ кичикрок бир жинояти учун бир неча йил қамоқда ўтириб чиқди.

Аликс бу ҳақда эшитган, Леметр ҳақидаги шов-шувлар бир пайтлар Англияни ҳам таҳликага солган эди. Аёл бундан уч йил илгари Леметрнинг қаёққадир қочиб кетгани ҳақида ҳам эшитган эди. Уни тута олишмади. Бу мавҳум кимсанинг шахси ва унинг аёллар устидан ваҳшиёна ҳукмронлиги узоқ муддат инглиз газеталарининг ҳам диққат марказида турган эди.

Газета парчаларининг бирида Леметрнинг сурати босилганди. Аликс зиёлисифат сокол кўйган конхўрнинг суратига анчагача диққат билан тикилиб турди. У кимгадир ўхшаб кетарди. Бирдан унинг эсига Жералд тушди-ю, аъзой баданига қалтирок югурди. Суратдаги одамнинг қош-кўзлари худди Жералдникидек эди. У сурат остидаги матнни ўқишга тутинди. Унда келтирилган айрим саналар Аликс тасодифан топиб олган дафтарчада қайд этилган рақамларга айнан мос тушардики, бу кунларни Леметр ўз қурбонларини тинчитиш учун белгилаб қўйган эди.

Судда гувоҳ сифатида сўрок қилинган аёллардан бири ишонч билан қотилнинг чап билагига кичкина чандик борлигини айтган эди. Аликс қўлидаги қоғозларни

хаяжондан тушириб юборганини сезмади. Ахир Жералднинг ҳам худди чап билагида ана шундай чок бор эди-ку?

Бутун хона унинг назарида чархпалакдек айлана бошлади. Эс-хуши сал жойига келганида миясига урилган нарсa шу бўлди: Жералд Мартин – бу Чарлз Леметр. Бошқача бўлиши мумкин эмас. Худди жумбок суратнинг таркибий қисмлари сингари хотирасида айрим лавҳалар жонлана бошлади: уй учун тўланган пул... Бу пул уники, фақат уники экан, эри ёнидан бир чақа ҳам кўшган эмас. Демак, кўрган туши ҳам бежиз эмас экан. Демак, у савки табиий равишда Жералд Мартиндан хавфсираб, ундан халос истаб келган. Ва ёрдамни ҳам савки табиий суратда Дик Виндифорддан кутган экан. Демак, у Леметрнинг навбатдаги қурбони бўлиши лозим эди. Эҳтимол тез орада...

У дафтарчадаги “Чоршанба, кеч сат 9. 00” қайдини эслаб додлаб юбораёзди. Ёдига деворидан осонгина тош кўчириб олиш мумкин бўлган ертўла тушди. Демак, ҳаммаси кеча чоршанба кунига режалаштирилган. Лекин, тарки одат қилинмай, бу фурсатни олдиндан ёзиб қўйиш... мантиқсизлик эмасми? Йўқ, ҳаммаси мантиққа асосланган. Жералд ҳамма нарсани аввалдан режалаштириб, белгилаб юрган. Қатл унинг учун шунчаки кўнгилхушликка ўхшаш оддий бир ишга айланиб қолган.

Бирок унинг устидан ўқилган ҳукм ижроси нима сабабдан орқага сурилди? Уни ким ёки нима қутқариб қолган бўлиши мумкин? Энг сўнгги дақиқаларда?... Бўлди, эслади: Кекса Жорж! Нима сабабдан эри унинг номини эшитиши билан кўқариб кетганини ҳам энди тушунди. Шаксиз, у режасини изсиз амалга ошириш учун пухта замин ҳозирлаган: кўзига кўринган одамга эртага Лондонга учамиз, деб юрган. Кутилмаганда Жорж боққа келиб қолган, бу ҳақда Аликсни воқиф этган, аёл бу гапни инкор қилган ва ҳоказо. Ўша куни ҳукмни ижро этиш жуда

хатарли – чол аёлнинг гапини эслаб қолган бўлиши мумкин эди. Демак, уни худонинг ўзи асрабди. Агар Аликс арзимасдек туюлган ўша суҳбат ҳақида эрига оғиз очмаганида борми? Аликснинг эти музлаб кетди.

Ҳар дақиққа ғанимат эди. У эри келмай туриб бу ердан қочиб қолиши керак. Аликс шоша-пиша газет парчаларини жойига қўйиб, ғаладонни беркитди.

Аммо зум ўтмай у жойида қотиб қолди. У дарчанинг ғийкиллаганини, кадам товушларини эшитди: Эри қайтибди. Бир муддат Аликс ҳаракатсиз қотди. Кейин у оёқ учида юриб борди-да, парда ортидан ташқарига қаради. Чиндан ҳам эри. Илжайганича аллақандай қўшиқни хиргойи қилиб келарди. Аликс унинг қўлидаги нарсани кўриб кўркувдан юраги ёрилаёзди. Яп-янги белкурак!

Аликс бу окшом қандай мудҳиш фожиа содир бўлишига ақли етди...

Бироқ қутулиб кетиш учун ҳали имкон бор эди. Жералд хиргойини ванг қўйиб уй тарафга бурилди. Аликс ҳам фурсатни бой бермай пастга отилди. Бироқ уйдан чиқмай туриб остонада эри билан тўқнаш келди.

– Ҳелло, қаёққа шошиляптилар? – ажабланиб сўради Жералд.

Аликс ўзини ҳар доимгидек вазмин ва хотиржам тутишга тиришди. Ҳозир қочиб кетиш учун ҳеч қандай имконият йўқ, аммо сир бой бермай турса, бу имконият сал кечроқ туғилиши мумкин эди. Ҳатто, ҳозирок...

– Мен манави сўқмоқ бўйлаб сайр қилиб келмоқчийдим. Дарров қайтаман. – Аликс гаплари бироз сохта ва ишончсиз чиққанини сезди.

– Яхши, деди Жералд. – Мен ҳам сен билан бораман. – Йўқ, илтимос... шарт эмас. Жералд, мен... Бошим қаттик оғрияпти. Асабларим қакшаяпти. Бир ўзим бориб кела қолай.

Эри унга диққат билан разм солди. Аёл унинг кўзларидаги шубҳани тезгина илғади.

– Нима бўлди сенга Аликс? Нега рангинг бунча оқариб кетган? Бунча қалтираяпсан?

– Ҳеч қиси йўқ. – Аликс бор кучини тўплаб табиийроқ жилмайишга тиришди. – Шунчаки, бош оғриғи-да! Битта айланиб келсам, ҳамаси ўтиб кетади.

– Сен ўзингни мендан опқочишга беҳуда уриняпсан, – тўнғиллади Жералд тиржайиб. – Хоҳлайсанми-йўқми, сен билан бирга бораман.

У қаттиқ туриб олмади. Агар эри унинг ҳамма нарсадан хабардорлигини билиб қолса, борми? У минг машаққат билан ўзини қўлга олишга ва одатдагидек сокин тутишга ҳаракат қилди. У саросима ичида эрининг унга тез-тез шубҳали кўз ташлаб қўяётганини сезд.

Улар уйга қайтишганида, эри уни ётишга кўндирди ва одеколон келтириб, хотинининг чаккасини артиб қўйди. У ҳар доимгидек меҳрибон ва самимий эди. Аёл ўзини худди жаҳаннамга кулаб кетаётгандай ожиз ва бечора ҳис этди.

Эри уни бир дақиқа ҳам ёлғиз қолдирмасди. Ҳатто, ошхонадан Аликс сал илгари тайёрлаб қўйган оддийгина кечки овқатни олиб келишга кетганида ҳам эри унинг кетидан қолмади. Дастурхон атрофида Аликснинг томоғидан бирор лукма таом ўтмаса-да, ўзини мажбурлаб ул-бул нарса еган бўлди, ўзини имкон қадар қувноқ ва тетик тутишга тиришди. У айнаи чоғда ҳаёти учун курашаётганини биларди. У ҳозир ўз қушандаси билан юзма-юз турар, ҳеч қаердан нажот кутиб бўлмас, қишлоқ эса бу ердан бир неча мил олисда эди. Фақат биргина йўл бор эди, вақтинча бўлса-да, эрининг шубҳаларини ўлдириб, уни бир неча дақиқа ёлғиз қолдириш учун замин яратиш. Бу пайтда у залга тушиб телефон орқали нажот сўраши мумкин эди, холос.

Иттифоқо, бошқа тарафдан ҳалос топиш умиди туғилди. Шу онда у биринчи марта Жералднинг ўз фикридан қай

тариқа қайтгани ёдига тушди. Бугун уларникига Дик Виндифорд келмокчи эканини айтса, нима бўларкин? У эндигина шунга оғиз жуфтлаганида, ниманидир ўйлаб, фикридан қайтди. Бу кимсага икки карра халакит бериш қийин. Унинг зоҳирий осудалиги замирида қандай айёрона сергаклик яширингани маълум. Бу гапи билан аёл жиноят фурсатини янада яқинлаштириши мумкин. У шу заҳоти Аликсни ўлдириб, Дикка кўнғироқ қилади ва бамайлихотир шошилишч жўнаб кетяпмиз, деб айтиши ҳам мумкин. Эҳ! Ростдан ҳам Дик келиб қолсами эди?.. Шу топда унинг мясига ажойиб фикр келди. У фикримни кўзимдан ўкиб қолмасмикин, дея кўрқа-писа эрига караб қўйди. Унинг қалбида умид шуъла соча бошлагач, вужудига жасорат ва ғайрат оқиб кирганини пайқади. У шу қадар осуда тусга кирдики, ўзи ҳам ҳайрон қолди.

У қаҳва қайнатиб, эр-хотин ҳар доим кечки пайт очик ҳавода гаплашиб ўтирадиган айвончага олиб келди.

– Айтганча, – деди кўкқисдан Жералд. – Бугун сен билан сал кейинроқ сурат ишлаймиз, бўптими?

Аёлнинг баданида чумоли ўрмалагандек бўлди, бироқ бефарқ овозда гап қотди:

– Бир ўзинг қилсанг бўлмайдими, шу ишни? Бугун анча чарчаган кўринаман.

– Ишимиз узоққа чўзилмайди, – дея совуқ тиржайди Жералд. – Айтганча, сени ишонтириб айтаманки, ишимиз биттач, чарчоқни мутлақо ҳис этмай қоласан.

Бу гапи унинг ўзига ҳам нашъа қилиб кетди. Аликс бир қалқиб тушди. У ўз режасини ё ҳозир амалга ошириши мумкин ёки ҳеч қачон.

Шартта ўрнидан турди.

– Қассобга телефон қилишим керак, – деди беписандлик билан. – Унгача шу ерда ўтириб тур.

– Қассобга? Шу маҳалда-я?

– Жинни, ҳозир магазин аллақачон ёпилиб бўлди. Қассоб эса уйида бўлади. Эртага шанба. Тўқмоқланган бузок гўштини бошқалар илиб кетмасдан буюртма бериб қўйишим керак. Бечора чол мени жудаям ёктиради.

У шип этиб хонасига кириб кетди ва эшикни ёпиб олди. Орқадан эрининг “Эшикни очик қолдир”, деганини эшитди ва совуққонлик билан жавоб қайтарди:

– Очик эшикдан чивин учиб киради. Чивинни кўргани кўзим йўқ. Тентаккинам, сен ҳали мени ўша қассоб чол билан шакаргуфторлик қилади, деб ўйлаяпсанми?

У хонада ёлғиз қолиши билан “Сайёҳ туғроси” меҳмонхонасининг рақамини терди. дарров туша қолди:

– Бу мистер Виндифордми? Бошқа? Нима у кетиб қолдими? Уни чақириб бера олмайсизми?

Шу пайт унинг юраги кинидан чиқаёзди. Эшик очилиб эри кириб келди.

– Чиқиб тур, Жералд, – деди ранжиган товушда. – Телефонда гаплашаётганимни биров эшитмасин, дейман.

Жералд кулимсираб стулга ўтирди:

– Ўзи ростдан ҳам қассоб билан гаплашаяпсанми?

Аликс қаттиқ хаяжонда эди. Унинг режаси барбод бўлганди.

Ҳозир Дик, гўшакни олади. Балки таваккал килиб телефондан ёрдам сўраб кичқирсами? У асабийлашиб телефон ричагини бир қисиб, бир бўшата бошлади. Шу паллада унинг калласига янги фикр туғилди. Ричагни босиб турса, овоз нарига тарафга эшитилмайди.

“Бу ишни амалга ошириш жуда қийин бўлса керак, – ўйлади у. – Мен ўзимни фақат қассоб билан гапираётгандек тутишим, хаяжонга берилмаслигим керак. Бу иш менинг қўлимдан келади, ишонаман”.

Шу чоқ гўшакдан Дикнинг овози эшитилди. У чуқур нафас олиб ричагни бўшатганча гапира бошлади:

– “Булбул ошёни”дан миссис Мартин гапиряпти. Илтимос тезроқ етиб келинг. (Ричагни маҳкам қисиб) эртага эрталаб олти бўлак яхшилаб тўқмоқланган бузоқ гўшти опкелинг. (Ричагни бўшатиб) Келишинигиз шарт. (Яна ричагни қисиб) Ташаккур сизга мистер Хексуорси. Ўйлайманки, бунча кеч кўнғирок қилаётганимдан ранжимасангиз керак. Котлетни шунақа яхши кўраманки, у (ричагни бўшатиб) бўлмаса, ўлиб қолишим ҳеч гап эмас. (Яна ричагни босиб) жуда яхши – эртага кутаман-а? (Ричагни бўшатиб) Иложи борича тезроқ! – У гўшакни илиб, ух тортганича эрига юзланди.

– Қассоб билан ажойиб гаплашиб кўйдинг-да, а? – деди Жералд ундан кўз узмай.

– Одатдагидек, худди бошқа аёллар каби, – деди Аликс ўпкасини аранг босиб.

Жералд ҳеч нарсадан шубҳага тушмади. Дик эса ҳеч нарсани тушунмаган бўлса-да, етиб келиши аниқ.

Аёл ётоқхонага кириб чирокни ёкди. Орқасидан эри кирди.

– Афтидан ҳозир кайфиятинг аъло бўлса керак? – сўради хотинига сирли тикилиб.

– Ҳа, – деди хотини. – Бошимнинг ҳам оғриғи қолди. У эрига табассум узатганича доимий жойидан, эри ўтирадиган курсининг қаршисидан жой олди. У халос бўлди. Ҳозир саккиздан йигирма минут ўтди. Соат тўққизгача Дик етиб келади.

– Бугунги қаҳва менга унча ёқмади, жуда аччик дамлабсан, – шикоятланди Жералд.

– Бу қаҳванинг янги нави экан. Агар у сенга ёқмаган бўлса, бунакасидан энди олмаганим бўлсин, азизим.

Аликс кўлига игна олиб тўқишга ўтирди. Жералд мутолаага берилди. У бир неча саҳифани тугатиб, соатга каради ва китобни бир четга ирғитди:

– Саккиз ярим. Юр, ертўлага тушиб сураат ишлайдиган вақт бўлди.

Тўқиётган нарсаси Аликснинг кўлидан тушиб кетди.

– Йўқ, йўқ. Кел тўққизгача кутайлик!

– Йўқ, асалим, соат саккиз ярим. Бу ишни кечиктириб бўлмайди. Шу вақтда белгилаб қўйганман. Сенам вақтлироқ ухлайсан.

– Негадир тўққизгача кутгим келяпти.

– Ҳамма ишни ўз вақтидан кечиктирмасликка ўрганганимни биласан-ку. Кетдик, Аликс. Бир дақиқа ҳам кута олмайман.

Аликс унга каради-ю, ранги бўздек оқариб кетди. Эри аллақачон ниқобини ечиб ташлаганди. Унинг қўллари асабий қалтирар, кўзлари бежо, қуриган лабларини тинимсиз яларди. У энди ўз туғёнини тутиб туриш ҳолатида эмасди. “Рост-да, –ўйлади Аликс. – Ҳар қанча тоқатли бўлмасин, бундан ортиқ кутиб тура олмасди”. Жералд унинг ёнига келди ва елкаларидан тутиб ўрнидан турғизди.

– Қани азизим, ўзим сени у ёққа олиб бораман, – унинг қувноқ оҳангда айтилган бу гапларидан кишини даҳшатга солғувчи қабоҳат иси келарди. Аёл сўнгги кучини жамлаб эрининг кўлидан юлқиниб чиқди ва кўрқувга ён бериб, беҳол деворга суянди. У алҳол ҳеч нарса қилолмас, ҳеч қаерга қочолмас, эркак эса унинг устига бостириб борарди:

– Хўш, Аликс...

– Йўқ-йўқ!

У кичқирганча қўлларни ожизона олдинга чўзиб, ўзини ҳимоя қилишга чоғланди:

– Жералд, шошма. Сенга бир гапни айтишим... иқрор бўлишим керак.

Эри бирдан сергак тортди:

– Иқрор бўлмоқчисан? – сўради ажабланиб.

– Ҳа, иқрор бўлишим керак.

У бир муддат ўйга толди-да, тезда тўлқинланиб, эрини қизиқтиришга давом этди.

– Нима, ўйнашинг бормиди? – сўради масхаромуз илжайиб.

– Йўқ, унақамас... Эҳтимол сен буни... сен буни жиноят деб аташинг мумкиндир?

У ўқ бориб нишонга текканини, эрининг қизиқиши ортиб бораётганини кўриб бироз тинчланди ва ўзини вазият ҳокими санаб гапида давом этди:

– Жойингда ўтириб олсанг тузук бўларди, – деди Аликс сокинлик билан ва ўзи ҳам хонанинг нариги кунжидаги столга ўрнашди. Ҳатто эгилиб, боя кўлидан тушиб кетган тўқув ишини ҳам олди. У зоҳирий сокинликни сақлаган ҳолда ички таҳлика билан вақтни нажот кучлари етиб келгунча чўза оладиган гапларни ўйлаб олиш учун бир мунча тараддудланди.

– Сенга аввал ҳам айтганман, – деди секин оҳангда. – Мен ўн беш йил стеногрфист бўлиб ишлаганман. Аслида жа унақамасди. Икки марта ишимда танаффус бўлган. Биринчисида йигирма икки ёшда эдим. Ўшанда ўзига яраша сармояси бўлган, кекса бир киши билан танишиб қолдим. У мени ёқтириб қолди ва турмуш қуришни таклиф қилди. Унинг гапини ерда қолдирмадим. Оила қурдик. – У бир муддат жимиб қолди. – Уни алдаб-сулдаб, ўз ҳаётини суғурта қилдиришга кўндирдим.

Шунда Аликс эрининг юзида қатъий қизиқиш ифодасини илғаб олди. У энди ўзига ишонч билан ҳикоясини давом эттирди.

– Уруш пайтида оз муддат госпиталдаги аптекада ишлаганман. Ўшанда дори-дармон, ҳатто заҳарли моддалар билан ҳам ишлашга тўғри келган.

У бир нарсани ўйлаётгандек жим қолди. У эрининг эътиборини тамоман жалб этганига шубҳа қилмасди. Қотилни қотиллик қизиқтиради-да! Аёл маҳорат билан ўз

ролида давом этарди. Ўғринча соатга қаради: йигирмата кам тўққиз.

– Шунақа бир захар бўлади. Оппок кукунга ўхшайди. Бир чимдими одамни ўлдиради. Сен шунақаси ҳақида эшитганмисан?

У жавобни ҳадик аралаш кутганди. Агар тасдиқ жавоби олинса, гапнинг бу ёғини сал ўйлаброк гапиришга тўғри келарди.

– Йўк, – деди Жералд. – Билсам ҳам оз нарса биламан. Аликс коникиш билан бош ирғади:

– Унда гиостсиамин ҳақида эшитган бўлсанг керак. Бу захар ҳеч қандай из қолдирмайди. Ҳар қандай шифокор оддий юрак хуружи, дея ташхис қўйишдан нарига ўтмайди. Мен ўшандан озгина ўғирлаб олгандим ва уни ҳар доим ўзим билан олиб юардим.

У куч тўплаш учун озрок тўхталди.

– Давом эт, – деди эри сабрсизлик билан.

– Йўк, кўрқаман. Сенга айтиб беролмайман. Бошқа сафар.

– Йўк, ҳозир айтасан!

Турмуш қурганимизга энди бир ой бўлганди. Мен эримга жуда мулойим муомала қилардим, у мени ҳар доим қўшниларга мактарди. Ҳамма мени меҳрибон ва садоқатли аёл сифатида биларди. Кечкурунлари ўзим унга қаҳва дамлаб берардим. Бир куни кечки пайт унинг финжонига бир чимдим ўша захри қотилдан ташлаб юбордим...

Аликс эҳтиёткорлик билан игнага навбатдаги ипни ўтказа бошлади. У умрида сахнага чиқмаган эса-да, айни чоғда ер юзидаги энг моҳир актриса билан беллаша оларди. У ҳозир совуққон қотил ролини маҳорат ила ўйнаётган эди.

– Ҳаммаси жуда силлиқ кечди. Мен унинг қаршисида ўтириб кузата бошладим. У аввал нафас ололмай хириллай бошлади. Мен деразани очдим. Кейин у стулдан тура олмаётганини айтди. Бир неча сония ўтгач, у ўлиб қолди...

У жилмайиб кўйди. Чораккам тўққиз бўлганди. Энди Дик улгурса керак.

– Суғурта полиси бўйича қанча пул олдинг?

– Икки минг фунт атрофида. Биржа савдоларига аралашиб, бор-будимдан айрилдим. Яна аввалги ишимга қайтдим. Бирок у ерда яна узок қололмадим. Бошқа бир одам билан танишиб қолдим. Мен яна қизлик фамилиямга қайтганим учун у менинг турмушга чиққанимни билмасди. У нисбатан ёш, келишган ва анча бадавлат одам эди. Биз Сассексда никоҳдан ўтдик. У менинг номимга ўз ҳаётини суғурта қилишга кўнмади, бирок бор давлатини менга мерос қолдиришини айтди. У худди биринчи эрим сингари қаҳвани унга ўз қўлим билан дамлаб беришимни ёктирарди. – Аликс ҳаёлчанлик билан кулимсиради. – Қаҳвани жуда яхши дамлайман-да. Биз яшайдиган қишлоқда менинг танишларим кўп эди. Кунларнинг бирида эрим тушликдан сўнг юрак хуружи билан вафот этганини эшитиб, улар менга жуда ҳам ачинишди. Ҳатто аввалги ишимга қандай қилиб қайтганимни ҳам билмайман. Икки эримдан менга тўрт минг фунтга яқин мерос қолди. Бу гал биржа савдоларига аралашмадим. Сармойамни банкка жойлаштирдим. Мана, кўриб турибсанки...

У гапини тўхтатишга мажбур бўлди. Жералд бўғриққанича бармоғини унга никтаб пишқира кетди:

– Қаҳва! Ў парвардигор! Қаҳва!

Аёл саросима ичида унга тикилди:

– Унинг бунчалик аччиқ бўлганини энди тушундим. Ах, сен иблис! Нималар кип кўйдинг? – У курсининг тутқичини маҳкам тутганча, хотинига ташланмоққа чоғланди. – Сен мени заҳарладингми, ҳали?

Аликс камин томонга қараб кочди. Кўркувдан у ҳамма гапим ёлғон демоқчи ҳам бўлди, бирок тилини тишлади. Бир лаҳзада эри унинг гирибонидан олиши мумкин. У бутун мадорини жамлаб эридан кўз узмай тураверди.

– Ҳа, сени заҳарладим. Заҳар ўз кучини кўрсатяпти. Сен ҳозир курсидан туролмай қоласан... Қимирлолмай қоласан.

У эрини яна бир неча дақиқа курсида ушлаб туролса эди. Нима бу? Қадам товушлари! Дарича ғичирладими? Демак, улар келишди. Мана, дарвоза ҳам очилди.

– Сен энди жойингдан қимирлай олмайсан, – бор қувватини тўплаб қайтарди Аликс. У шу гапларни айтганидан кейин хонани тарк этди ва эс-ҳушини йўқотган ҳолда Дикнинг қўлига бориб тушди.

– Ў, тангрим, – кичқириб юборди Дик ва ўзи билан келган баланд бўйли полисменга ўтирилди. – Кетдик, қарайлик-чи, ичкарида нима гап экан.

Дик Аликсни эҳтиёткорлик билан кушеткага ётқизиб, унинг устига энгашди.

– Менинг кичкинтойим, – деди эркалаб, – менинг шўрликкинам. Сени не кўйга солишди?

Аликс заиф товушда аранг унинг номини тилга олди. Дик полисмен унинг билагидан туртганидан кейингина ўзига келди.

– У ерда ҳеч нарса йўқ, сер. – Фақат курсида аллаким ўтирибди. У афтидан жуда кўркиб кетган кўринади...

– Кейин-чи?..

– У... ўлиб ётибди, сер...

Уларнинг иккови ҳам Аликснинг овозини эшитиб, сергак тортишди. У юмук кўзлари билан худди алаҳсираётгандек гўлдиради:

– Унинг ўлганига анча бўлди. – У гуёки кимнингдир гапини қайтараётгандек эди.

*Рус тилидан
Рустам Жабборов таржимаси*

УНИНГ КЎНГЛИ ХОТИРЖАМ

Эрталаб Уоррен Каттлетон саксон учинчи кўчанинг ғарбий томонидаги уйдан чиқиб Бродвейга қараб йўл олди. Ҳаво очик, лекин салқинроқ эди. У ҳар доимгидек муюлишда сўқир газетафурушдан “Дейли миррор”ни сотиб олди. Газетафурушлар одатда доимий миждозларини танисада, бу кимсанинг овозини ҳам, қадам товушини ҳам ўткинчилардан фарқлай олишмасди. Уоррен газетани кўлтиғига қисиб қаҳвахонага кирди ва одатига кўра кофе ҳамда пиширик буюрди. Кейин бўш столга ўтириб газета варақлаганча нонуштага киришди.

Аммо газетанинг учинчи бетидаги мақолага кўзи тушгач, Уоррен пиширик билан кофени четга сурди. Бу мақола кеча кечкурун Марказий хиёбонда ўлиги топилган аёл ҳақида эди. Аёлнинг исми Маргарет Уолдек, Бешинчи авенюдаги шифохонада ҳамшира бўлиб ишларкан. Навбатчиликдан сўнг ярим тунда уйига қайтаётганда хиёбонда кимдир тутиб чавақлаб кетибди. Мақолада жувоннинг кўкраги ва қорнига неча марта пичоқ санчилгани, шундан кейин бечоранинг ҳоли не кечгани ҳақида батафсил маълумот берилган, қонга беланиб ётган жасаднинг сурати ҳам илова қилинганди. Уоррен Каттлетон суратга узоқ тикилди.

У барини эслади.

Бу хотира худди тўғонни бузиб ўтган селдек Уорреннинг миясига куюлиб келди. Мана, у хиёбонда юрибди. Ҳаммаёқ қоп-қоронғи, жимжит. Унинг кўлида дами ўтқир, узун пичоқ. Пичоқнинг дастаси кафтидаги тердан намиқкан. Мана у йўлканинг четида ўлжасини кутаётир. Узоқдан қадам товуши эшитилгач, дарахт панасига беркинди. Кейин аёлнинг оргидан ҳужум қилиб, уни ерга қулатди-да, кетмакет пичоқ урди. Жувоннинг чинқиригидан қулоғи битсаям, пичоғини санчаверди, санчаверди...

Уорреннинг боши айланиб кетди. Қонга беланган пичокнинг ўрнида қўлида пиширик бўлагини кўрди-ю, қаҳ-вахонада ўтирганини эслади. Маҳкам қисилган кафтини ёзган эди, егулик столга тушди. Ҳозир қусиб юборади. У ўқчишдан бир амаллаб тийилди.

– Ё, танграм, – деди у хўрсиниб. Хайрият, гапини ҳеч ким эшитмади. Сигарет тутатмоқчи эди, қўли титраб гугурт чўпи полга тушди. У чўпни оёғи билан босиб, яна чуқур хўрсинди.

Ўша аёлни Уоррен ўлдирганди. Ўзи танимаган ва аввал бирор марта кўрмаган ўша бадбахт жувонни у чавақлади. Газетада ёзилган ваҳший қотил, инсонийлик қиёфасини йўқотган газанда у эди. Яқинда полиция уни ҳибсга олади, кейин суд, ҳукм, узун йўлак бўйлаб панжара ортига саёҳат, ниҳоят, электр столи ва ўлим.

Уоррен кўзини юмиб қовоқларига кафтини босганча чуқур-чуқур нафас олди. У нега бундай қилди? Унга нима бўлди ўзи? Нега одам ўлдирди?

У бирини тугатиб улгурмай бошқасини ёқиб, кетма-кет учта сигарет чекди. Кейин телефонли хужрага кириб, тирқишга ўн сентлик танга ташлади-да, таниш рақамни терди.

– Салом, мен Каттлетонман. Бугун ишга боролмайман. Мазам йўқ.

Котиба тезроқ соғайиб кетишини тилагач, Уоррен раҳмат айтиб трубкани илди.

“Барделл компани”даги йигирма уч йиллик фаолияти давомида Уоррен бор-йўғи икки-уч марта тумов сабаб ишга чиқолмаган. У ишхонадагиларга сира ёлғон гапирмайди. Шундай экан, бугунги баҳонасига ҳамма ишонади. Аслида, буни баҳона дейиш ҳам нотўғри. Ахир, чиндан ҳам унинг тоби қочаяпти-ку.

У уйига қайтаётиб “Дейли Ньюс”, “Геролд трибюн” ва “Таймс” газеталарини сотиб олди. Хиёбондаги қотиллик

ҳақида “Ньюс”нинг учинчи саҳифасида суратли мақола беришибди. “Таймс” ва “Геролд трибюн”да эса шу мавзудаги мақола газетанинг олди-қочди хабарларга тўла иккинчи қисмида экан, Уоррен тополмай роса қийналди.

Кун ботгач, кўчага чиқиб “Жорнэл Америкен”, “Уорлд телеграф” ва “Пост” газеталарини харид қилди. “Пост”да Маргарет Уолдекнинг ўғай синглисидан интервью олишибди. Интервьюни ўқиб Уорреннинг кўзларига ёш келди. Маргаретга ҳам, ўзига ҳам ичи ачиди.

Кечки соат еттида Уоррен энди аввалгидай яшай олмаслигини тушунди. Одам ўлдирдим, жазосини олиши керак. Бу қотилликни фақат олий жазо – ўлим билан ювиш мумкин.

Лекин соат тўққизда жазодан қутулиб қолишга умид уйғонди. Газеталардаги мақолаларда полиция қотилнинг изига тушолмагани, айтарли далил йўқлиги ёзилган, бармоқ излари ҳақида эса ҳеч нима дейилмаганди. Унинг бармоқ изи ҳеч қайси архивда йўқ – буни Уоррен яхши биларди. Агар қотиллик жойида уни ҳеч ким кўрмаган бўлса (коронғи хиёбонда ким ҳам кўрарди), Уорреннинг айбдорлигини исботлай олишмайди.

Ўша куни кечкурун Уоррен босинқираб, ухлолмай чиқди. Аёлнинг қадам товуши, хужум, кон, хиёбондан қочиб чиқаётгани – бари тушига қайта-қайта кираверди. Ҳар сафар додлаганча терга ботиб уйғонар, кейин яна мудраб даҳшатли тушнинг давомини кўрарди.

Энди босинқирашлардан қутулолмаслигини у яхши биларди. Уоррен восвос эмас. Қилган иши ёвузлик эканини тушунади. Йўқ, одам ўлдирганини била туриб энди тинч яшолмайди. Айбини тан олиши керак.

У кўчага чиқиб, газета харид қилди. Терговчилар ҳамон қотилнинг изига тушишмабди. “Миррор”да Маргарет Уолдекнинг кичкина жияни билан интервьюни ўқиб, Уоррен яна йиғлади.

Авваллари полицияга сира иши тушмагани учун у уйидан уч-тўрт даҳа нарида жойлашган маҳкамани узок кидирди. Ичкарига киргач, кимга мурожаат қилишни билмай довдиради. Ниҳоят, навбатчи зобитни учратиб, Уолдекнинг қотилини қидираётган изкуварга гапи борлигини айтди.

– Қайси Уолдек? – деди зобит.

– Хиёбонда ўлдирилган аёл бор-ку.

– Ҳа, уми? Қотиллик ҳақида бирор хабар етказмоқчимисиз?

– Ҳа, – бош ирғади Уоррен.

Зобит Уолдек иши билан шуғулланаётган изкуварни топгунча у ёғоч ўриндикда кутди. Ниҳоят, навбатчи унга иккинчи каватга кўтарилиб, зобит Рукерга учрашишни тайинлади.

Рукер деганлари хўмрайган бир ёш йигит экан. У аввал ёндафтарчасига Уорреннинг исм-фамилиясини ва манзилини ёзиб олди.

– Хўш, – деди изкувар дафтарчасини четга қўйиб. – Нима гапингиз бор?

– Айбимга икром бўлмоқчиман, – деди Уоррен товуши титраб. – Маргарет Уолдекни мен ўлдирганман.

Изкувар ёнидаги шериги билан уни бошқа, торроқ хонага олиб ўтишиб саволларга кўмиб ташлашди. У энтика-энтика, йиғлагудек бўлиб ёдида қолган барча тафсилотларни айтиб берди.

Кейин яна саволлар ёғилди.

– Пичоқни қаердан олдингиз?

– Дўкондан.

– Қайси дўкондан?

– Колумбус-авенюдаги дўкондан.

– Номи ёдингиздами?

Уоррен растанинг ёнига келганини, сотувчи аёлни. пичокнинг пулини тўлаб олиб кетганини эслади. Лекин дўконнинг номи ёдида қолмабди.

– Маргаретни нега ўлдирдингиз?

– Негалигини ўзим ҳам билмайман.

– Нима учун айнан уни ўлдирдингиз?

– У... йўлимдан чикиб қолди.

– Нега аёлни пичокладингиз?

– Одам ўлдиргим келди... ўзимни бошқаролмай қолдим.

– Лекин нега?

– Сабабини билмайман деяпман-ку. Лекин ўлдирганим аниқ. Пичокни уни ўлдириш учун сотиб олгандим.

– Демак, қотилликни олдиндан режалаштиргансиз.

– Шундай десаям бўлади.

– Пичокни қаерга яширгансиз?

– Уни зовурга ташлаб юбордим.

– Айнан қаерга ташлаганингиз ёдингиздами?

– Йўқ, эслолмайман.

– Кийимингизда қон юқи қолган бўлиши керак. Ўша оқшом аёлнинг қони дарё бўлиб оққан. Қотилликка чиққан кунги кийимингиз уйдаими?

– Ташлаб юборганман.

– Зовургами?

– Рей, айбини тан олишга келган одамни шошириб нима қиласан? – деди изкуварнинг шериги.

– Кечирасиз, мистер Каттлетон. Жиноят вақтида кийган уст-бошингизни қаёққа ташлагансиз? Бир эслаб кўринг-чи?

Уорреннинг хотирасига алланималарнинг тутаб ёнаётгани келди.

– Чикинди ёкиладиган ўчок.

– Уйингизда шунақа ўчок борми?

– Йўқ, уйимнинг яқинидаги бир бино ёнида. Ўша кунни уйга келиб, уст-бошимни алмаштирганимни аниқ эслайман, қон сачраган кийимларни елим халтага солиб ташқарига

олиб чикдим-да, чиқинди ёқиладиган ўчоққа ташладим. Кейин ювиндим. Тирноқларим остидаям қон юқи қолганди.

Изқуварлар Уорренни белигача ечинтириб унинг қўлларини, кўксини, юзини ва бўйнини синчиклаб кўздан кечиришди.

– Ҳеч қаери тирналмаган, – деди зобит Рукер. – Қурбон эса қотилни роса тимдалаган. Аёлнинг тирноғида тери излари қолган.

– Балки Маргарет Уолдек ўзини-ўзи тимдалагандир? – деди изқуварнинг шериги.

– Балки. Ёки мистер Каттлетоннинг яралари итникидай тез битармикан? Қани ортимдан юринг-чи.

Уорренни бошқа хонага киритишиб суратга туширишди ва бармоқ изларини олишди. Кейин зобит Рукер унга қотиликда гумон қилинаётганини ва адвокатига сим қоқиш ҳуқуқига эга эканини уқтириб камерага қамади.

Темир эшик қарсиллаб ёпилиб кулф солингач, Уоррен камерадаги эски курсига чўнқайиб сигарет тутатди. Энди унинг қўллари титрамаётганди.

Аммо орадан тўрт соат ўтгач, зобит Рукер дўсти билан кириб келди.

– Сиз аёлни ўлдирмаган экансиз. Нега бизга ёлғон гапирдингиз, мистер Каттлетон? – деди Рукер ўқрайиб.

Уоррен ҳеч нарсага тушунмай анқайиб қолди.

– Ўша окшом сиз саксон учинчи кўчадаги “Лоув” кинотеатрида икки серияли фильм томоша қилгансиз. Кассир аёл суратингизни таниди. Соат ўн яримда ундан чипта олган экансиз. Назоратчи ҳам сизни эслади. Эркаклар ҳожатхонасига кираётиб қоқилиб кетганингизни кўрган экан. Кинотеатрдан ўн иккидан ошганда чикиб тўғри уйга қайтгансиз. Пастки қаватдаги қўшнингиз йўлак бўйлаб келаётганингизни кўрган. Сиз билан ёнма-ён турадиган киши эса соат бирга яқин квартирангизга кириб, ўн беш дақиқадан сўнг чирокни ўчирганингизни айтди. Хўш, нега

қилмаган жиноятингизни бўйнингизга олаяпсиз, мистер Каттлетон?

Уорреннинг боши қотди. У ҳеч қанақа кинони эслолмасди. Чипта олгани-ю, ҳожатхонада қоқилганиям ёдида йўқ. Тунги зулмат, қадам товушлари, хужум, аёлнинг додлагани, қон – хотирасида фақат шулар қолганди. Кейин пичокни зовурга ташлаб, қон теккан кийимини ўчоқда ёқди, тирноғининг остидаги қон юқини тозалади...

– Биз ҳақиқий қотилниям топдик, – деди Рукер. – Исмим Алекс Канстер. Аввал ўғирлик қилиб, икки марта қамалиб чиққан. Пичокни уйига яширган экан, юзлари тирналган. Гаров ўйнайман, яқинда шу нусха Уолдекни ўлдирганини бўйнига олади. Сиз эса бизни лақиллатаяпсиз, мистер Каттлетон. Нега полицияни чақитиб ёлғон кўрсатма бераяпсиз?

– Ёлғон гапирганим йўқ, – деди Уоррен тутакиб.

Рукер бир нима демокчи бўлиб оғиз жуфтлади-ю, кейин ўзини босди.

– Уни полиграфда текшириб кўрсак-чи, Рей, – деди изкуварнинг шериги.

Довдираб қолган Уорренни бошқа хонага олиб ўтиб, “полиграф” деган асбобнинг симларини оёқ-қўлига улашди-да, саволга тутишди. Исмнингиз нима? Неча ёшдасиз? Қаерда ишлайсиз? Маргарет Уолдекни ўлдирганмисиз? Тўрт қарра тўрт неччи? Пичокни қаердан олгансиз? Иккинчи исмингиз нима? Кийимни қаерга беркитдингиз?

– Полиграф ёлғон тополмади, – деди қоғоздаги чизикларни кўздан кечиргач Рукернинг шериги. – Айтаётган ёлғонига унинг ўзиям ишонади, Рей.

– Баъзиларни полиграф ҳам аниқлай олмайди ўзи.

– Нотўғри жавоб бериб кўрсин-чи.

– Мистер Каттлетон, ҳозир учга тўртни қўшса неччи бўлади деб сўрайман. Олти деб жавоб беринг, хўпми?

– Етти бўлади-ку?

- Олти деяверинг.
- Хўп.
- Учга тўртни кўшса неччи бўлади?
- Олти.

Бу сафар полиграф ёлғонни кўрсатди.

– Бояги ёлғон кўрсатмаларига ўзиям ишонади, Рей. У бизни лақиллатмоқчи эмас, Уолдекни ўлдирганман, деб ўйлапти. Баъзан тасаввур одамни қай кўйга солишини биласан-ку. Гувохлар ҳам кўпинча ўзи тўкиган тафсилотларга ишониб ёлғон кўрсатма беради. Мистер Каттлетон қотиллик ҳақидаги мақоладан каттик таъсирланиб, Уолдекни мен ўлдирганман, деб ўзини ишонтириб қўйган.

Шундан сўнг Рукер билан шериги Уорренни тўғри йўлга солиш учун узоқ насиҳат қилишди. Уларнинг айтишича, Уорренда айбдорлик ҳисси кучли экан. Онг остида яширинган аллақандай қилмиш ҳақидаги хотира уни бошқа одам қилган қотилликни бўйнига олишга мажбур этганмиш. Дастлаб Уоррен буларнинг эси жойидами, деб ўйлади. Лекин изқуварлар Маргарет Уолдекнинг ўлимига унинг ҳеч қандай алоқаси йўқлигини далиллар билан исботлашгач, Уорреннинг фикри ўзгарди. Балки улар ҳақдир? Ахир, шунча далил келтиришди-ку.

Хуллас, охир-окибат Уоррен Маргарет Уолдекни ўлдирмаганига ишонди. Демак, хотираси панд берибди. Рухшуносга кўриниши керак.

– Эсим оғиб қолибди, деб ўйлаётгандирсиз, – деди зобит Рукер худди унинг фикрини ўкиётгандек. – Ташвишланманг, мистер Каттлетон. Сиз соппа-соғсиз. Ҳар сафар газетада қотиллик ҳақида ёзишса сизга ўхшаган айбсиз айбдорлардан камида беш-олтитаси иқрор бўлиш учун олдимизга келади. Айримлари одам ўлдирганига чиппа-чин ишонади. Сиз ҳам қачонлардир одам ўлдириш ҳақида ўйлагансиз, шу хотира онгингизга ўрнашиб қолиб

айбдорлик ҳиссини уйғотади. Бу қотилликни бўйнингизга олишингизнинг сабаби шу. Бунақа ҳолатлар бизда кўп учрайди. Жинни бўлиб қолибман, деб хавотирланманг, мистер Каттлетон. Шунчаки шуурингиз сал чалғиган.

– Инсон мияси сир-синоатга тўла, – деди Рукернинг шериги.

– Агар бир кун келиб яна шундай ҳолатга тушсангиз ваҳима қилманг, – гапида давом этди изкувар. – Эсингизда қолсин: сиз ҳеч кимни ўлдирмагансиз. Илтимос, кейинги сафар маҳкамага келиб бизга халал берманг.

Уоррен шўхлик қилиб гап эшитаётган боладек бош эгиб турар, лекин энди унинг кўнгли хотиржам эди. Электр курсидан кўркмасаям бўлади. Чунки у ҳеч кимни ўлдирмаган!

Кечкурун у алаҳсирамай, тошдек қотиб ухлади.

Ўша воқеа март ойида юз берганди. Орадан тўрт ой ўтгач, июлда яна такрорланди. Уоррен уйғониб кўчага чиқди, муюлишда “Дейли миррор”ни харид қилди, сўнг қаҳвахонага кириб кофе ва пишириқ сотиб олди-да, столга ўтириб, газетани очди. Учинчи саҳифада кеча уйига қайтмаган ўн тўрт ёшли қиз ҳақида ёзишган экан. Кечкурун ўша қизни кимдир жинкўчага олиб кириб устара билан бўғизлаб кетибди. Мақолага кекирдаги тилиниб ётган мурданинг сурати ҳам илова қилинганди.

Уорреннинг миясига хотиралар қуюндек ёпирилиб келди. Ҳаммаси ҳозиргидек кўз олдида. Унинг бир кўлида устара, иккинчиси билан типирчилаётган қизни маҳкам ушлаб олган. Бечора қиз хўнг-хўнг йиғлайди. Кейин бояқишнинг бўғзидан тизиллаб қон сачради...

Наҳотки, яна хотираси панд бераётган бўлса? Бўлиши мумкин эмас! Ахир, қотилликнинг ҳар бир лаҳзаси ёдида-ку. Анави изкувар яна шундай ҳолатга тушсангиз, қилмаган

ишингизни бўйнингизга олишдан тийилинг деганди. Бўлмағур хотираларни миясидан чиқариб ташлаши керак.

Уоррен ўзини чалғитиш учун ишга борди. Лекин идорадаям хаёлини бир жойга жамлолмади. Сандра Житлерни бўғизлаётгани кўз олдидан кетмасди. Ҳамкасбларидан бири тобингиз жойидами, деб сўради. Компания вице-президенти шифокорга учрашишни маслаҳат берди. Соат бешда Уоррен шалвираганча уйига қайтиб, туни билан алаҳсираб чикди. Йўқ, полицияга боришдан бошқа чора йўқ. Агар ростдан ҳам ўша қизни ўлдирган бўлса қамашади. Ўтган сафаргидек хотираси чалғигани аниқланса, изкувар далиллар билан айбсиз эканини исботлаб, кўнглини жойига туширади.

Эртаси куни Уоррен маҳкамага кира солиб, зобит Рукернинг хонасига қараб юрди.

– Салом, мистер Каттлетон, – изкувар уни дарров таниди. – Яна қотилликни бўйнингизга олиш учун келдингизми?

– Сизни безовта қилмоқчи эмасдим. Лекин газетада ёзилган жиноятни мен қилганман. Куинз туманида ўша қизни қандай ўлдирганим аниқ ёдимда.

Зобит Рукер уни бошқа хонага олиб ўтди-да, ўзи ташқарига чиқиб кетди.

– Куинз тумани полиция маҳкамасига кўнғирок қилдим, – деди изкувар қайтгач. – Қотилликнинг газетада ёзилмаган айрим тафсилотларини етказишди. Айтинг-чи, мистер Каттлетон, қизнинг қорнига устара билан нима деб ёзганингиз ёдингиздами?

– Аниқ эслолмаяпман.

– Унинг қорнига “Мен сени севаман” деб ёзгансиз, энди эсингизга тушдими?

Ҳа, Уоррен эслади. Қизнинг қорнига худди шу сўзларни устара билан тилганди.

– Йўқ, мистер Каттлетон, – деди изкувар ачиниб. – Қотил Сандра Житлернинг қорнига айтиб бўлмайдиган сўкиш

сўзларни ёзган. Шунинг учун ҳам бу тафсилот газеталарда берилмади. Сиз эса менинг гапимга ишониб чалғидингиз. Сиз қизни ўлдирмаганиз. Ўша жойда ҳатто бўлмаганиз ҳам. Шунчаки газетани ўқигач, хотирангиз ўтган сафардагидек яна панд берган.

Уоррен бошини ҳам қилиб узок ўтирди.

— Сандра Житлерни ўлдирмаганимни биламан, — деди у ниҳоят. — Лекин ўзимни шунга ишонтиролмаяпман. Қотилликнинг ҳар бир лаҳзаси кўз олдимда қайта-қайта жонланаверади, ахир! Тушларимдаям шуни кўриб босинқираб чиқаман. Ҳар сафар одам ўлдирмаганимни кимдир далил билан исботламагунча кўнглим жойига тушмайди.

— Исбот керак бўлса, бугунгидек тортинмай тўғри олдимга келаверинг, — деди Рукер жилмайиб. — Мен аҳволингизни яхши тушунаман. Сизга ёрдам беришга доим тайёрман.

Уоррен изқуварнинг қўлини маҳкам сиқиб, миннатдорчилик билдирди-да, елкасидан тоғ ағдарилгандай енгил тортиб маҳкамадан чиқди. У кечкурун хуррак отиб ухлади.

* * *

Сентябрнинг сўнгги кунлари. Эрталабки ёғингарчиликдан сўнг офтоб чиқди. Ишдан қайтаётган Уоррен Каттлетон кўйлаklarини олиш учун хитойликларнинг кирхонасига кирди. Кейин Амстердам-авенюдаги дорихонадан аспириин харид қилиб, хўжалик дўконининг ёнидан ўта бошлади.

Шу пайт унга нимадир бўлди.

Уоррен худди масофадан туриб бошқарилаётган роботдай нима қилаётганини ўзи ҳам тушунмай дўконга кириб бигиз сотиб олди.

Уйига қайтгач, кўйлаklarини кийим жавонига жойлаб икки дона аспириин ичди-да, бигизни кафтида ўйнатиб

томоша килди. Дастаси мустаҳкам, учи пўлатдан экан. Бармоғини теккизиб кўрди. Ўткирлигини қаранг!

У бигизни чўнтагига солиб уйидан чикди ва сигарет тутатиб Бродвей томонга кетди. Саксон олтинчи кўчада метрога тушиб, Вашингтон-Хейтсда ташқарига чикди. Бекатнинг ёнида хиёбонда ярим соатча ўтиргач, Дикман-авенюдаги ресторанга кириб бузук гўшти, қовурилган картошка ва кофе буюрди. Иштаҳа билан маза килиб овқатланиб кўчага чикқанда аллақачон қоронғу тушганди.

Ов вақти келди. Уоррен зимистон бир бурумга кириб ўлжасини кута бошлади. Ён томондаги кўчадан машиналар ғизиллаб ўтар, йигит-қизлар, аёллар, қариялар – хуллас, ҳар хил одамлар изғишарди. Булар унга керак эмас. Уоррен икки соатлардан кейин кўча бўшаб қолганда уйга ёлғиз қайтадиган бирор аёлни қўлга тушириш умидида эди.

У тунги совукда сабр билан узок кутди. Ва ниҳоят сукутни пошналарнинг тўқиллаши бузди. Бошига қалпоқ кўндирган, қадди-қомати келишган, қора сочли ёш бир қиз тез-тез юриб келарди. Бу офатижон энди ундан қочиб қутулолмайди!

Қиз яқинлашгач, Уоррен қоронғу муюлишдан югуриб чикди-ю, йиртқич ҳайвондек уни зимистонга тортиб кетди. Бошини асфальтга ургач, қиз чинқиритишга ям мажоли етмай сулайиб қолди. Шунда Уоррен бигизни унинг юрагига санчди...

Ўлжасининг танаси совугач, у бигизни зовурга ташлаб, уйига қайтди-да, ҳеч нима бўлмагандек ётиб ухлади.

Эрталаб уйкуга қониб уйғонган Уоррен хуш кайфиятда ишга отланди. Кўчага чикқач, муюлишдаги сўқир газетафурушдан ҳар доимгидек “Дейли Миррор” олиб, нонушта вақтида варақлади. Учинчи бетда кеча ярим тунда Вашингтон-Хейтсда Мона Мур деган раққоса киз ўлдириб кетилгани ёзилганди.

Кечаги воқеалар лоп этиб унинг ёдига тушди. Қизга ҳамла қилиб, бигизни юрагига санчгани, кейин куролни зовурга ташлагани – барини Уоррен бошини чангаллаганча эслади. Йўқ, бўлиши мумкин эмас! У одам ўлдирмаган! Яна хотираси панд бераяпти, эси оғаяпти. Балки руҳшуносга учраш керакдир? Бу хотира энди унга тинчлик бермайди. Рукернинг олдига боришдан бошқа чора йўқ.

– Мен Каттлетонман, – деди у ишхонасига кўнғирок қилиб. – Бугун ишга кечроқ бораман. Шифокорга учрашишим керак.

Ҳа, зобит Рукер энди унинг учун шифокордай гап. Фақат шу одам Уорреннинг миясидаги бўлмағур хотираларни даф қила олади.

– Ие, яна ўзлари-ю, – Рукер уни худди эски кадрдонлардек жилмайиб қарши олди. – Бугун келишингизни кўнглим сезганди. Кечаги қотиллик сизнинг услубингизга айнан мос тушади.

Уоррен нигоҳини олиб қочди.

– Мен... ҳалиги Мона Мурни...

– Бу стриптизчи қизлар ғалати исмларни яхши кўради ўзи. Мона Мур. Французчасига “севгилим” дегани.

– Йўғ-э?

Зобит Рукер бош ирғади.

– Хўш, мистер Каттлетон. Мона Мурни қандай ўлдирдингиз?

– Уни ўлдирмаганимни биламан, лекин...

– Сизга маслаҳатим – газета ўқишни бас қилинг, – деди Рукер бош чайқаб. – Юринг, миянгизни шубҳа-гумондан тозалаймиз.

Улар доимгидек кичкина хонага киришди.

– Қиз бигиз билан ўлдирилган. Бигизни қаердан олдингиз?

– Хўжалик моллари дўконидан.

– Дўкон қаерда жойлашган?

- Амстердам-авенюда.
- Нега айнан бигиз олдингиз?
- Чунки жуда бежирим матоҳ экан. Менга ёкиб колди.
- Ҳозир у қаерда?
- Зовурга ташлаганман.
- Ҳар доимгидек, – деди Рукер. – Айтинг-чи, қизга бигиз санчганингизда кўп кон окдими?
- Ҳа, ҳамма ёғим кон бўлди. Тезда уйга қайтиб уст-бошимни алмаштирдим.
- Кон сачраган кийимни қаёққа ташладингиз?
- Чикинди ёкиладиган ўчокқа, – деди Уоррен овози титраб.
- Тушунарли, – Рукер кафтларини бир-бирига ишқади. – Энди менинг гапимга кулоқ солинг. Қотил бигизни қизнинг юрагига санчган. Қурбон шу лаҳзадаёқ жон берган. Унинг кўксида миттигина яра колган, холос. Бир томчиям кон окмаган. Хуллас, сизнинг кўрсатмаларингиз лофдан бошқа нарсаси эмас. Энди кўнглингиз жойига тушдими?
- Уоррен секингина бош ирғади.
- Лекин бари ҳозиргина бўлгандек кўз олдимда турибди.
- Афсуски, шундай, – деди зобит Рукер маъюс жилмайиб. – Сизга жуда раҳмим келаяпти, мистер Каттлетон. Қизик, бу алахсирашингиз яна канча давом этаркан? Охири икковимиздан биримиз жинни бўлиб қолмасак гўрға эди.

*Рус тилидан
А.Отабоев таржимаси*

БУВИ

Болалигимда Нани Ҳомботс содир этган қотиллик ҳақида кўп бор эшитганман. Узундан узоқ киш кунларида катталар қалтираб-титраб ана шу мудҳиш воқеани ҳикоя қилишар, биз болалар ухлаётган киши бўлиб, кўрпага ўралганча, юрагимиз музлаб уларнинг гапига кулоқ солардик.

Бу биринчи Жаҳон уруши пайтида юз берган. Нанининг эри урушга кетган, ёшгина жувоннинг бир парчагина томорқасидаги ишларига қарашиш учун унга бир асирни бириктириб қўйишган. Асир, катталарнинг айтишича, сочи, қош-кўзлари қоп-қора, қўшиқ айтиш ва соз чертишда тенги йўқ итальян йигит экан. Унинг учун яқиндагина эрини ҳарбий хизматга жўнатган, ҳали тўшак лаззатини унута олмаган ёш жувоннинг бошини айлантириб олиш кийин кечмаган. Қизчаси туғилган пайтда эри урушда бўлган.

Кутилмаганда эри Кечевеш уйга қайтади. Ўша оқшом жувон ва асир уни ўлдиришади. Жасадни аравага солишади-да, устини пичан билан ёпиб, Рабу дарёсига элтиб ташлашади. Кимдир уни кўриб қолгудек бўлса, таниб олинмаслиги учун калласини кесиб олишади ва яқин орадаги гўнгтўдага кўмиб қўйишади.

Кейин уруш тугади, асирлар, шу жумладан итальян йигит ҳам юртига қайтди. Кечевеш уйига қайтмагани учун, хотини унинг жангда қаҳрамонларча ҳалок бўлгани, ҳатто унга анчагина ёрдам пули жўнатилгани ҳақида гап таркатди.

Нани Ҳомботс асир кетганидан кейин дала ишларига қарашиш учун мардикор ёллади. Улардан бири далага гўнг чиқараётиб, бош чаноғини топиб олди ва полис идорасига хабар қилди. Барча шубҳа-гумонлар ҳақиқатга айланди.

Ўша куниёқ аёлнинг кўлига кишан солиб обкетишди, кейин уни умрбод озодликдан маҳрум этишди.

Нани Ҳомботснинг беш яшар кизи аввал қайсидир кариндоши кўлида ўсди, у ўлгач бечора Аннуш Кечевеш яккаю ёлғиз қолиб кетди. Аннушни мен ҳам яхши танирдим, у бизнинг кўчамизда қишлоқнинг энг чеккасида, томи қамиш билан ёпилган, йиқилай деб турган кулбада яшарди. Аннуш ҳақида турли ваҳимали гаплар юрар, биз болалар далага овқат олиб бораётганда, унинг уйи ёнидан ўтишга ҳайиқардик. Албаттаки, унга ҳеч ким уйланмаган, шундай эса-да, кимлардандир иккита бола орттиришга улгурганди. Ахир Нани Ҳомботснинг кизига ким ҳам уйланарди?

Аниқ эслайман, у жуда ишчан, меҳнаткаш ва соғлом аёл эди. У билан бирга бўлган эркакларга осон кечмагандир? Кимдир унга уйланмоқчи бўлганида, Аннушнинг худди онасига ўхшаб, эрининг калласини кесиб олиши, кейин уни гўнгтўдага кўмиб қўйиши мумкинлигини даҳшат ичида кўз олдига келтирган бўлса керак.

Баҳорнинг илиқ тонги эди. Иккита болакай ҳовлида ўйнаб юришарди. Петике беш, Марнике икки ярим ёшга кадам қўйганди. Улар кечаги ёмғирдан кейин намланган ер ёзра тунука парчаси билан турли шакллари чизишарди.

Уй кулфлаб кетилганди. Эшик олдида бир шохи бўронда ёниб тушган, бир тарафга қийшайиб қолган қари нашвати қарахти тагида аллақачон ўз умрини яшаб бўлган эски устол ва гижираб қолган харрак жойлашганди. Устолнинг устида болаларнинг кундалик емаги – бир кўзачада сув ва усти катакли рўмолча билан ўртилган нон турарди.

Ҳовлининг ярми кўча билан қўшилиб кетган, орқа томони эса томорқа билан туташганди. Қачонлардир ҳовли девор билан ўралган бўлса-да, ёғин-сочин натижасида унинг ярми ивиб адо бўлган, қолган қисми ўтин йўғида ўтга

каланган, фақат дарвозани тутиб туришга мўлжалланган иккита чирик устун қолганди, холос.

Кўчадан ўтиб бораётган бир кампир ҳовли ёнида тўхтаб кичкинтойларга диққат билан қараб қолди.

Болалар шу пайтга қадар бунақа ғалати кампирни кўришмаганди. У қўшни Роза холаникига ўхшаб кичкина рўмолча ўраб олмаган, унинг қалин ва оқарган сочлари елкаларига тушиб турарди. У худди гадойларга ўхшаб таёқ учига кичкина бир тугунни илиб олган, ҳали йиртилиб улгурмаган қора кўйлаги худди бировникидек унга ярашмай турарди.

Кампир бироз букилиб, ҳовлига тикилганча туриб қолди.

Петике ҳеч нарсадан кўркмасди. У эрта баҳордан кузгача уйда ёлғиз қолишга кўниккан. фақат Марике баъзида бўлар-бўлмасга ариллаб, унинг ғашига тегарди. Бола шу пайтгача онасидан бирор марта карокчилар, котиллар, болаларни ўғирлаб сотадиган тиланчилар ва ажиналар ҳақидаги кўркинчли эртакларни эшитмаган эди. Петике ҳатто қоронғидан ҳам кўркмасди. Ҳозир ҳам у қизиқсиниб нотаниш кампирга яқин борди.

– Онам уйда йўқ, – деди жиддий қараш билан.

– Кимнинг ўғли бўласан? – сўради аёл. Унинг овози Роза хола сингари кампирларнинг товушига ҳечам ўхшамасди.

– Анна Кечевеш, – деди болақай ва кампирнинг мовий кўзларидан ажинлари бўйлаб оқа бошлаган ёшларни кўриб хайрон бўлди.

– Отангнинг исми нима? – сўради кампир энтикиб.

– Менинг отам йўқ, – жавоб қайтарди бола қуруқкина оҳангда. – Кингига ўхшаган болаларнинг отаси бўлади. Онамнинг айтишича, унинг бизга кераги ҳам йўқ.

– Бу сенинг синглингми? – суради акасидан анча узоқда бегона аёлдан ётсираб турган кизчани кўрсатиб ва ўзи ҳовли ва кўча ўртасидаги кўринмас чегарани босиб ичкари кирди.

– Ҳа, – деди бола, – Марике. У ҳали жудаям кичкина.

– Кўряпман, – деди аёл ва ҳовлининг ичкари тарафида, қизчанинг рўпарасида уюб қўйилган шох-шабба ғарамига суяниб қолди. У унниқиб кетган дастрўмолчаси билан кўзларини артар, бироқ кўзёшларнинг кети кўринмас, чунки у ҳар гал хиралашган нигоҳларини уйнинг ғарибгина томига, қийшайиб турган нашватига, болаларга, шип-шийдам ҳовлига қаратганида ўзини йиғидан тўхтата олмасди.

Болалар унга кўрқув аралаш қараб турашарди. Петике унга ҳеч ерингиз оғримаяптими. Шувегеш амаки ҳар қандай касални тузатади, демоқчи бўлиб турганида кампирнинг ўзи тилга кирди:

– Онанг қаерда?

– Улар далага патинжон эккани кетишди.

Кампир бирданига сергак тортди:

– Ким билан кетди?

– Фабиан амаким ойимга ёрдам беряпти.

– Тушунарли... У... Фабиан амакинг анчадан бери сизлар билан яшайдими?

– Йўқ, мавлуд байрамида йўқ эди. Онам уни бозордан олиб келди.

Кампир болаларга жимгина қараб қолди. Беихтиёр юзларига табассум югурди. Шунинг баробарида юзларидаги ажинлар кўпайиб кетди, лекин кўзларида севинч порлади. Унга жавобан Петике ҳам жилмайди, Марике эса, тортинчоклик билан ерга тикилиб турарди.

– Бувингиз бўлишини хоҳлармидингиз? – сўради кампир ўша табассум билан.

– Бизнинг бувимиз йўқ, – бидирлади Петике, – Кингининг иккита бувиси бор.

– Шунинг учун сўраяпман, сенинг ҳам бувинг бўлишини истайсанми?

Петике ўйланиб қолди.

– Кингининг бувиси унга ҳар доим олма беради. Ҳатто қишда ҳам.

– Мен буни билмаган эканман. – Аёл ўзини оклагандай ғудраниб, тиззалари устида турган тугунчасини очиб бошлади. Болалар қизиқиб унга яқинлашишди. Унинг уяда тугунчасида қора чарм кармон, катта қизғиш салиб думалок тарок ва кўзгу бор эди.

Кичкина яшил қопламали кўзгунинг орқа тарафида узун сочларни тараётган елкалари очиқ аёлнинг тасвири бор эди.

Ойна фавкулодда яраклаб турарди. Петике бировнинг нарсасига тегмасликка ўргангани учун индамай қараб тураверди. Уйда ҳам ана шунака ойна бор, фақат у болаларнинг қўли етмайдиган жойда илиб қўйилган.

Петике кампир меҳрибонлик билан узатган кўзгуни журъатсизлик билан қўлига олди, унда ўз аксини узок томоша қилди ва Марикенинг оғзи йиғлашга мойил тарзда қийшайиб бошлагач, қўлидагини унга кўрсатди.

– Ўғлим, исминг нима?

– Петике.

– Шошма Петике, – Кампир боланинг қўлидан кўзгуни олди-да, уй томонга юрди. Шу чоқда уйнинг нашвати сояси тушиб турган деворида югуриб кетаётган куён тасвири пайдо бўлди. Болақайлар девордаги ғалати тасвири қизиқиш билан кузата бошлашди. Аёл кўзгуни шундай ушлаб турилса, унинг акси соя тушиб турган деворга аниқ тушишини тушунтириб, уни Петикенинг қўлига тутқазди.

Болалар ўйин билан андармон бўлиб қолишгач, кампир уйиб қўйилган хазон атрофида юра бошлади. Болалар бу ғалати ўйинни ўйнаб зерикашди шекилли, яна ўзларида қизиқиш уйғотган кампирнинг ёнига югуриб келишди. Кампир уларга қараб маҳзун жилмайди:

– Бувингиз бўлишини истармидингиз? – дея аввалги саволини қайтарди. Петике нима деб жавоб қайтаришни билмасди.

– У ҳар доим сиз билан бирга бўларди. Тушлик тайёрлаб берар, Қорқиз ва етти пакана, Бўғирсоқ, иккита уришқоқ эчки ҳақидаги эртақларни айтиб берарди.

– Зўр-ку, – деди ҳар куни кечга яқин онасини соғинганидан хархашасини бошлайдиган синглисидан безор бўлган Петике.

– Мен сизнинг бувингиз бўламан, – деди кампир нуроний табассум билан.

Петике бунга жон-жон деб рози бўлса-да, бир нарсага тушуна олмасди:

– Нимага шу пайтгача бизнинг бувимиз бўлмагандиз?

Аёл ёлғондакам ковок уйди:

– Мен жуда узоқда эдим, ўғлим.

– Амрикода эдингизми?

– Амрикода эдим. Ҳатто ундан ҳам узоқда эдим, болам...

Кўшни аёл Роза хола туш маҳали Анна Кевечешнинг ҳовлисида хазонлар устида ўтирган оқсоч аёлнинг ўз ёшига номуносиб тиниқ ва чиройли овозда болаларга кўшиқ ўргатаётганини кўриб ажабланди.

Роза хола нима бўлаётгани билан қизикса-да, кўшни ҳовлига ўтгиси келмади. Нани Ҳомботснинг қизи ким эдики, унинг уйига келган нотаниш меҳмон ким бўларди? Роза хола ҳатто ўз невараларини ҳам кўшни болалар билан ўйнагани кўймасди. Кинга ўзбошимчалик билан кўшни ҳовлига ўтиб қолса, дарров уни чакириб олар ва яхшилаб таъзирини берарди.

...Катта Ок Салиб ёнидаги Комло водийси катта йўл ёқасига тутшиб кетган. Йўлнинг бир тарафи қишлоққа, иккинчи томони Аннуш ишлайдиган далаларга уланган. Кеч тушиб, кекса нашвати сояси ҳовли бўйлаб чўзилган маҳалда Фюге эринчоклик билан кавш қайтариб ётар, Петикени эса сигир экинзорни беҳуда топтамасин учун уни оғилга эртароқ киритиш ташвиши ўйлантирарди. Кейин эса, у

синглисининг қўлидан тутганча, катта Ок Салиб тагига онасини кутиб олиш учун чиқади.

Аннуш Кечевеш болаларини узоқдан илғай олади. Ўша ондаёқ унинг вужудини ёқимли бир ҳис чулғайди. У далада ишлашни, айникса, баҳорнинг ана шу палласини, унинг елкани куйдирадиган қуёшини ёқтиради, янги экилган патинжон кўчатлари баравж ўса бошлагани, қишда насибалари мўл-кўл бўлишини ўйлаб кўнгли тоғдек кўтарилади. Бироқ уйда ёлғиз қолган болаларимга ҳеч нарса бўлмадимикин, деган таҳликали савол бу қувончни бир зумда ювиб кетади.

Даладан Катта Ок Салибгача ўн дақиқалик йўл. Йигирма беш ёшли, кучли ва соғлом аёл бу фурсатни иккига бўлиб, далада қолган эркакка ва уни кутиб ўтирган болаларига тақсимлаган.

Аннуш виждонан ишлашни севар ва бунинг уддасидан чиқа оларди. Бироқ саккиз таноб ерни бир ўзи эплай олмасди. Бунинг учун камида иккита одам керак бўларди. Унинг хизматкор сақлашга қурби етмасди, чунки иккита боласи билан қишдан аранг жон сақлаб чиқар, ортиқча нонхўрни боқишнинг ўзи бўлмасди. Ҳатто савр ойига бориб уларнинг қуруқ жўхори нондан бўлак егулиги қолмасди. Бу пайтда жўхори сўтасидан бошқа емиши қолмаган Фюге ҳам сутдан тўхтарди.

Аннуш ютокиб зоғора нон кавшаётган болаларини кўрганида, кечкурун уларнинг сўлгин баданини ишқаб чўмилтираётганида юраги эзилиб кетарди. Шунда у чўчка сотиб олиш учун йиғиб қўйган пулни оларди-да, гўшт, ёғ ва кўпроқ шакар сотиб олиш учун дўконга югурмоқчи бўлар, бироқ бу пайтда дўкон ёпиқ бўлишини ўйлаб, ҳафсаласи пир бўлар, эрталаб уйғонганида янаги йил учун битта чўчкача олиб қўймаса бўлмаслигини англаб, пулга теккиси келмасди.

У энди тирикчилик ҳақида унча қайғурмаса ҳам бўлади. Ёнида Фабиан бор. У Аннуш Кечевеш кимнинг қизи эканини билган тақдирда ҳам уни ташлаб кетмайди.

У бир ой илгари Фабианни мардикор бозоридан ёллаб келганди. У озгин, ўйчан чехрали, мулоҳазакор йигит эди. Унинг хўрлик ва ситамларга кўникиб кетган нигоҳларида ишончсизлик ва чуқур қайғу акс этиб турарди.

Аннуш йигитнинг қисматида ўзиники билан ўхшашлик борлигини пайқади. У етимлик, ёлғизлик нима эканини яхши билади. Улар икки ҳафта давомида бир далада меҳнат қилишди. Аннуш биринчи кунданок йигитнинг ота-онасини ҳам кўрмагани, очкўз ва кўпол кишлоқилар кўлида етимликда ўсгани, шу пайтга қадар бирор марта бирор кишидан ширин гап эшитмаганини сўраб билиб олганди.

Бугун туш пайти аёл яна бахтнинг сархуш этгулик титроғини бутун вужуди билан ҳис этди. Улар тол сояси остида биргаликда нон ва қарзга олинган чўчкаёғ ейишди, шунда Фабиан айтдики:

– Бекам, мен қудукдан тозароқ сув опкелай.

Аннуш ўз-ўзини енгишга ҳаракат қилди:

– Фабиан, мени бекам демагин, Аннуш деявер.

Йигит унга тикилди, аммо дарров бошини эгиб олди, лабларига титроқ югурди.

– Тилим бормаиди, – дея шивирлади у.

Аёл унга яқинроқ келди ва иягидан кўтариб ўзига қаратди:

– Аннуш дегин, – майинлик билан ўтинди аёл.

Улар узоқ муддат бир-бирига тикилиб қолишди.

– Шу пайтга қадар ҳеч ким мени севмаган эди, – деди йигит ва бирдан унинг нигоҳлари тундлашди.

– Мен... Мен сени севаман, Фабиан! Сен буни биласан. Биласан-ку, тўғрими?

– Мен ҳам сизни севаман, – деди Фабиан хўрсиниб. Унинг сўзларини аранг эшитиш мумкин эди.

– Сизни эмас, сени дегин!

Фабиан Аннушнинг юзига узоқ термулди: унинг дудоклари атрофига майин табассум ёйилган, кўзларида самимийлик акс этарди, йигит эса анчадан буён ичида тўпланиб қолган йиғи тўфонини аранг ушлаб турарди.

– Сени, – деди оҳиста энтикиб.

Улар қанча вақтгача қучоклашиб туришганини ёлғиз худо билади. Кейин Фабиан қаршисида илк бор бетакрор мўъжизани куриб тургандек енгил ва ҳайратомуз жилмайганича сўради:

– Қудукдан муздек сув олиб келсам майлими... Аннуш?..

...Аннуш чўккалаб болаларини бағрига босди, уларнинг юз-кўзларидан қайта-қайта ўпди. Унинг лаблари жигарбандларининг юз териси ҳар кунгидек эмаслигини дарров пайқади, аммо дастлаб бунга эътибор бермади, – э худо, бу етимчалар учун куннинг ўтиши бунчалар кийин бўлмаса? Ўтган ёзда Марика ҳали кўкракдан ажралмаган пайтда кечкурун уни кўриши билан “онна, онна” дея қийкира бошларди. Ҳа, Аннуш уларнинг “оннаси”. Улар онасисиз яшай олмайди, шуни ҳис этишнинг ўзи қанчалар катта бахт. Ахир у фарзандларини айнан ўзи учун дунёга келтирмадими?

У кизчани қўлига кўтариб олди, ўғлининг қўлидан тутди. Улар торгина сўкмоқдан уйга қайта бошладилар. Петике одатдагидек шоша-пиша кун бўйи юз берган воқеаларни “шарҳлашга” ўтди, онаси эса унга ҳорғинлик билан кулок тутарди: кушнинг ини... Марике йиғлади... Улар дўкон-дўкон ўйнашди... Бирдан аёл сергакланди:

– Нима дединг, ўғлим?

– Бувим келдилар, – деди бола қувончи ичига сиғмай, шундагина онаси унинг қўлида турган думалоқ кўзгучага эътибор берди, – қаранг, бувим менга манавини бердилар.

– Қанақа буви, қаердан келади? – ажабланди Аннуш.

– Амрикодан.

Наҳотки болаларидан бирининг отаси ўз фарзандини олиб кетиш учун онасини юборган бўлса?.. Йўқ, бўлиши мумкин эмас. Ахир бўйнимга осилиб олмоқчи, деб ўйламасин учун у биронта йигитга ундан ҳомиладорлигини айтмаганди-ку?

– Бувим бизга эртақлар айтиб бердилар. Бирга кўшиқ айтдик, ўйнадик, – ҳикоясини давом эттирди Петике.

Аннуш мясида чарх ураётган нохуш фикрларни ҳайдамоқчи бўлар, бироқ ундан қутула олмасди. Шунда бетоқатлик билан ўғлига қичқирди:

– Одамга ўхшаб бир бошдан гапир, қанақа буви, қайси буви?

Бола биров шошилиб қолди-ю, беш ёшли боланинг имкони даражасида бор гапни айтиб берди.

– Қаерда ҳозир ўша аёл? – сўради у сабрсизлик билан.

– Уйда.

– Нима қияпти?

Петике йиғлагудек бўлди:

– Фюгени соғиб, кечлик тайёрлаяптилар.

– Сен унга калит пичанхонанинг токчасида туришини айтдингми? – ўшқирди онаси. Бола энди баралла йиғлаб юборди:

– Йў-ўқ, – деди алам билан хириллаб, – ўзлари биларканлар. Ҳар доим калит мана шу ерда турарди, дедилар.

Аннуш тахтадек котиб қолди. Ҳолсизланиб қизчани ерга қўйди. Юраги ўрнидан қўзғалиб, бўғзига қадалгандай бўлди, ҳозир бўғилиб ўламан, ўйлади Аннуш. Болалар унга даҳшат ичида қараб туришарди. Ана шунда Аннуш болаларнинг оёқ-қўллари ҳар кунгидек кир-чир эмас, топ-тоза ювилганини кўрди. Кечагина ўғлининг иштончасидаги йиртиқни уйда ип йўқлиги учун ямай олмаганди, ҳозир эса, ўрнияб билинмайди. Петикенинг енглари, қизчанинг

эгнидаги чит кўйлак ҳам ювилган, ҳозирги иссиқда ҳамма нарса тез куриб қолади.

У болаларини судраганча уйга томон ошиқди. Тепаликларнинг сояси водий бўйлаб ёйила бошлаган эди. Аёл ошхонасининг эшиги туйнугидан шуъла таралмаётганини узоқданок пайқади. Ичида хира умид яллиғланди: эҳтимол кетиб қолгандир? Балки унинг ўзи умуман бўлмагандир. Петике у ҳақдаги гапларни шунчаки алаҳсираб айтган бўлса-чи?

Шу пайт чўка бошлаган шом пардаси ортидан унинг қулоғига майин ва сокин бир кўшиқ эшитилди. Кўшиқ оҳанги яқинлашган сари Аннушнинг вужудига титроқ кира бошлади. Бу овоз, бу кўшиқ унга таниш, лекин улар йилларнинг залворли қатида қолиб кетган, лекин хотирасининг қайсидир пучмоғида занг босиб ётганди. Ҳозиргина аёлнинг назарида алланима зарб ила портлади-ю, бу олис хотиралар қайта жонланди. Унинг кўз унгида заррин сочли, кўзлари чакнаб турган, навкирон ва меҳридарё аёл сиймоси пайдо бўлди...

Унинг алланечук парда қоплаган нигоҳлари қийшиқ нашвати остида турган аёл гавдасини зўрға илғай олди. Жўхори ситиб ўтирган аёл Аннушни кўриши билан илкис кўзғалди-ю сеҳрлангандек бир зум қотиб қолди, кейин унинг паст ва ўтинчали овози эшитилди:

– Жон кизим, мени ҳайдама!

Аннуш вужудидаги сўнгги журъатни тўплаб:

– Қолверинг, она, – дея олди, холос ва унинг ўксик йиғисини ҳеч ким эшитмасин учун ўзини жон ҳалпида уй ичига урди.

“Қолаверинг... Қолаверинг?.. Йўқ, уни эртагаёк жўнатвориш керак. Ҳар ҳолда ярим кечаси қувиб юборса бўлмас”.

Аннушнинг ўт чакнаган кўзлари қоронғилик бағрини ёриб турарди. Онаси ҳам ҳозир уйгоқ эканин ич-ичидан ҳис

килди. Бечора кун бўйи ҳориб-чарчаб кетгандир? Ахир Аннушнинг ҳамма ишларини бажариб қўйибди-ку? Бунинг устига яна ётиш олдидан болаларни ювинтириб, жойига ётқизди, яна эртаклар айтиб берди. У қандай бўлмасин, фойдаси тегиши мумкинлигини кўрсатмоқчи бўлган-да! Ана шуни ўйлаб Аннушнинг кўзлари ёшга тўлди.

Хонада нафас олишнинг иложи йўқдек эди, ҳаво гўё тошметинга айланган, уни ҳатто болта билан ҳам майдалаб бўлмасди.

– Нега бунақа қилдингиз, она, – унинг кўкқисдан янграган хитоби ёнгинасида ухлаб ётган қизчасини ҳам қалқитиб юборди.

Қўшни тўшакдан ҳадеганда жавоб эшитилавермади:

– Қўй, қизим, ўтган ишга салавот. Ярамни янгилаб нима қиласан?

– Шунақа денг, – деди қизи заҳарханда билан, – Демак, бу яра сиз учун эскирибди-да? Бўлиши мумкин, чунки сиз қилмишингизга яраша жазо топдингиз. Мен-чи, мен ким учун, нима учун азоб тортиб юрибман? Менинг ҳаётимни кўрдингизми? Бунга ким айбдор?

Онаси жавоб бермади. Қиз ҳам жавобни кутмаётган эди.

– Мени қишлоқда ким деб чақиришларини биласизми? Нани Ҳомботснинг қизи. Фақат шу, холос. Мени тушуна олган, меҳнатим, ҳалоллигимни қадрлай олган бирорта инсон тополганимда, унинг хоки пойини кўзимга суртардим. – Аннуш бўғзига қадалган йиғини ютиш учун оғир хўрсинди. – Мен одамлар наздида йўлини йўқотган саёқ бир қизман! Ахир қотил онанинг фарзандига биров хайрихоҳ назар билан боқармиди? Мен... ҳатто мана шу болаларни ҳам кимгадир меҳр қўйиш учун туғдим...

Аннушнинг товуши йиғига қўшилиб хириллаб қолди. Шундай бўлса-да, умрида илк бор ичидаги дарду аламини бировнинг олдида тўкиб солаётганди.

Анчадан кейин орадаги жимликни онанинг маҳзун овози бузди:

– Бу ишни мен қилганим йўқ, ўша италиённинг иши эди бу!

Аннуш жим қолди.

– Мен бу ҳақда сенга оғиз очмоқчи эмасдим. Ҳатто маҳкамада ҳам менинг гапларимга ҳеч ким ишонмаганди, – дея гапида давом этди кампир. – Ҳаётимда ҳамма нарсадан азиз бўлган икки норасиданг ҳаққи қасам ичаман, сенга бор гапни айтяпман.

Аннуш секин инграб кўйди:

– Гапираверинг, қулоғим сизда.

– Мен севиб қолгандим. Ўша италиёни деб эсхушимдан айрилган эдим. Нима қилаётганимни басир ақлим ҳам идрок этолмасди... Саратоннинг илк окшоми эди. Худди мана шу тўшакда ётгандик, туйқусдан деразани кимдир чертди. Сапчиб ўрнимдан туриб кетдим: “Ким бу?”, “Бу мен – Андриш”. Эрим қайтиб келганди. Кўркувдан ўзимни тамомила йўқотиб қўйдим. “Жузеппе, – дедим италиёнга қараб, – бекин, каравотнинг тагига кирасанми. шкафгами, эшикнинг орқасига ўтасанми, яширин!” Жузеппе бамайлихотир ўрнидан туриб, шалварини кийди: “Нега бекинарканман, сен менинг хотинимсан, ўша сўтак сенга энди кўлини ҳам теккиза олмайди!” Мен ундан бекинишини сўраб тиз чўкдим, ялиндим-ёлвордим. Унинг эса бир туки қилт этмади. Эрим эса бу пайтда эшикни гурсиллатиб тепи бошлаганди. Ё раббий, энди нима қиламан? Шу пайт шовқин-сурондан сен уйғониб кетдинг.

– Ўшанда мен неча ёшдайдим, – сўради киз қакраган лабларини ялаб.

– Бир ярим яшар... Сени кўтариб олдим-да, эшикни очдим. Эрим ҳовлиқа кетди: “Вой, сен қанжиқ, вой фоҳиша. Демак, ҳаммаси рост экан. Сен ҳақингдаги гап-сўзлар, ҳатти муҳорабага етиб борган, манжалақи!” У мен тарафга муш

отди. Аммо унинг залворли муштуми сенга тегмасин учун елкаларим билан сени тўсиб қолдим. Бир пайт эс-хушимни бир ерга тўплаганимда, улар мендан анча узоқда ёқалашиб ётишарди. Уларнинг иккиси ҳам йирткич кепатасига кирганди... Бир пайт италиён ўрнидан туриб, ҳорғин ух тортди, отанг ерда чалқанчасига ҳаракатсиз ётар, унинг бўғзидан тинимсиз қон отиларди.

Кампир қийинчилик билан ютиниб олди.

– Мен тамоман қотиб қолгандим. Оёқ-қўлларимдан мажол кетиб, қимирлаёлмай қолгандим. Италиён мени эшик олдидан ичкарига итариб киргизди ва жасадни ташқарига судраб чиқди. Шу кетгани билан тонгга якин қайтиб келди. Мен ҳамон эшик оғзида турар, сени қачон жойингга ётқизганимни ҳам эслолмасдим. “Нима қип қуйдинг, Жузеппе, нималар қилдинг”, сўрадим қақшаб. У таҳдид билан ўшқирди: “Унингни ўчир, маржа, биз шунчаки жанг майдонида тўқнашиб қолдик, иккимиздан биримиз ўлишимиз аниқ эди”. У агар бу ҳақда бировга гуллайдиган бўлсам, мени ҳам сени ҳам ўлдиришини айтиб кўрқитди. “Агар ўлдиролмасам, – деди у, – ҳамма ишни сенинг кўрсатманг билан қилдим, дейман”.

– Сиз индамай юравердингиз...

– Уруш вақти эди, болам. Уруш одамларни шафқатсиз қилиб қўяди, ҳатто аёлларни ҳам.

– Кейин нима бўлди?

– Икки ҳафтадан кейин уйимизга иккита миршаб келиб эримни сўради. Уни қаерда эканини айтишимни талаб қилишди. Агар ўзлари топиб олишса, жойида отиб ташлашларини айтишди. У пайтларда қочқин аскарларни сўрамай-нетмай отиб ташлашарди. Жузеппе миршабларнинг орқасидан менга тикка қараб турарди. Мен эрим уйга қайтмаганини, уни мутлақо кўрмаганимни айтдим. Уруш тугаб ҳамма асирлар, жумладан, Жузеппе ҳам Ватанига қайтди.

– Сиз... ўшандан кейин ҳам.. у билан яна...

– Унга қаршилик кўрсата олмасдим. Бироқ унга нисбатан ҳисларим аллақачон сўниб бўлганди... ундан кўрқардим. холос. У мени масхаралар, таҳқирларди. У мухорабада нечтасининг миясидан отгани, яна қанчасининг қорнини ёриб ташлагани ҳақида мароқ билан ҳикоя қилиб берарди.

Аннуш бу гаплардан музлаб кетди: инсон шу қадар ваҳшийликка бориши мумкинми? Кимнингдир қорнини ёриб ташлаш Фабианнинг ҳам кўлидан келармикин? Ёки кимдир Фабианнинг... Оҳ, йўқ, йўқ!!!

– Мен бирор марта ҳам италиёндан эримнинг... жасадини нима қилгани ҳақида сўраганим йўқ. Бироқ эртами кечми бу сир, албатта, очилишини ҳис этардим. Мен кеча-ю кундузни кўркув ичида ўтказардим. Сир фош бўлгач... анча енгил тортгандек бўлдим.

– Маҳкамада ҳамма гапни айтиб берганмисиз?

– Айтганман. Ишонишмади. Ҳақиқий айбдор эса, бу ерда эмасди. Уни кидириб кўришди. Италияга ҳам мактуб йўллашди, аммо бундай одам ҳеч қаерда йўқлигини маълум қилишибди. Менинг устимдан ҳукм ўқилди. Барчасига чидадим. Мен фақат ўзимни эримга хиёнат қилганим ва қотилликдан воқиф бўла туриб хабар бермаганим учун айбдор санардим, холос. Бошқа ҳеч қандай гуноҳим йўқ эди... Менга ишонасанми?

Қизи оғир тин олди:

– Ишонаман, она!

Кампирнинг кўксидан ўлик бир оҳ ва аллақандай мавҳум товуш отилиб чиқди. Кейин бирдан нафаси ичига тушиб кетди. Энди унинг товуши сокин ва сўник тус олди. Унинг овози ҳамон ёшлик пайтидагидек тиниқ эди.

– Сени жуда кўп эсга олдим. Йил санадим. Мана, олти йил тўлди. Етти йил... Ё раб, қизим мактабга бораётгандир. Энди... ўн бешга қадам қўйди. Эҳтимол йигитларнинг кўз

остига тушиб қолгандир? Оқшомги базмларда уни рақсга таклиф қила бошлагандир?

– Базм... рақс... – дея енгил хўрсинди Аннуш.

– Ўша йили агар мен ўзимни шу тахлит яхши тутиб бораверсам, яна ўн йилдан кейин мени озодликка чиқаришларини айтишди. Оҳ, бу ўн йил! Шу пайтгача мен ҳеч нарсадан умидвор эмасдим ва шуниси яхши экан қайтага. Мен шу пайтга қадар тирик мурда эдим, танамга жон киргандай бўлди. Мен эрк аталмиш бир кенглик борлигини эсладим яна. Очiq осмон остида қолган кадрдон қудуғимизни, бир тарафини яшин уриб кетган нашватимизни, ҳар тонг тепалик ортидан кўтариладиган куёшимизни, сенга сут ичирадиган сирли дўлчани, ҳамма-ҳаммасини соғингандим. Уларнинг бари меники эди. Баъзан ўша кунларга ета олмасам-чи, деб кўрқардим. Даҳшат! Сен бу пайтда ёруғ оламда бўлмасанг-чи? Мен боргунимча уйимиз ёниб култепага айланган бўлса-чи? Қудук куриб қолган бўлса-чи? Ана шундай ҳадик ва ҳаяжон ичида кечди сўнгги ўн йил.

Аннуш онасининг гапларидан кейин танаси фалажланиб бораётганини ҳис қилди. Кампир ҳамон ҳикоясини давом эттирарди:

– Катта Оқ Салибдан уйгача бўлган йўл ўша азобли ўн йилдан ҳам узоқроқ давом этди.

– Бас, – дея чинқирди бундан ортиғини эшитишга юраги дош беролмаслигини сезган қизи тишини-тишига босиб.

Хонага ўлик сукунат чўкди. Анчадан кейин Аннуш секин кимиради:

– Она, – овоз берди у шивирлаб, – онажон, ухляяпсиэми?

Жавоб бўлмади. Аннуш оҳиста устидаги кўрпани четга сурди-да, оёқ учида юриб ташқарига чикди. Кампир унинг ортидан маҳзун қараб қолди:

– Фабиан, – пичирлади аёл. – Тур, кетишинг керак.

– Аннуш, сенмисан? – деган уйкусираган товуш эшитилди.

– Ҳа, менман, кўзингин оч, кетадиган вақтинг бўлди.

– Дарров-а, – бироз норози оҳангда гўлдиради йигит. – Патинжон экишга борамизми?

– Йўқ, сен энди менинг уйимдан бутунлай кетишинг керак, Фабиан.

– Нимага?.. ахир...

– Сабабини сўрама, кетишинг керак!

– Нима, сен энди севмайсанми мени?

– Вой, Худойим!

Узоқ жимликдан сўнг йигит ғамгин пичирлади:

– Ўзимам ишонмагандим. Ҳаммаси туш экан. Бир лаҳзалик туш. Мени ҳеч ким севмаган экан.

– Фабиан, бу ҳечам туш эмасди, мен сени жонимдан ортиқ кўраман. Лекин... ҳозироқ кетишинг керак, тушун мени!

– Ҳечкурса, сабабини айтарсан?

– Ҳозирча мен сени ҳайдашга қобилман. Кейинчалик... кейинчалик мени ташлаб кетганингда мен бунга чидаёлмаслигим мумкин.

– Сени нега ташлаб кетарканман? – ҳаяжонда сўради йигит.

– Ахир, сен мени билмайсан, – оғир уҳ тортди Аннуш.

– Биладан, сениям болаларингниям яхши биладан севаман ҳаммангизни!

Аёл индамади.

– Майли, Аннуш, эрталаб кетганим бўлсин.. Фақат йиғлама...

– Фабиан, жоним, сени севаман!..

У пичанхонада, йигитнинг ёнгинасида уйкудан кўз очди. Ҳаммаёқ ёришиб кетганди. У бирдан ўзини йигитдан четга тортди. Чўчиб ўйғонган Фабиан худди чўкиб кетадигандай аёлнинг елкаларидан тутиб қолди. У йигитнинг қўлларини

четга суриб уйга отилди. Онаси ётган ўрин бўш турарди. Унинг кўйлаклари ҳам, ҳассаси ҳам, бўҳчаси ҳам кўринмасди. Аннуш уйни, боғни, ҳовлини, ҳаммаёкни айланиб чикди. Онаси йўқ. Балки кўчага чикқандир?

Роза хола бир қучоқ хашакни қўлтиқлаб, даладан қайтаётган экан.

– Роза хола, сиз кўрмадингизми?

– Нимани, – ажабланди Роза хола.

– Ҳалиги... оқсоч бир аёлни кўрмадингизми?

– Ҳа, анув, кеча болаларинг билан қўшиқ айтиб юрган кампирними? Катта Оқ Салибнинг тагида учратгандек бўлувдим. У қишлоқдан чиқиб кетди. Йўл-йўлакай қандайдир қўшиқни куйлаб кетди. Уни нимага сўраяпсан, бирон нарсангни ўғирлаб кетдими?

*Рус тилидан
Рустам Жабборов таржимаси*

БЎЛМАҒУР КАСБ

Бу каталакдай хонада деворга илинган ёғоч хочдан бўлак нарса йўқ эди. Пружиналари чиқиб ётган пачок диван, бўёғи кўчган стол ва бир жуфт кийшиқоёқ курси ичкарига кирган одамни ё кўркитар, ё кўнглини беҳузур қиларди. Алмисокдан қолган бу жиҳозлар хонага келтирилгунча юз йил кўлма-кўл сотилганга ўхшарди.

Бузук телевизорнинг устига батартиб тахлаб қўйилган кулранг костюм ва сочиқни ҳисобга олмаганда хонада бирорта янги буюм кўзга ташланмасди. Стол ёнида Хоган исмли ўрта ёшлардаги барзанги киши револьверини тозалаб ўтирарди. Столдаги спорт саҳифаси очилган газета устига мой солинган идиш, беш дона ўқ ва курулни тозалашда ишлатиладиган майда-чуйда асбоблар қўйилганди. Хоган тез-тез курулини ёруққа тутиб ствол ва ўқдонининг ичидаги кир ва зангни артарди. Бу девкелбат нусха сира шошилмайдиган, тепса тебранмас одамга ўхшарди.

Эшик тақиллади.

– Ким? – деб ўшқирди Хоган ишдан бошини кўтармай.

Эшик яна тақиллади.

– Кираверинг:

Худди мафия ҳақидаги эски фильмлар қаҳрамонидеи кийинган йигирма беш ёшлардаги йигит ичкарига кирди. Эгнида қора костюм, бўйнига қиммат бўйинбоғ тақилган олифта йигитнинг учи учли пойабзали ялтираб турарди. Ҳе нарсадан тап тортмайдиган устомонлардек ясаниб олган бўлса-да, унинг қўлида бит ҳам ўлмаслигини бир қарашдаё сезиш қийин эмасди. Йигит бўсағада бир оз талмовсира турди-да, кейин эшикни ёпиб столга яқин келди.

– Эшикни кулфламабсиз-ку? – олифтанинг асабий овоз шанғиллаб эшитиларди.

– Кулфлаб нима қиламан? – Хоган пинак бузмай револьверини артаверди.

– Агар ҳозир мен эмас, анави кириб келганда нима бўларди?

– Анави деганинг ким? – деди Хоган йигитга кўз кирини ташлаб.

– Ким эмиш! Бизга гумдон қилиш буюрилган одамни айтаяпман! Ахир у каллакесарларнинг ичида энг ашаддийси-ку. Тирик афсона!

Хоган елка қисди.

– Ажали етса афсоналар ҳам ўлади.

– Мендан олдин келиб сизни тинчитганда-чи?

– Ўзингни бос, болакай. Унақа одамлар доим вақтида келади.

Шунча гапдан кейин йигит ниҳоят Хоганга қўл узатди.

– Менинг исмим Жимми.

– Ҳеч қачон исмингни бегоналарга айтма, – деди Хоган. – Бизнинг ишда янгимисан дейман?

– Ўқ узишни ўрганганимга анча бўлган, – Жимми тердайиб хонада у ёқдан бу ёққа юра бошлади. – Бу ердан анчадан бери ўтирибсизми?

– Ҳа, сени Мэнни ёлладими?

– Бошқа ким ҳам ёлларди?

– У сенга мижоз ҳақида нима деди?

– Мижозларинг ҳам сизлар қиладиган иш билан шуғулланади. Лекин у каллакесарларнинг орасида энг зўри, деди.

– Хўш, биз нима иш билан шуғулланарканмиз?

Жимми масхараомуз ҳиринглади.

– Ўзингизни гўлликка солманг. Биз муаммоларни ҳал қиламиз. Кераксиз одамларни йўқотамиз. Яқинда Мэйсон деган бир нусхани ўзим тинчитдим.

– Ие, Мэйсонни сен ўлдирган экансан-да?

– Ҳа-да. Қандай ўлдирганимни эшитгандирсиз?

– Мэйсоннинг ўлими ҳақида бутун шаҳар эшитди. Айтишларича, қотил тап тортмай унинг тансоқчилари орасига кириб боёқишни отгану, ҳеч нима бўлмагандек нари кетган эмиш. Мэйсоннинг тансоқчилари эски кимирашга ҳам ботина олишмаганмиш.

– Худди шундай бўлган. Совуққонликда менга тенг келадигани йўқ, – Жимми дарз кетган ойнага қараб бўйинбоғини тўғрилади. – Бугун биз ўлдирадиган одам эси Мэннини алдаб кетган.

– Шунақа де?

– Ҳа. Тафсилотлари менга номаълум. Лекин Мэннининг жаҳлини чиқарган экан, демак, уни дарров гумдон қилиш керак. Хуллас, Мэнни сиз билан мени ёллади... Манави костюм билан сочиқнинг нима кераги бор?.. Эҳ, тушундим! Яхши ўйлабсиз!

Хоган мийиғида кулиб қўйди.

– Куролингизни артишингиздан тозаликни яхши кўришингиз сезилиб турибди, – бидирлашда давом этди Жимми. – Эгнингиздаги кийимга қон сачраса, манови костюмни киясиз, шундайми?

Хоган жавоб қайтармай унга тикилиб тураверди.

– Ҳар сафар одам ўлдиргач, кийим алмаштирасизми? Одатингиз шунаками дейман?

– Кўп гапирмай куролингни тозаласанг-чи.

Жимми костюмининг остига қўл солиб автоматни тўппончасини чиқарди.

– Менинг куролим доим тоза ва шай.

– Ундай бўлса, дуруст. Бугунги миждимиз анойиларда эмас. Ўзинг айтганингдек – тирик афсона.

– Тўғриси айтсам, Мэнни кўрсатган расмда мен уни таниёлмадим, – деди Жимми тўппончасини белидаги ғилофга солиб.

– Болакай, агар бизнинг ишимизда сени ҳамма таниб бошласа, ажалингдан беш кун бурун ўласан.

Лекин олифта йигит Хоганнинг гапига эътибор бермай яна хонани гир айланишга тушди.

– Шунақа уйдаям одам яшарканми-а? Бу вайронанинг эгаси ким ўзи?

– Эгасини танимаганинг маъкул.

– Мижозимизни Мэнни бу ерга янги буюртма бериш учун чақирган, – деди Жимми кафтларини бир-бирига ишқаб. – Аммо бу сафар овчининг ўзи ўлжага айланади! Биз эса уни ов қиламиз! Зўр-а? – У тоқатсизланиб соатига каради. – Тезроқ кела қолмайдими энди.

– Бўзчининг мокисидай гир айланавермай ўтирсанг-чи.

Шу пайт Жиммининг кўзи столга тушди.

– Ие! Бу ахир...

У столдаги револьвер томонга қўл чўзган эди, Хоган бир зумда уни йикитиб, бўғзига пичок тиради.

– Г-газетангизда “Никс” жамоаси ғалаба қозонгани ёзилган экан... Шунини кўрмоқчи эдим, – деди йигит кўзи олакула бўлиб.

Хоган хато қилганини тушуниб Жиммини қўйиб юборди-да, пичоғини яшириб, яна револьверини арта бошлади.

– Узр, болакай. Мен сени ҳалиги... ўзинг тушунасан-ку.

Жимми титраётган қўллари билан бўғзини пайпаслади.

– Шуям инсофданми? Биз ахир шериклармиз-ку!

– Сен тажрибали каллакесарсан, шундайми?

– Шундай.

– Кўп одам ўлдиргансан, тўғрими?

– Тўғри.

– Унда нега чакагинг тинмай бунча жаврайсан?

Жимми диванга ўтириб бирпас жим қолди.

– Тил бўлгандан кейин гапираман-да. Айтинг-чи, сиз нега револьвердан фойдаланасиз? Ахир унга бор-йўғи бешта ўқ сиғади-ку?

– Бир сафар автоматик тўппончам ишламай қолиб, нариги дунёга равона бўлай деганман.

- Менинг тўппончамда ўн тўртта ўк бор.
- Агар отишма пайтида куролинг ишламаса, ўқинг юзта бўлсаям отолмайсан. Ўз ишининг устаси барини олдиндан режалаштириши керак.
- Ҳали кўрасиз, бир кун келиб менинг номим тилларда достон бўлади! – деди Жимми завқланиб.
- Йўғ-э, шунчалик чапдастмисан?
- Бўлмасам-чи.
- Кўп пул топсанг керак-а?
- Сўраманг, – Жимми чўнтагидан “Лаки страйк” кутисини чиқариб сигаретни ёқди.
- Бу ерда чекиш мумкин эмас.
- Ҳазиллашаяпсизми?
- Мен касалхонада чириган ўпкам бўғзимга тикилиб ўлмоқчи эмасман. Ундан кўра ўк еб ўлганим яхши.
- Жин урсин! – Жимми ғижиниб сигаретни ўчирди. Шу пайт ташқаридан қадам товуши эшитилди-ю, у ўрнидан салчиб туриб куролини кўлга олди. Хоган эса пинак бузмай револьверини тозалайверди. Қадам товуши узоклашиб, ниҳоят эшитилмай қолгач, Хоган ёш шеригига масхараомуз илжайди ва Жимми куролини яшириб, яна жойига ўтирди.
- Балки эшикни қулфлаганимиз яхшидир? – деди йигит тутакиб. – Анави нусха ҳозир кириб келса, ғафлатда қоламиз... Менга қаранг, револьверингизни артавериб тешиб қўйманг тагин.
- Бизнинг ишда иккита қоида бор, болакай. Биринчиси – куролингга эътиборли бўл. Иккинчиси – рақибингни ҳурмат қил.
- Шунинг учун ҳам эшикни қулфлаш керак деяпман...-да.
- Йўқ. Эшик очик туриши керак.
- Ахир...
- Шу пайт Хоган бошини кескин буриб ичкари хоналарга олиб ўтувчи тор йўлак томонга қаради-да, кўрсаткич бармоғини лабига босди.

– Жим!

– Нима бўлди?

– Ичкарида нимадир тикирлади. Сен эшитмадингми?

Жимми ўрнидан турди.

– Йўқ...

– Эрталаб келганимда ичкаридаги хоналарни текширишни унутибман, – деди Хоган елка қисиб.

– Жин урсин!

Жимми тўппончасини чиқариб йўлакка кириб кетгач, Хоган ҳам револьверини ўқлаб шайланиб турди. Бир пайт Жимми ранги докадек оқариб додлаганча хонага қайтиб келди.

– Ваннада мурда ётибди! Ҳаммаёғи қон! Эшитаяпсизми?

Хоган бир ҳамлада йигитнинг қалтираётган қўлидан тўппончани юлиб олди-да, бошига револьвернинг дастаси билан уриб, уни ерга қулатди.

– Қимирлама!

Жиммининг тўппончасини ўзининг камарига такқач, Хоган унда бошқа қурол йўқлигига амин бўлиш учун уст-бошини титкилаб чикди-да, ортга чекинди.

– Ҳаммасига энди тушундим, – деди тиз чўкиб турган йигит шошиб. – Мижозимиз мендан аввал келган ва сиз уни ўлдириб ваннага тикқансиз. Мэнни берадиган иш ҳақини фақат ўзингиз олмоқчисиз, шундайми? Мен розиман! Мэннига кеч қолдим, шеригим мижозни ўзи гумдон қилди, дейман. Фақат илтимос, мени ўлдирманг!..

– Ҳеч нарсани тушунмадинг, болакай, – деди Хоган унга қуролини ўқталиб. – Сен билан бугун бирга ишлаш учун келган шеригингнинг мурдаси ваннада ётибди. Мен эса сизлар ўлдирмоқчи бўлган каллакесарман.

– Қ-қанақасига?.. Бўлиши мумкин эмас!

– Рақибингни доим ҳурмат қил, деб айтдим-ку сенга. Тузоққа илиндингми, энди мендан ўпкалама...

– Ўтинаман! Ундай қилманг!

– Ҳаётда шунақаси ҳам бўлади, ошна. Баъзан ўзинг қўйган тузоққа ўзинг илинасан. Хафа бўлма. Қийналмаслигинг учун тўғри миянгга ўқ узаман. Дарров жон берасан. Тўғри, юрагинг яна уч-тўрт дақиқа уриб туради-ю, кейин тананг совиб, омонатингни топширасан.

Жимми ўкириб йиғлаб юборди.

– Менга раҳмингиз келсин!.. Пул бераман! Ҳамёнимни олинг!..

– Мен учун одам ўлдириш пашша ўлдиришдек гап. Биласанми, айримлар кўзини чакчайтириб жон беради, бошқалар кўзини юмади. Сен қайсинисини танлайсан?

– Худо ҳаққи, менга шафқат қилинг!

– Болақай, кўнглингга оғир олма. Айтаяпман-ку, ишим шунақа. Бугун мен сени ўлдирмасам, эртага сен мени ўлдирасан.

– Ўлдирмайман! Сизни бошқа безовта қилмасликка қасам ичаман!

– Сендай тажрибали қотилнинг қўлидан ҳар иш келади. Ахир сен, кимсан Мэйсонни тинчитгансан-ку!

– Айтганларимнинг бари ёлғон! Мен умримда одам ўлдирмаганман! Каллакесар амакимга ҳавас қилиб бугун биринчи марта бу ишга қўл ургандим. Ўтинаман, мени қўйиб юборинг! Қайтиб қорамни кўрсатмайман!

– Гапларингга ишонаман, болақай. Чунки... агар билсанг, Мэйсонни мен ўзим ўлдирганман.

– Ё, худо!

– Ўшанда тўппончам ишламай қолгани учун унга манави револьвердан ўқ узганман. Шундан бери фақат револьвердан фойдаланаман... Демак, сен ҳали қўлидан ҳеч иш келмайдиган ҳаваскор экансан. Бу жуда ёмон. Келажакда менга ўхшаган тажрибали мерган билан ишлаб, ҳаммасини расво қилишинг мумкин. Мен бунга йўл қўёлмайман.

Жимми уввос солиб йиғлашга тушди.

– Онамнинг қабри билан қасам ичаман! – деди у дир-дир титраб. – Қайтиб қўлимга курол олмайман! Ҳамёнимни олиб, мени қўйиб юборинг!

– Агар ваъдангда турмасанг-чи?

– Агар қасамимни бузсам, ўзингиз мени отиб ташлайсиз. Ўтинаман, мени қўйиб юборинг!

Хоган револьверини секин туширди.

– Унда гапимни қулоғингга қуйиб ол, тирранча. Агар яна қўлингга курол олганингни эшитсам, ўзим сени тинчитаман, тушундингми?..

– Тушундим, – деди йигит юм-юм йиғлаб.

– Бу ердан қорангни ўчиришинг учун сенга икки сония вақт.

Жимми ўрнидан ирғиб турди-да, ташқарига отилиб чиқиб, жон ҳолатда югура кетди. Унинг қадам товуши тингач, Хоган револьверини ғилофига жойлаб, столдаги ашқол-дашқолларни қутига сола бошлади. Шу пайт ичкаридан кийим-боши шалаббо, ҳаммаёғига қонга ўхшаш қизил суюқлик суртилган Блейк чиқиб келди.

– Анави лаънати ваннада яна беш дақиқа ётганимда чўкиб кетишим аниқ эди, – деб тўнғиллади у ва телевизорнинг устидаги сочикни олиб артинди. – Энди бошим касалдан чикмайди. Диванда ётаверсам ҳам бўларди-ку, Хоган?

– Ишончлироқ чиксин дедим-да.

– Ҳа, жуда ишончли чикди, – деб кесатди Блейк. – Сенинг шарофатинг билан оёғимдан сочимгача помидор қиёмига булғандим.

– Агар диванда ётганингда у сени ростдан ҳам ўлганми, йўкми деб текшириб кўриши мумкин эди. Ваннада ўз қонига беланиб ётган мурдани текширишга ҳеч кимнинг ҳадди сиғмайди.

– Ўргилдим сендақа билагон режиссёрдан, – Блейк кийимларини ечиб уст-бошларини тозалашга тушди. –

Умримда биринчи марта мурда ролини ўйнашим. Сен ҳам бирор марта мурда бўлиб кўрганмисан?

– Ҳеч қачон, – деди Хоган.

– Анави мишиқининг ҳамёнини нега олмадинг? Ўзи таклиф қилди-ку?

– Мен талончи эмасман.

– Бергандан кейин олавериш керак-да, – Блейк аксирди. – Ана, кўрдингми? Ҳалитдан тумов тутаяпти. Агар билсанг менда тиббий суғурта йўқ, сенда-чи?

– Мендаям йўқ, – деди Хоган столдаги газетани чиқинди челагига ташлаб.

– Иккаламиз суғуртагайм пул тополмаймиз. Биз бугун кўрқитган мишиқи эса яқинда коллежга кириб, эрта-инди миллионерга айланади. Алам қиларкан-да одамга, – Блейк телевизорнинг устидаги тоза костюмни кийиб диванга ёнбошлади. – Анави Мэнни бугунги меҳнатимиз учун кўпроқ тўласаям бўларди.

– Ёш болани қотилликдан қайтариш учун ҳар биримизга минг доллар берди. Менимча, бу кам эмас.

– Агар билсанг, ўша ёш боланинг амакиси Мэннига бизни ёллаш учун бундан анча кўп тўлаган.

– Мэнни қанча пул топгани билан нима ишим бор. Ўзи бу ғалва менга бошиданок ёкмаётганди, – деди Хоган хўмрайиб.

– Нега?

– Мен профессионал актёрман. Бунақа расво томошаларда катнашиш жонимга тегди. Мен ўзимни бошқа одам қилиб кўрсатдим, тушунаяпсанми? Анави болани алдадим! Ўзимни худди суюқоёқлардек ҳис қилаяпман.

– Агар ёкмаса, бугунги иш ҳақингни менга беришинг мумкин, – деди ойнанинг олдида жингалак сочини тараётган Блейк. – Менга қандай йўл билан пул топишининг фарқи йўқ. Муҳими – чўнтак қаппайсин.

– Мениям анави Жиммидек биров ёшлигимда бу касбдан қайтарса эди.

– Қанақа касбдан?

– Ўзимизнинг бўлмағур касбдан-да.

Блейк бошини буриб, ҳамкасбига қараб қўйди-да, яна аксига разм солди.

– Сени нима жин урди, қария? Мишиқи хаёлингни буздими, дейман. Мэйсонни бошлаб ўлдирганман, деб алдагани учун ҳам унинг ҳамёнини тортиб олиш керак эди.

– Мэйсонни ростдан ҳам бошлаб тинчитишган, – деди Хоган ўзи билан ўзи гаплашаётгандек. – Ҳеч қандай из қолдиришмаган.

Блейк “Бунинг томи кетганми”, дегандек кўрсаткич бармоғини чаккасига тираб буради-да, тароғини чўнтагига солди.

– Хоҳласанг, шу ерда ўтиравер, ошна. Мен кетдим.

Шериги ташқарига чиққач, Хоган қуролни тозалашда ишлатиладиган асбоблар солинган қутини олди-да, эшикка қараб юрди.

– Қани энди Мэйсонни гумдон қилган ўша чапдастнинг ўрнида бўлиб қолсам, – деб шивирлади у револьверининг дастасини силаб. Кейин ортига ўгирилиб, хонага яна бир бор қаради ва эшикни беркитиб, кўчага чиқди.

*Рус тилидан
А.Отабоев таржимаси*

МЕРОСХЎР

Жон Флисон ҳашаматли уй айвонида олий сифатли шотланд вискисидан ҳўплаб ўтирарди. Ҳаво ажойиб эди. Флисон ҳаётда ҳамма нарсага бирданига эришиш кийин эканлигини тушунарди. Хотин масаласида унинг омади ҳам юришган, ҳам юришмаган эди. Кора қирқ беш ёшлардаги, тўладан келган, шаллақи бир аёл эди, аммо унинг отасидан қолган миллионлаб долларлари унинг бу камчиликларини ёпиб турарди. Жондаги ҳамма нарса, тўғрироғи, у фойдаланиши мумкин бўлган ҳамма нарса Корага тегишли эди. Қанчалик аччиқ бўлмасин, Флисоннинг ўзи ҳам бундан олишга мажбур эди.

Унинг истагини бажо келтиришга шай бир неча хизматкорлари бўлган бу уйни асрга тенгдош эман дарахтлари қуршаб олганди. Соҳилда оппоқ яхта сузишга тайёр ҳолда чайқалиб турарди. Гаражда ойнадай ялтировчи тўртта қимматбаҳо машина бор эди. Қасрмонанд уй ёнидаги улкан боғни эса Коранинг уйига келадиган меҳмонлар “дунёнинг саккизинчи мўъжизаси” деб аташарди.

– Жон!.. – Унинг хаёлларини хотинининг йўғон, қулоқни қоматга келтирувчи овози бузди. Кора ундан бир неча қадам нарида ўтирганча сурат чизаётганди. – Жон!..

– Ҳа, азизам, – шу заҳоти жавоб берди Флисон овозига майинлик ва меҳрибонлик оҳангини беришга тиришиб. – Бирор нарса керакми?

– Жон, менга муздай чой олиб кел.

– Кора, уйда шунча хизматкор бор, – ўзини тутолмади Жон. У ўзини оғир-босиқ киши деб ҳисобларди, аммо босиқлиги иш бермади. – Ўшаларга айтсанг бўлмайдими?

– Мен билан бунақа оҳангда гаплашма, Жон, – совук табассум билан уни тўхтатди Кора. – Хизматкор – хизматкор, эр эса эр. Агар чой олиб келсанг яхши бўлади.

Кора шу сўзларни айтгач, яна чизаётган суратига ўгирилиб суҳбат якунланганини ва эри унинг илтимосини бажариши лозимлигини билдирди. Аниқроғи, илтимосини эмас, буйруғини. У эри чой олиб келишига шубҳа қилмасди, шунинг учун ҳал бўлган масалани муҳокама қилиб ўтиришни вақтни беҳуда ўтказиш деб ҳисоблади.

Жон Флисон ичида сўкинди. У оғир хўрсиниб ўрнидан турди ва чой олиб келгани кетди. Жон ғазабдан титрарди. Ошхонада ўзига келгач, у кўзларини юмди ва ичида ўнгача санади. Флисон ўзининг ҳам худди анави чизилаётган сурат каби Корага тегишли эканини яна бир марта тан олишга мажбур эди. Хотини унга майда-чуйда харажатлар учун ҳафтасига юз доллар берар, картада ютқазиб қўйса тўлар, аммо жиддий харидлар қилишига йўл қўймасди. Улар беш йилдан буён бирга яшашса-да, у ҳалигача янги туфли ёки қўйлак учун хотинидан пул сўрарди.

Жон яна бир марта оғир хўрсинди ва бу ўйин қанчалик оғир бўлмасин, чидаши шартлигини хаёлидан ўтказди. Бунга чидаши шарт. У хотинининг васиятномасини кўрганди. Агар Кора вафот этса, унинг барча миллионлари эрига, яъни Жонга ўтади. У хотинидан ўн ёш кичик бўлиб, саломатлиги ҳам жойида эди. Бунинг устига, унинг аниқ мақсади бор эди – атрофидаги ҳамма нарсанинг қонуний эгасига айланиш.

Жон чой келтирди ва хотинининг олдидаги столчага қўйди. У кўзларидаги қаҳрни билдириб қўймаслик учун хотинига қарамасликка ҳаракат қилди.

– Раҳмат, азизим, – миннатдорчилик билдирди Кора. – Асабинг бузилмадими?

Жон Флисоннинг унинг товоқдек башарасига боплаб туширгиси келди, аммо ўзини қўлга олиши шарт эканлигини биларди. Бироқ барибир ўзини саволдан тия олмади:

– Бўшманми? Кетсам бўладими?

– Сенинг ўрнингда бўлганимда бундай оҳангда гапирмаган бўлардим, – дарҳол ковоғини уйди аёл. – Ўзинг яхши биласан, Жон, сен менинг биринчи эрим эмассан. Охиргиси бўлмаслигинг эҳтимоли ҳам бор. Илтимос, бунга эсингдан чиқарма.

Кора ажрашиш ҳақида биринчи марта таҳдид қилмаётганди. Бир ойда икки-уч марта у истаган вақтида ажрашиши ва уни ҳеч нарсасиз қолдириши мумкинлигини айтишни қанда қилмасди. Жон ҳам машина, уй, хизматкорлар каби оддий буюм эканлигини, шунинг учун ўзини муносиб тутиши кераклигини эслатиб турарди.

Флисон бу гапларга кўникиб қолганди. Албатта, бу таҳдидлар қуруқ сўзлар эди. Шунчаки, Корага уни таҳқирлаш, уйда ким хўжайин эканлигини эслатиш, ўз қудратини намойиш этиш ёқарди. Шунинг учун Жон гоҳ чойга, гоҳ лосонга ёки қандга, хуллас, хотини нимани ўйлаб топса шунга югурарди. Ва ҳар сафар Жон Флисон ғурурини бир четга суриб қўйиб, ўзига ўзи хотинининг ўлимига гувоҳ бўлишини ва барча бойликларнинг эгасига айланишини айтарди.

Унинг бундай умид қилишига асос бор эди. Докторлар доимий равишда Корани камроқ овқат ейиши лозимлигини айтиб оғохлантиришарди. У парҳез қилиши шарт эди. Унинг юраги зўриқиб ишлаётгани, бу кетишда юраги зўриқиб кўтаролмаслигини айтишарди. Корага эса, табиийки, бундай гаплар ёқмасди. У тажрибали докторларни худди қўлқопдек алмаштирарди ва охир-оқибат, катта пул учун унинг барча истакларини маъқулловчи бир фирибгарни топиб олганди. Ҳозир у илгаригидек истаганини ер ва хоҳлаганча ерди.

Жонга хотинининг янги доктори жудаям ёқди. У виждон ва бурч деган нарсалардан анча йироқда эди. Бу нусха юрак бунчалик улкан гўшт уюмига қон етказиб беролмай қолишини бирор марта ҳам айтмади. Флисон Корани кўмиб келганидан сўнг уни яхшилаб мукофотлашни дилига туғиб қўйди. У бу кунга оз қолганига умид қиларди...

Жон Флисоннинг боши узра қора булутлар пайдо бўла бошлади. Афтидан, бу сафар Қора ажрашиш ҳақида жиддий гапирётган эди. Якшанба куни у тушликка Оскар Вутенни таклиф этганда Флисон ишлари чаппасига кетаётганини тушунди. Унда худди кинотеатрда ўтириб бундан беш йил олдин кўрган филмини қайтадан кўраётгандек таассурот уйғонди. Жон Қора – у пайтларда унинг фамилияси Бартон эди – уни тушлик қилишга олиб келган якшанбани жуда яхши эсларди. Ўшанда Генри Бартон унга мўлтираб қараб қўйгани ҳам ёдидан чиқмасди. У ҳаттоки Коранинг ўша пайтдаги эрига қараб нималарни хаёлидан кечирганини ҳам унутмаганди. Ўшанда Бартон унга қўшнининг безори боласига ўйинчоғини олдириб қўйган болакайга ўхшаб кўринганди.

Ўшанда, беш йил олдин Жоннинг тушликда пайдо бўлиши ва ажрашиш ҳақидаги ҳужжатларнинг расмийлаштирилиши орасида икки ҳафта ўтганди. Бу икки ҳафта давомида Генри Бартон худди бурчакка қисилган жонивордек аллақачон ўзига тегишли бўлди деб ўйлаган миллионларни бурнининг остидан олиб қўйишаётганини ночорлик билан кузатиб турганди.

Жон Флисон беш йил илгариги воқеаларни жуда яхши эслади ва Коранинг янги эрига навбатни бўшатиши кераклигини англади. Ўтган беш йил ичида у Коранинг феъл-атворини яхши билиб олганди. Хотинининг ўзини тутишидан у бир ҳафтача вақти қолганини сизди. Агар унинг бошига ҳам Бартоннинг қисмати тушишини истамаса, зудлик билан нимадир қилиши шарт...

Бу қарор душанба куни эрталаб Флисон газета ўқиб ўтирган пайтда миясига келди. Тунда яқин атрофда жойлашган турмадан бир неча нафар хавфли жиноятчилар қочишганди. Уларнинг ҳаммаси ўта оғир равишда қотиллик содир қилишгани учун умрбод қамок жазосига маҳкум этилганлар эди.

– Майлс, – чақирди Жон эшикбонни, – сиз турмадан қочган жиноятчилар ҳақида радиодан бирор нарса эшитдингизми?

– Ҳар соатда янгиликларда бериб туришибди, сер. Полиция уларни бизнинг ҳудудимизда яширинишган деб ҳисобламоқда. – Майлс кўрғонни ўраб турган қалин ўрмонга нигоҳ ташлади ва кўшиб қўйди: – Улар ҳозир ўрмонда бизни кузатиб турган бўлишлари мумкин. Ҳа, кўшнилари борасида омадимиз келмаган.

– Раҳмат, Майлс. – Жон унга кетиши мумкинлигини билдириб бош ирғади ва чуқур ўйга чўмди.

“Афтидан, тақдирнинг ўзи менга совға тайёрлади, – ўйлади Жон Флисон. – Турмадан қочган маҳбуслар, бундан зўрини ўйлаб топиш қийин! Қўлга тушмаслик учун ҳеч нарсадан тоймайдиган қотиллар! Айнан режам учун қулай”. Тушликдан сўнг Кора билан Вутен ҳовузда чўмилгани кетишди. Улар уйга қайтишганида Оскар Жоннинг ёнига келди ва кинояли илжайди:

– Ичасизми, Флисон?

Жон Флисон уни уриб юборишдан ўзини зўрға тўхтатиб қолди. Бу аблаҳ ўзини аллақачон бу ернинг хўжайинига айлангандек тутаётганди.

– Раҳмат, Вутен, – деди Жон. – Виски... Биласизми, Оскар, – деди у Вутеннинг илжайганча стаканларга виски қуйишини кузатиб тураркан, – Кора билан беш йиллик турмушимиз давомида шотланд вискисига ўрганиб қолдим. Илгари умуман виски ичмасдим, ҳозир эса кунига беш-олти стакан ичмасам ухлолмайман.

– Менимча, яқинда сизда уйқусизлик касали бошланади, Флисон, – ошкора унинг устидан кулди рақиб ва стакан узатди.

Жон эндигина жавобга оғиз жуфтлаганди, аммо унга Майлс халакит берди.

– Жаноб Флисон, – деди у Жонга, – сизни безовта қилмоқчи эмасдим, аммо бу жуда муҳим. Радиода айтишди, қочоқ жинойтчилар Уинслоу-Жанкшн яқинида бир кишини отиб ташлашибди. Ўлдирилган одам фермер экан. Улар фермага келиб пул ва озиқ-овқат талаб қилишган, у бечора эса қаршилик кўрсатишга уринган. Кечки газетада уларнинг суратлари чиқибди. Одам эмас, йиртқич дейсиз, – эшикбон унга газетани узатди ва деди: – Улар шу атрофда, сер. Ҳамма нарсага тайёр туриш керак.

– Барча эҳтиёт чораларини кўринг, – деди Жон Флисон. – Қоровулга қурол беринг. Огоҳлантириб қўйганингиз учун раҳмат.

Эшикбон чиқиб кетгач, Жон соатга қаради. Тўққиз ярим. Уинслоу-Жанкшн бу ердан етти мил нарида. Ўрмон орқали бу масофани икки-уч соатда босиб ўтиш мумкин. Демак, Кора ярим тунда ўлиши керак. Вутен бу пайтда уйига кетган, хизматкорлар эса донг қотиб ухлашаётган бўлади.

Кечки овқатни айвонда қилишди. Кора билан Вутен Флисонга эътибор ҳам бермай тинмай валақлашди. Беш йил олдинги худди шундай воқеа эсига тушган Жон кутилмаганда кулиб юборди.

Кора унга ажабланиб қаради ва сўради:

– Нимадан хурсандсан, Жон?

Флисон индамай елкасини қисди ва кулишдан тўхтади. Овқатдан сўнг Майлс бренди келтирди. Кора ва Оскар Вутеннинг табассумлари Жоннинг бу даргоҳни тарк этиш вақти етиб келаётганини англатарди.

Соат ўн бирда Оскар Вутен ўрнидан турди ва хайрлашди.

– Кўришгунча, Кора, – деди у. – Ажойиб кун учун раҳмат...

Хайрли тун, Флисон.

– Хайрли тун, Вутен, – жавоб кайтарди Жон. Сўнг унинг ортидан бориб эшикни ёпди. – Истаган пайтингизда келаверинг.

Бир неча дақиқадан кейин Оскар Вутеннинг машинаси кўздан ғойиб бўлди.

– Бугун ўзингни ғалати тутдинг, Жон, – деди Кора совук оҳангда. – Бугун ўзингнинг хонангда ётасан.

– Нимага?

– Наҳотки шуни ҳам тушунмасанг, Жон? Аҳмоқ эмассан-ку.

– Муносабатларимиз тугади, демокчимисан? Мени ҳайдамоқчимисан?

– Ҳа. Бу ҳақда эртага гаплашамиз.

Кора ўз хонаси эшигини ёпди. Жон Флисон бренди қуйди ва майдалаб хўплай бошлади. Эшикбон кирди.

– Хизмат йўқми, жаноб Флисон?

– Йўқ, кетишингиз мумкин, Майлс, – жилмайди Жон. – Хайрли тун.

– Хайрли тун, жаноб Флисон.

Эшикбон ва хизматкорлар кўрғондан уч юз метр наридаги уйда яшашарди. Уйда Флисон ва Корадан бошқа ҳеч ким қолмади.

Жон шошилмасдан яна бир қадаҳ брендини бўшатди ва ўн бир яримда хонасига кирди. Деворда осиглиқ турган милтикни олди ва ўқлади. Сўнг латта олиб чўнтагига солди.

Чирокни ўчиргач, Флисон дераза орқали айвонга чикди. Осмонда юлдузлар чарақларди.

“Корани чақириш керак”, ўйлади Жон. Хотинини чақиришдан олдин у бир четда ётган занглаган тиканли сим бўлагини қўлига олди. Симда бармоқ излари қолмаслиги учун Флисон қўлига латтани ўраб олди.

– Кора! – чақирди Жон Флисон. У хотини эшитиб турганини, аммо атай жавоб қайтармаётганини биларди. – Кора, тезроқ бу ёққа! – бақирди у ташвишли овоз билан.

– Қаердасан, Жон? – ниҳоят овоз берди хотини.

– Хонамдаман. Тезроқ кир.

Флисон айвонда кутиб турарди.

– Қаердасан, Жон? – яна сўради Кора айвонга чиқиб. – Нима бўлди? Ним...

Жон Флисон хотинининг ортидан келиб бўйнига тиканли симни ташлади ва бор кучи билан ўзига тортди. У тиканли сим хотинининг ёғдан иборат томоғига осонлик билан ботаётганини роҳатланиб ҳис қилди.

Коранинг қўллари юкорига кўтарилди. У симни бўйнидан олиб ташлашга уринди, аммо кучлар тенг эмасди. Жон ёшроқ ва кучли эди. У сиртмоқни янада қаттиқроқ тортди. Бир неча сониядан сўнг хотини типирчилаганча жон берди.

Жон милтиқни қўлига олди ва ўрмон томонга ўқ узди. Милтиқни бўшатгач, у телефон олдига борди ва шерифнинг рақамини терди.

– Шерифнинг идорасими? – қалтироқ овозда сўради Флисон. – Бу Жон Флисон... Ҳа, Коранинг эри. Фалокат юз берди. Хотиним ўлди. Уни турмадан кочган жинойтчилар бўғиб ўлдиришибди. Уларни тута олмадим. Уларга ўқ уздим, аммо қоронғида... нима? Ҳа, албатта, улар эканлигига ишончим комил. Ўқим бирортасига тегдимиз-тегмадимиз, билмайман. Келасизларми? Яхши. Кутаман. Фақат тезроқ келинглар.

Жон гўшакни аста жойига қўйди ва мамнун илжайди. Ҳаммаси режадагидай кетаётганди. У Коранинг ўлимини қочокларга ағдаришига ишонарди. Унинг режаси пухта ишланган, ҳар бир майда-чуйдани эътиборга олганди.

– Жаноб Флисон! Радио... – Хонага Майлс югуриб кирди. – Жаноб Вутен...

– Майлс, нима гап?

– Радиода... – Эшикбон нафасини ростлади. – Улар... қочоқ жиноятчилар жаноб Вутенни... ўлдиришибди. Ун бирдан қирқ беш дақиқа ўтганида. Уни бу ердан ўн мил наридан топишибди...

Жон Флисон айвонга қаради.

Кора юзтубан ҳолда ётарди. Жонга у худди илжаяётгандек туюлди.

*Рус тилидан
Дилшодбек Асқаров таржимаси*

ЧАНДИҚЛИ КИШИ

Дастлаб юзидаги чандиғи туфайли у менинг эътиборимни тортганди. Чандиқ энли ва қизғиш бўлиб, унинг иягигача тушганди. Чандиқ хунук жароҳатдан далолат берар ва уни қилич ёки снаряд парчасининг иши бўлса керак, деб ўйлагандим. Бу ерларда унинг тўладан келган, кулимсираб турадиган юзи кўзга ғалати кўринарди. Унинг юз бичими қорувли гавдасига номутаносиб эди. Келбатидан ўрта бўйли одамларга қараганда кучли кўринарди. Уни доимо кўп кийилган кулранг костюмда, мошранг кўйлак ва соябони катта эски шляпада кўрардим. Афт-ангори хийла кир эди. Ҳар куни одам гавжум пайтида у Гватемала Ситидаги Палас Отелга келар ва лотерея билетларини сотишга уринарди. Ҳеч қачон бу билетларни биров сотиб олганини кўрмаганман, аммо гоҳи-гоҳида унга ичиш учун бирор нарса таклиф қилишаётганига кўзим тушарди. У столлар орасидан юрар, бироз кулимсираган қиёфада ҳар бир стол олдида тўхтаб, лотерея билетларини таклиф қилар ва ўзига эътибор беришмаган пайтларда худди шундай табассум билан нари кетарди. Назаримда, у кўпинча ширакайф юрарди.

Бир куни кечкурун танишим билан қовоқхонада ўтирганимизда ўша чандиқли киши бизнинг олдимизга келди. Адашмасам, бу ерга келган пайтларимдан бери йигирманчи мартадир, у менга лотереяларини чўзди. “Йўк” деган маънода бошимни чайкадим. Лекин ҳамроҳим илтифот билан унга салом берди.

– Ишлар қалай, генерал?

– Унча ёмон эмас. Бизнес юришмаяпти, лекин бундан баттар бўлиши ҳам мумкин эди.

– Нима ичишни хоҳлайсиз, генерал?

– Бренди.

У брендини ичди ва қадахни қайтиб пештахтага қўйди. Ҳамроҳимга қараб бош ирғади.

– Раҳмат.

Шундай деб у ортига бурилди ва биздан нарироқда турган одамларга лотереяларини таклиф қила бошлади.

– Дўстинг ким? – сўрадим мен. – Юзидаги чандиғи жуда ваҳимали-ку.

– Ҳа, чандиқ унинг ҳуснига ҳусн қўшмаган, тўғрими?.. У никарагуалик қувғинди. Йўлтўсар ва босқинчи бўлгани билан барибир ошна сифатида ёмонмас. Гоҳи-гоҳида мен унга озроқ чақа бераман. У исёнда қатнашган, қўзғолончилар қўшинида генерал эди. Агар ўқи тугаб қолмаганида, ҳукуматни ағдарарди ва ҳозир у Гватемалада лотерея сотиб юриш ўрнига ҳарбий министр бўларди. Уни штаби билан бирга қўлга олишиб, ҳарбий судда суд қилишди. Ўзинг биласан, бу давлатларда бунақа ишларни ҳаш-паш дегунча тинчителишади. У тонгда отувга ҳукм қилинди. Назаримда, қўлга олингандаёқ у ўзини нима кутаётганини билган. Ҳукм ижро этиладиган пайтгача у вақтни турмада ўтказди. Қамокхонада улар жами беш киши эди, ҳаммалари вақтни покер ўйнаб ўтказишди. Ютуқни ҳисоблашда улар гугурт чўпларидан фойдаланишди. Айтишича, ҳаётда ҳеч қачон бунчалик омадсизликка учрамаган: у кетма-кет, бутун ўйин давомида ютказган. Тонг отиб, аскарлар қамокхонадан уларни қатл қилиш учун олиб чиқишга келишганларида, у бир одам ҳаётида ишлатиши мумкин бўлганидан ҳам кўпроқ гугурт чўпини бой берганди.

Улар қамокхона ҳовлисига олиб чиқилди ва бешови ҳам ёнма-ён, деворга тираб турғазилди, қуролланган гуруҳ уларга юзма-юз турарди.

Орада озроқ танаффус бўлди ва ошнализ гуруҳни бошқараётган офицердан нима учун уни кутишга мажбур қилишаётганини сўради. Офицер қўшин қўмондони –

генерал қатлда иштирок этишга хоҳиш билдирганини ва унинг етиб келишини кутишаётганини айтди.

– Демак, битта сигарет чекиб олишга вақтим бор экан, – деди бизнинг ошнамиз.

Бироқ у эндигина сигаретини ёндирганида генерал ҳовлига кириб келди. Одатдаги расмиятчиликлар бажарилди ва генерал маҳкумлардан: “Қатл ижро этилишидан аввал қандай тилакларинг бор?” деб сўради. Беш кишидан тўрттаси “йўқ” дегандек бошларини чайқашди. Лекин бизнинг ошнамиз:

– Ҳа, мен хотиним билан видолашсам дегандим, – деди.

– Яхши, – деди генерал. – Бунга эътирозим йўқ. У қаерда?

– Камоқхона эшиги олдида кутиб турибди.

– Беш минутдан кўп вақт бермайман.

– Бу вақт етиб ортади, жаноб генерал.

– Уни четга олиб чиқинглар.

Иккита аскар олдинга чиқди ва маҳкум исёнчи уларнинг ўртасида кўрсатилган жойга юриб борди. Генерал бош ирғаб розилик берганидан сўнг куролланган гуруҳни бошқарувчи зобит отишга буйруқ берди ва тўрт киши йиқилди. Улар ғалати тарзда, бирин-кетин, бесўнакай ҳаракатлар билан йиқилишди. Худди жонсиз кўғирчокдай. Офицер уларга яқинлашди ва битта чалажон маҳкумнинг устига келиб, револьверини бўшатди. Бу пайт ошнамиз сигаретини чекиб бўлди.

Дарвоза қия очилди. Аёл ҳовлига тез-тез юриб кирди, кейин кўккисдан кўли кўксида, тўхтади. У йиғлаб юборди ва қўлларини узатганча олдинга югурди.

– Жин урсин, – деди генерал.

Аёл қора кийимда, сочларида тўр, юзи эса мурданикидек оппоқ оқариб кетган. У бўй етган қиздан бироз каттароқ кўринар, кичкина чиройли юзли ва катта кўзли ҳурилиқо эди. Югурганида оғзининг хиёл очилгани ва чиройли юзи-

даги изтироб унга шундай назокат бағишлардики, ҳатто қараб турган безътибор аскарлар ҳам ҳайратдан “эх” деб юборишди.

Исёнчи уни қарши олиш учун бир-икки қадам олдинга юрди. Аёл ўзини унинг қўлларига отди ва “жоним” деган эҳтиросли ҳайқириқ билан исёнчи лабларини унинг лабларига босди. Шу пайт у йиртиқ кўйлаги ичидан пичоқ чиқарди, ҳайронман, қандай қилиб у пичоқни яшириб юришни уддалаган экан ва аёлнинг бўйнига пичоқ урди. Кесилган шоҳтомирдан тирқираб қон отилди ва исёнчининг кўйлагини бўяди. Кейин у қўллари билан аёлни маҳкам ушлаб, лабларини унинг лабларига босди.

Бу шунчалик тез рўй бердики, кўпчилик нима бўлганини англамай ҳам қолди, лекин бошқалар даҳшатдан бақириб юборишди: аскарлар олдинга сакрашиб, уни ушлаб олишди. Қизни эса ерга ётқизишди, бироқ энди қонни тўхтатишнинг иложи йўқлигини билишарди. Бироздан кейин қизнинг олдида тиз чўкиб турган офицер ўрнидан турди.

– Қиз ўлди, – пичирлади у. Қўзғолончи чўкиниб олди.

– Нима учун бундай қилдинг? – сўради генерал.

– Мен уни севардим.

Тўпланиб турган одамлар “ох” тортиб юборишди ва таажжуб билан котилга қарашди. Генерал сукут сақлаб, унга бироз тикилиб қаради.

– Бу мардлик, – деди генерал ниҳоят, – мен бу одамни қатл этолмайман... Машинамни олиб уни чегарага элтиб қўйинглар. Мен сени ҳурмат қиламан, сеньор. Чунки бир жасур эркак бошқа жасур эркакни ҳурмат қилиши керак.

Исёнчи бир сўз демай, икки аскар ўртасида, кутиб турган машинага қараб юрди...

Дўстим гапиришдан тўхтади ва мен жимиб қолдим. Айтишим керакки, у гватемалалик эди ва менга испан тилида гапирди. Мен ҳам унинг айтганларини қўлимдан келганча сизга ҳикоя қилдим, бироқ унинг анча

бўрттирилган нуткини ўзгартиришга уринганим йўқ. Ростини айтганда, менингча, бу ҳикояга ярашади.

– У чандикни қандай қилиб орттирган? – сўрадим ниҳоят.

– Ў-ў, бунга шиша бутилка сабаб бўлган. У очаётган пайтда идиш ёрилиб кетган. Занжабил виносининг идиши.

– Бу нарсани умуман ёқтирмайман, – дедим мен.

*Инглиз тилидан
А. ОТАБОЕВ таржимаси*

ЖАНГ

– Жаноб Реншо?

Бино хизматчисининг овози Реншони лифтга етай деганида тўхтатди. У ортига ўтирилди ва қўлидаги сумкани нариги қўлига олди. Пиджагининг ички чўнтагида йигирма ва эллик долларлик пуллар солинган оғир хатжилд шитирлади. У ишини аъло даражада бажарган ва Ташкилот унинг ҳақидан йигирма фоиз олиб қолган бўлса-да яхшигина пул тўлаганди. Реншо хонасига кириб ухламоқчи эди.

– Нима гап?

– Сизга жўнатма келибди. Марҳамат, имзо чекинг.

Реншо уф тортди ва кутига ўйчан қаради. Кутига унинг исм-шарифи ва манзили ёзилган қоғоз парчаси ёпиштирилганди. У кутини олиб силкитиб кўрди, нимадир шиқирлади.

– Хонангизга олиб кириб берайликми, жаноб Реншо?

– Йўк, ўзим.

Узунлиги ярим метрга яқин бўлган кутини қўлтиғи остида кўтариш ноқулай эди. У кутини лифт полига қўйди ва бир нечта тугмалар жойлашган кутича тирқишига калит солиб буради. Реншо бинонинг энг юқори каватидаги ҳашаматли хонадонда истикомат қиларди. Лифт аста юқорига кўтарилди. У кўзларини юмди ва охирги ишини хаёлидан ўтказди.

Аввалига ҳар доимгидек Кел Бейтс қўнғироқ қилди:

– Жонни, бўшмисан?

Реншо яхши ва ишончли мутахассис, у бир йилда бор-йўғи икки марта бўш бўлади, хизмати учун камида ўн минг доллар олади, мижозлар унинг бехато йиртқичлик фаолияти учун ҳақ тўлашади. Жон Реншо одам ўлдиришга ихтисослашган ЙИРТҚИЧ.

Бейтснинг кўнғироғидан сўнг Реншо почта кутисидан ичига кимнингдир исм-шарифи ҳамда манзили ёзилган қоғоз ва фотоссурат солинган хатжилдни олди. У қоғоздаги ёзувларни эслаб қолди, хатжилдни эса ичидагилари билан ёндириб ташлади.

Фотосуратдаги шахс Маямидаги “Моррис ўйинчоқ ишлаб чиқариш компанияси” эгаси ва асосчиси Ганс Моррис эди. Бу нусха кимгадир халақит берган, у халақит берган киши Ташкилотга мурожаат қилган ва Кел Бейтс Жон Реншо билан гаплашганди...

Лифт эшиклари очилди, у кутини қўлтиғи остига кистирди, йўлакка чиқди ва хонасига кирди. Кенг хона апрель куёшининг нурларидан ёришиб кетганди. Реншо бир неча сония ўзини нурга солиб турди, кутини эшик ёнидаги стол устига қўйди, пул солинган хатжилдни ташлади, бўйинбоғини бўшатди ва айвонга чиқди.

Ташқари совуқ эди, шамол унинг юпқа палтосидан ўтиб этини жунжиктирди. Аммо Реншо бир дақиқача худди бутун мамлакатни забт этган саркардадек шаҳарни кузатди. Кўчалардан машиналар худди кўнғизлардек ғизиллаб ўтиб турарди. Шарқ томонда, осмонўпар бинолар устида телеантенналар худди ўрмондек кўзга ташланарди. У ичкарига қайтди, айвон эшигини ёпди ва ваннахонага кириб кетди.

Қирқ дақиқадан кейин Жон Реншо ваннахонадан чиқди ва кутини синчковлик билан кўздан кечира бошлади.

“Қутида бомба бор”.

Қутида бомба йўқ, лекин қутида бомба бор деб тасаввур қилиш керак. У доим шундай қилади ва айнан шунинг учун бошқалар аллақачон нариги дунёга равона бўлишган бир пайтда у хотиржам умргузаронлик қилиб келмоқда. Агар бу бомба бўлса, унда соат механизми йўқ – қути ичидан ҳеч қандай чиқиллаган овоз келмаяпти. Аммо ҳозирда пластик портлатгичдан фойдаланишяпти.

Реншо почта муҳрига қаради: Маями, 15 апрель. Беш кун бурун жўнатилган. Соат механизми билан ишлайдиган бомба аллақачон портлаб кетган бўларди.

У кўлларини кўксига чалиштирганча қутига астойдил назар ташлади. Морриснинг якинлари Реншонинг манзилини қаердан билишгани уни ҳозир қизиқтирмасди. Бу саволни у кейинроқ Бейтсга беради. Ҳозир бу муҳиммас. У ҳамёнидан пластик календар чиқарди ва қутини ўраб турган ёпишқоқ тасмани кесди. Энгашиб, қутини ҳидлаб кўрди. Қоғоздан бошқа нарсанинг ҳиди келмади. У қутини озгина тешиб, қути ичига мўралади: яшил қутича кўринди. Реншо ўтирди ва пичоқ билан қутичани ўраб турган тасмани кесди.

Қутичага “Америкалик ветеран Жонинг ветнамча сандиғи” деб ёзилганди. Бу ёзув остидан қуйидаги сўзлар битилганди: “Йигирмата пиёда аскар, ўнта вертолёт, иккита пулемётчи, иккита шифокор, иккита гранатомёт, тўртта “жип”. Энг пастда, бурчакда “Моррис ўйинчок ишлаб чиқариш компанияси” деган ёзув бор эди.

Реншо сандикча қопқоғини кўтарди. Сандикча ичида нимадир ҳаракатланди.

Жон хона чироғини ёкиш учун ўрнидан турди. “Ветнамча сандик” кимиради. Қутилмаганда у ёнбошига ағдарилди ва гилам устига тушди. Сандикча қопқоғи силиб кетди.

Ҳар бирининг бўйи тўрт сантиметрдан бўлган кичкина аскарчалар сандикча ичидан ўрмалаб чиқа бошлашди. Реншо улардан кўз узмай қараб турарди. Реншо бундай воқеа бўлиши мумкин эмаслигини ўйламас, бутун фикр-зикри қандай хавфга дуч келгани ва тирик қолиш учун нима қилиш кераклигида эди.

Аскарчалар жанговар кийимда, елкаларига халта ва митти милтиқлар осиб олишганди. Иккитаси Реншога тикилиб туришарди.

Беш, ўн, ўн икки ва ниҳоят йигирма. Улардан бири бошқаларига имо-ишора билан буйруқ берди. Қолган аскарчалар бир текис сафга тизилишди.

Реншо диванда турган катта ёстикни кўлига олди ва сандикчага яқинлашди. Командир ўгирилди ва кўлини силкитди. Пиёда аскарлар милтикларини кўлларига олишди, пакиллаган товушлар янгради ва Реншо худди ари чаккандек оғрикни туйди.

У ёстикни ирғитди, аскарчалар йиқилиб тушишди. Шу пайт сандикча ичидан худди ниначига ўхшаб яшил рангли вертолётлар ғувиллаб ҳавога кўтарилди.

Реншонинг қулоғига эшитилар-эшитилмас “пақ-пук” этган товушлар етиб келди. У вертолётлар эшикларида пулемётларнинг милтиллаётган учқунларини кўрди ва худди кимдир унинг қорни, кўли, бўйнига игна санчаётгандек туюлди. У шахд билан кўлини узатиб вертолётлардан бирини ушлади ва бармоқларида даҳшатли оғрикни ҳис қилди – вертолёт парраклари унинг бармоғини синдириб ташлаганди. Қолган вертолётлар ундан узоқроққа кетишди ва айлана ҳосил қилиб учишда давом этишди. Унга жароҳат етказган вертолёт гиламга кулади.

Реншо оёғидаги кутилмаган оғриқдан бакириб юборди. Аскарчалардан бири унинг поябзали устида турганча оёғига ханжар санчарди.

Реншо оёғини силкитиб аскарчани улоқтирди. Йўтал овозига ўхшаган товуш янгради – Реншонинг сони жизиллаб ачишди. Сандикча ичидан гранатомёт кўтарган аскарча чиқиб келди – гранатомёт оғзидан тутун кўтарилаётганди. Реншо сонига қаради ва шимининг тангачалик жойи тешилиб қолганини кўрди. Сонида куйиш изи бор эди.

У ортига ўгирилди ва ётокхона томон қочди. Унинг боши тепасида вертолёт ғинғиллади, қисқагина ўт очгач, ортига қайтди.

Ёстик остида Реншонинг тўппончаси бор эди. У тўппончани икки қўллаб ушлади, ўгирилди ва электр чироғидан кичикрок учар нишонга отиши кераклигини тушунди.

Ичкарига иккита вертолёт кирди. Реншо ўқ узи ва вертолётлардан бири парча-парча бўлиб кетди. “Биттаси йўқ бўлди”, ўйлади у, иккинчисини мўлжалга олди... тепкини босди...

Вертолёт кутилмаганда кескин бурилди. Реншо ўқ узаётган пулемётчини зўрға сизди ва ўзини полга ташлади.

“У кўзимни мўлжалга олди!”

Реншо тўппончасини кўтарди, аммо вертолёт ундан узоқлашиб бўлганди. Вертолёт бир оз ҳавода муаллак турди, сўнг меҳмонхона томон учиб ғойиб бўлди. Реншо ўрнидан турди, жароҳатланган оёғи азоб бериб афти бужмайди. “Гранатомёт зарбасидан сўнг омон қолганлар бормикин”, деб ўйлади у.

Ёстикжилдни суғуриб олиб оёғини боғлади, соқол олиш учун мўлжалланган кўзгучани қўлига олиб эшик томон яқинлашди ва уни гиламга қўйиб кўзгуга қаради... Улар сандикча ёнида лагер ўрнатишганди. Аскарчалар у ёқдан бу ёққа юришар, чодир тикишар, “жип”да атрофни айланишарди. Реншо тепиб юборган аскарча устида шифокор энгашганча муолажа қиларди. Қолган саккизта вертолёт лагерни кўриқлаб атрофда парвоз қилаётганди. Улар кутилмаганда кўзгуни сезиб қолишди. Уч нафар пиёда аскар тиз чўкканча ўқ узишди. Бир неча сониядан сўнг кўзгу парча-парча бўлиб кетди.

“Шошмай турларинг”.

Реншо қизил дарахтдан ясалган оғир кутичани олди ва худди бейсболчилардек улоқтирди. Кутича аскарларни йиқитди. “Жип”лардан бири ағанаб кетди. Реншо ўқ отиб аскарлардан бирини йўқ қилди.

Аммо қолган аскарлар ўзларига келган ва ўқ узишни бошлаб юборишганди.

Реншо яна бир марта ўқ узди – тегмади. Улар жуда ҳам кичкина эди! Аммо кейинги отишида яна битта аскарни йўқ қилди.

Вертолётлар унга қарата ўқ узишди, ўқлар унинг юзига тегди. Реншонинг отган ўқлари иккита вертолётга тегди. Қолган олтита вертолёт иккита гуруҳга бўлинди ва ортга чекинди. Реншо юзидан оқаётган қонни артди ва ўқ узишга тайёрланди, аммо тўхтаб қолди. Пиёда аскарлар сандиқча ичидан ниманидир тортиб чиқаришаётганди. Афтидан... Сарик учкун сачради ва Реншонинг чап томонидаги девор сувоғи кўчиб тушди.

“Ракета ускунаси!”

У ўқ узди, нишонга тегмади, ваннахонага югуриб кириб олди. Кўзгуга қараб, жангда ақлдан озаёзган ҳиндунинг афтига кўзи тушди. Кўзгудаги ҳиндунинг юзи қондан қизил рангга бўялганди. Юзидаги тери кўчиб тушган, бўйин терисини худди кимдир шилиб олгандек эди.

“Мен жангда ютқазяпман!”

У қалтироқ қўллари билан сочларини таради. Чиқиш йўли берк. Телефонга етиб боришнинг имкони йўқ. Ракета ускунаси бошини узиб ташлашга тайёр ҳолда турибди.

“У ҳақда ҳатто ёзилмаганди ҳам!”

Эшикнинг муштдек парчаси кўчиб тушди. Аланга тиллари эшикнинг ҳозиргина пайдо бўлган ёриғидан ўрмалай бошлади. Ваннахонага ёнаётган ёғоч парчалари учиб тушди. Пайдо бўлган туйнукдан иккита вертолёт учиб кирди ва Реншонинг кўкрагига қарата ўқ узди.

У вертолётлардан бирини кўли билан уриб туширди. Иккинчи вертолётни сочиқ билан қулатди ва эзгилаб ташлади.

“Мана сенга! Мана сенга! Энди ўйлаб иш қиласанлар!”

Афтидан, улар ростдан ҳам ўйланиб қолишди. Ўн беш дақиқа давомида сукунат ҳукм сурди. Реншо ванна четига

Ўтирди ва ўйга чўмди: бу муаммонинг ечими бўлиши керак. Албатта. Уларни айланиб ўтиш керак.

У кескин ўтирилди ва ванна тепасидаги туйнукка қаради. Бу қопқондан чиқиш йўли бор.

Унинг нигоҳи ёндиргичларни тўлдириш учун мўлжалланган газли баллонга тушди. Реншо унга қўлини чўзди ва шитирлаган товушни эшитди. У дарҳол ўтирилди, тўппончасини тўғрилади, аммо эшик тирқишидан қоғоз парчаси тушди.

Қоғоз парчасида кичкина ҳарфлар билан “Таслим бўл!” деган ёзув ёзилганди.

Реншо илжайди, газ баллончасини кўкрак чўнтагига солди, дори қутчасидан қалам бўлагини олди ва ёзиб, эшик тирқишидан ташқарига сурди: “Асло!”

Ракеталар эшикдаги туйнукдан кириб деворга урилиб портлади. Реншо қўллари билан кўзларини беркитди – девор сувоқлари кўчиб тушди.

Бир оздан сўнг Реншо ваннадан чикди ва деразани очди. Осмонда юлдузлар совук нур сочарди. Дераза остида торгина карниз бор эди, аммо ҳозир у ҳақда ўйлашга вақт йўқ эди.

У деразадан осилиб пастга тушди. Юзига совук ҳаво урилди. Реншо пастга қаради: қирқ қават. Бундай баландликдан кўча худди болаларнинг ўйинчоқ темир йўлидек кўринарди.

Реншо ромга осилиб, карнизга оёғини қўйди. Агар ҳозир бирорта вертолёт ваннаҳонанинг ёрик эшигидан ичкарига кириб ўк узишни бошласа борми, у чинқирганча пастга қулаши тайин.

Аммо ҳеч нарса содир бўлмади.

Оёғи остидаги бўшлиқ ҳақида ўйламасликка ҳаракат қилаётган Реншо аста-секин бино бурчаги томон сурила бошлади.

Тўрт метр қолди... уч... Мана, ниҳоят етиб келди. У кўксини деворга тираганча тўйиб-тўйиб нафас олди. Энди бурчакни айланиб ўтиш керак...

Тўққиз метрдан кейин айвонга етиб олади...

Ниҳоят, у айвоннинг темир тўсиқларига осилди. Реншо овоз чиқармасдан айвонга тушди, ойнаванд эшикдан аста меҳмонхонага мўралади. Аскарчалар уни сезишмади. Тўрт аскарча ва бир вертолёт сандикни кўриклашарди. Қолганлар эса ваннахона рўпарасига ўрнатилган ракета ускунаси ёнида эди.

“Хўш. Меҳмонхонага югуриб кириб, сандик ёнидагиларни йўқ қиламан, уйдан қочиб чиқиб, таксига ўтириб аэропортга йўл оламан”.

У кўйлаги енгидан бир парчани энсиз тасма килиб йиртиб олди, бир учини газ баллон ичидаги суюқлик билан хўллади, иккинчи учини эса баллон ичига сукди, ёндиргич олиб матони ёқди, ойнаванд эшикни шахд билан очди ва ичкарига ташланди.

Вертолёт шу заҳоти унга ҳужум қилди. Реншо уни қўли билан уриб туширди.

Қолган воқеалар сониялар ичида юз берди.

Реншо баллонни улоқтирди ва ташқари эшик томон югурди.

У нима бўлганини англашга улгурмади.

Худди пўлат сейф баланд бинодан ерга тушгандек гумбурлаган овоз келди. Бутун бино силкинди...

* * *

Бир эркак билан аёл кўчада кетишаётганди. Улар чўчиб юқорига қарашди ва бинонинг энг юқори қаватида оппоқ тутун аралаш аланга кўтарилганини кўришди.

– Нима бу? – сўради аёл.

– Ёнғин, – деди эркак.

Юқоридан уларнинг устига қандайдир мато туша бошлади. Эркак уни ҳаводаёқ тутиб олди:

– Ё Худойим, кўйлак парчаси, ҳаммаёғи қон, тешилиб кетибди.

– Раф, такси чақир, – деди аёл. – Тезроқ кетайлик.

Эркак атрофга аланглаб такси чақирди. Машина тўхтади ва улар такси томон югуришаркан, ҳозиргина улар турган жойга бир парча қоғоз тушганини кўришмади. Унда қуйидаги сўзлар ёзилганди:

“Айрим ветнамча сандиқлар ичида қуйидагилар ҳам бор: битта ракета ускунаси, йигирмата “ер-ҳаво” ракетаси, битта термоядроли бомба”.

*Дилшодбек Асқаров
таржимаси*

ТУНГИ ҲОРДИҚ

Жейсон Гаучо клубига ярим тунда етиб келди. Дастлаб клубнинг олд томонида чарақлаб турган сон-саноксиз неон чирокларга қараб кирсамми-кирмасамми деб иккиланиб қолди.

Уни бу ерга олиб келган такси ҳайдовчиси ҳам машинасидан бошини чиқариб, ҳашаматли бинога кўз югуртирди.

– Қасрнинг ўзгинаси-ю! – деди ҳайдовчи. – Зўр жой экан. Бу ерда маишат қилиш сизга қимматга тушади, гапимга ишонаверинг.

Жейсон чўнтагини кавлаб, ҳайдовчига йўлкира берди. Лекин шундан кейин ҳам ичкарига киришга ботинолмай унга гап қотди:

– Нега бу ерга келдим ўзи...

– Бу ерга келганлар нега келдим деб чайналиб ўтирмайди, – деди ҳайдовчи. – Лекин шахсан мен бунақа жойлардан нарироқ юрган бўлардим.

– Шаҳарда борадиган жойингиз бордир-да, – деди Жейсон зинага оёқ қўйиб. – Хотин, бола-чака дегандай?

Ҳайдовчи бош сермади.

– Ҳа, уйланганман. Лекин бунинг клубга нима дахли бор?

– Дахли бор-да. Билсангиз, мен шаҳарда ҳеч кимни танимайман. Нью-Йоркка келганимга бор-йўғи икки соат бўлди. Мени бир бинонинг ўнинчи қаватига жойлашди. Юкоридан туриб ким билан ҳам танишардим? Гаучо клуби дўст орттириш учун Нью-Йоркдаги энг қулай жой деб эшитгандим. Лекин ҳозир шаҳарликлар билан таниша олармиканман деб ўйланиб қолдим.

Ҳайдовчи Жейсонга бошдан-оёқ разм солди.

– Бу ким билан танишишингизга боғлиқ, – деди у. – Агар кўнгилхушлик учун қиз топмоқчи бўлсангиз, айти жойига келдингиз.

Жейсон бош чайқади.

– Йўғ-э, сиз мени нотўғри тушундингиз. Майли, бир кириб кўрай-чи. Агар ёкмаса қайтиб чиқавераман-да, тўғрими?

Ҳайдовчи моторни ёқди-да:

– Ихтиёр ўзингизда, – деб ғўлдираб газни босди.

Клубнинг ичкараси ҳар хил рангли чироқлар билан ғира-шира ёритилган, оёқ остига бири-биридан қалин гиламлар тўшалганди. Пўрим кийинган уч-тўртта югурдак ғўддайганча кўл ковуштириб турар, уларга гапиришга ҳам юрак дов бермасди. Югурдаклардан бири кўзи билан имо қилиб йўл кўрсатгач, ҳаяжондан дир-дир титраган Жейсон одам тўла катта хонага кириб, кийим жавонини қидира бошлади.

Бу хона бояги ғира-шира даҳлиздан кўра файзли кўринарди. Шу пайт эгнига калта кўйлак кийиб, ҳаворанг фартук таққан, сочига кўк бант боғлаган бир қиз Жейсоннинг ёнига келди-да, шляпасини олиб кўлига рақам ёзилган қоғозни тутказди. Кейин унинг келишган йигит эканини пайкаб, чиройли жилмайиб кўйди.

Шошиб қолган Жейсон қизга ялинишга тушди:

– Илтимос, ҳеч қаёққа кетмай, бир оз шу ерда туринг. Шляпамни ҳам илманг. Мен бу ерда кўп ўтирмасам керак. Ҳеч ҳаяжонимни босолмаяпман. Сиз бу ердаги дабдаба-ю ҳашамга кўникиб кетгандирсиз-а? Мен эса клубга биринчи марта киришим. Даҳлиздаги анави йигитлар мени чўчитиб юборди. Бунақа барзангиларни у ерга ким кўйган, ҳайронман. Бошқа мижозларнинг ҳам таъбини тиррик қилишаётгандир?

Қиз Жейсонга диққат билан разм солиб, ғалатирок йигит эканми деб ўйлади.

– Уларга эътибор берманг, – деди киз. – Ширакайф миждоларимизнинг аксарияти уларни пайқашмайдиям.

– Ҳа, майли, – деди Жейсон. – Айтинг-чи, клубингизда мацца қилиб ҳордиқ чиқаришим учун нималарни тавсия қиласиз?

– Сизнинг ўрнингизда бўлганимда, аввал барга кириб тўйгунча ичардим-да, кейин ресторандаги оркестрнинг ёнидаги столга ўтириб ширин таомлардан буюрардим.

– Ичкилик ичиш шартмикан? – деб сўради Жейсон асабийлашаётганини сездирмаслик учун оқ бўйинбоғини пайпаслаб.

Қиз кулиб юборди:

– Бўлмасам-чи. Ичкилик юракка далда бўлади.

– Майли, айтганингиздай қиламан. Кейин келиб, натижасини айтаман. Сизга катта раҳмат.

Жейсон шундай деб қизга жилмайди-да, бар томонга юрди.

Клубнинг бари ҳам жуда жимжимадор қилиб безатилган, узун стол одамга тўла эди. Жейсон камзулини тартибга келтириб, баланд курсига ўтирди.

Унинг ёнидаги курсига ўтирган сочиға оқ оралаган новча киши малласоч жувонга гўлдираб бир нималарни тушунтирарди. Соchlари тухумнинг сариғидай сап-сарик жувон баданига ёпишиб турган оч яшил либос кийганди. Ёкаси аёлнинг бўйинини беркитган, енглари узун бу либоснинг этаги полгача тушганди.

Новча киши Жейсоннинг аёлни томоша қилишига ҳалал бераётганди. Аёлнинг бошини кўриш учун у олдинга эгилган эди, қоматини томоша қилиш учун эса ортга тисарилиши керак эди. Шу сабаб Жейсон новчанинг тезроқ кетишини хоҳлаб қолди.

Бармен ёнига келгач, Жейсон занжабил пиво кўшилган шотланд вискисидан буюрди:

– Яна сўраб вақтингизни олмаслигим учун шотланд вискисидан бир йўла уч хисса қуйсангиз.

Бармен унга бир қаради-да, шишани олиш учун ортига ўтирилди.

Малласочга гапираётган новча киши ҳам қизиқсиниб юзини унга бурди.

– Юқумли қайизғокқа карши листерин қўллайсизми дейман? – деб сўради Жейсон ундан.

– Қайизғок дейсизми? – деб сўради ҳеч нарсага тушунмаган новча анграйиб.

– Ҳа, қайизғок. Олимлар тилида айтганда питираспорум овале деб номланувчи чўзинчоқ батсилла.

Жейсон хиёл энгашиб, новчанинг камзулига тармашган соч толасини олди.

– Балки бу мавзу сизга қизиқ эмасдир. Унда гапимга эътибор берманг.

Новча нима дейишни билмай узр сўради-да, ёнидаги малласоч аёлнинг кулоғига бир нима деб шивирлади. Малласоч ўзига қараётганини кўриб, Жейсон унга ҳам савол берди:

– Салом, хоним. Айтишларича, пойга отлари бу йил ёзда похол шляпа кийишаётган эмиш. Шу гап ростми?

Шундан сўнг новча киши ва малласоч аёл дарҳол бардан чиқиб кетишди. Уларнинг ортидан термулиб колган Жейсон эса ҳафсаласи пир бўлиб, барменга гап қотди:

– Бу икковига гапим ёқмади, шекилли. Нима дедингиз?

Бармен унинг стаканига занжабил пивосидан қўшди.

– Похол шляпа ҳақидаги гапингиз ростми, жаноб?

Жейсон бош чайқади.

– Йўқ. Шунчаки хонимнинг кўнглини олмоқчи эдим.

У шундай деб стаканидаги ичимликни бир кўтаришда бўшатди-да, идишни барменга қайтарди.

– Яна қуйинг. Энди бу бемаза оқшомни унутмагунимча ичавераман.

– Ўзингиз қуяверинг, – деди бармен шишани унинг ёнига қўйиб.

– Сиз ҳам менга шерик бўлсангиз-чи?

– Мен уч йил бурун ичишни ташлаганман, – деди бармен афсуслангандек қўлларини икки ёнига ёйиб.

– Буни қаранг-а. Вақт топиб ичишни қандай ташлаганингиз ҳақида менга, албатта, гапириб беринг. Ҳозир эса сиздан бир нарсани сўрамоқчи эдим. – Жейсон шундай деб унга яқинроқ сурилди. – Ҳозиргина чиқиб кетган малласоч аёл либосининг остидан ичкийим киймагандай туюлмадими сизга?

Барменнинг пешонаси тиришди.

– Очигини айтсам, аҳамият бермабман, сэр.

– Сиз уч йил аввал аёлларга қарашни ҳам ташлагансиз, чамамда, – деди Жейсон ачиниб. – Иродангизга қойил-э!

Бармен узр сўраб, пештахтанинг нариги томонига кетгач, Жейсон яна бир-икки стакан виски ичди-да, ичимлик пулини пештахтага қўйиб ўрнидан турди ва ойнаванд эшик орқали ресторанга кирди. Рестораннинг тўрида оркестр куй чалар, уч-тўрт киши кафтдеккина майдончада рақс тушарди.

Метрдотел Жейсонни оркестрнинг яқинидаги икки кишилиқ столга ўтказди.

– Бу ерга биринчи марта келишим, – деди Жейсон официантга. – Менга бирорта хонимни топиб беролмайсизми?

– Иложим йўқ, сэр, – деди официант қуруққина қилиб.

– Сўрадим-қўйдим-да. Айрим жойларда шунақа хизмат ҳам кўрсатишади, билсангиз.

– Қандай таом келтирай? – деб сўради официант унинг гапини эшитмаганга олиб.

Ҳафсаласи пир бўлган Жейсон истар-истамас таом танлади. Оқшом зерикарли ўтишини унинг кўнгли сезиб турарди.

Биринчи таомни кутаркан, у ресторанда ўтирганларга разм солди. Бу ерда унинг дидига мос чиройли кийинган аёллар кўп эди. Лекин уларнинг бари эркак билан бирга ўтирарди. Масалан, ёнидаги столда унга орқа ўгириб ўтирган қиз бир ширакайф йигит билан гаплашаётганди. Жейсон уларнинг суҳбатига кулоқ солди:

Йигит нимадандир норози эди:

– Мен сенинг мақсадингни яхши биламан. Сен ўзингга ҳаддан ташқари бино қўйгансан. Оғзингга талқон солганмисан? Гапирсанг-чи!

Жейсон қизнинг гапини эшитолмади, лекин унинг чиройли қўнғир сочларига маҳлиё бўлиб қараб қолди.

Оркестр чалишни тўхтатгач, ҳалиги ширакайф йигит муסיқачиларнинг олдига бориб, пианиночи билан узок гаплашди. Дастлаб бош чайкаган пианиночи кейин бошқа муסיқачиларга бир нима деб шивирлади. Улар қўнғир сочли қизга қараб анча шивирлашишгач, пианиночи муסיқачиларнинг ёнида қолди. Қиз эса столга кайтган йигитга қўлидаги тўртта узукни ечиб берди-да, оркестр томонга юрди. “Ойимтилла қўлчаларининг чигилини ёзмокчи, шекилли”, деб ўйлади Жейсон.

Қиз пианинога ўтиргач муסיқачилар унинг атрофини ўраб олишди. Жейсонга унинг қўлларида бўлак ҳеч нарса кўринмасди.

Тромбончи ширакайф йигитга қараб қичкирди:

– Мисс Геллерт аввал томоқ ҳўлламокчи.

Йигит гандираклаганча ўрнидан туриб, бир қадах шампан виносини қизга элтиб берди.

– Ўзингни кўрсатишни бас қил, – деди у жиғибийрон бўлиб. – Одамлар нима деб ўйлайди?

Шампанли қадахни бир кўтаришда бўшатгач, қиз пианино чала бошлади ва ресторандаги ғовур-ғувур такка тўхтади.

У беш дақиқача пианино чалгач, олқишу мақтовларга кўмилиб, столига бориб ўтирди.

– Хоним пианинони зўр чаларкан. Уни менинг номимдан ҳам табрикланг, – деди кизнинг маҳоратига қойил қолган Жейсон ширакайф йигитга. Мақтовни эшитгач, қиз унга майин жилмайиб, миннатдорчилик билдирди. “Одри Хепберннинг ўзгинаси-я”, деб ўйлади Жейсон унга термулиб.

Ширакайф йигит эса Жейсонга ўқрайиб қўйди-да, қизга:

– Нарсаларингни йиғиштир. Кетадиган вақтимиз бўлди, – деди.

Лекин хоним унинг гапини эшитмагандай пардозхонага кириб кетди.

– Сиз уни яхши танийсизми? – деб сўради Жейсон йигитдан.

– Ҳар ҳолда сиздан кўра яхшироқ танийман, – деди йигит тутақиб. – Бировнинг ишига тумшуқ сукманг. Бу қиз менинг қаллиғим. Мен эса тажанг одамман.

– Ҳеч ҳам тажангга ўхшамайсиз, – деди Жейсон жилмайиб. – Эгнингиздан ароқ сасиётганини айтмаса, дурустгина одам экансиз.

Йигит ўрнида сапчиб турувди, Жейсон:

– Юринг, хожатхонада орани очик қиламиз, – деди.

– Ихтиёрингиз. Менга жойнинг фарқи йўқ, – деди йигит.

Жейсон ҳали қўл ҳам теккизилмаган овқат учун официантга чойчақа берди-да:

– Ким зўрлигини ҳозир аниқлаб оламиз, – деди.

Гандираклаётган ширакайф йигитни хожатхонага елкасидан суяб олиб киришга тўғри келди. Ичкарида ҳеч ким йўқ экан. Жейсон дарров йигитни бир ёғлиқ қилди-да, оёқ-қўлини боғлаб бўлмалардан бирига тикиб қўйди. Бояқиш пиёниста хўрликка чидолмай йиғлаб юборди, лекин уни овутишга Жейсоннинг вақти йўқ эди.

Ресторанга қайтиб кирса, кўнғирсоч қиз ҳалиям жойида йўқ. Узоқ кутгандан сўнг Жейсон уни кийим илинадиган хонадан топди. Сочига кўк бант боғлаган қиз шляпасини бериб, ундан кеча қандай ўтганини сўради.

– Менга тўғри маслаҳат берибсиз. Мирикиб дам олдим, – деди Жейсон қизга беш доллар тутказиб.

Кейин кўзи мисс Геллертга тушиб, унинг олдида борди.

– Ҳозиргина ҳамроҳингизнинг олдида чикдим, – деди Жейсон унга. – Дўстингиз туннинг қолган қисмини сиз билан ўтказишимни илтимос қилди.

– Шунақами? – деди қиз хушторининг ғойиб бўлганига парво ҳам қилмай.

– Менинг исмим Говард Жейсон. Нью-Йоркка биринчи марта келишим. Чўнтак тўла пул. Хўш, энди қаёққа йўл оламиз?

Қиз бир оз ўйлаб турди-да:

– Ростдан ҳам пулингиз кўпми? – деб сўради.

Жейсон бош сермади.

– Ҳозир ёнингизда қанча бор?

– Икки минг доллардан кўпроқ. Тахи бузилмаган яп-янги пуллар.

– Шунча пул билан юриш мазза бўлса керак-а? – деди қиз энтикиб.

– Э, гап пулда эмас. Келинг, мавзуни ўзгартирайлик. Ҳадеб пул ҳақида гапиравериш яхшимас.

– Ҳозир биз борадиган жойга кўп пул керак-да, – деди қиз. – Йўқса иккимизни кўчага улоқтиришади.

– Демак, зўр жой экан. Кетдик бўлмаса.

– Пианинони зўр чаларкансиз. Яна қандай хунарларингиз бор? – деб сўради Жейсон улар таксига ўтиришгач.

– Кўлимдан кўп иш келади. Лекин бирор ишни пианино чалгандек дўндиролмайман. Бу борада омадим чопган.

– Зўр чалиш учун анча шуғуллангандирсиз? – деди Жейсон ва орқа ўриндикда ўтирган қизга қайрилиб қаради.
– Тўғриси айтсам, менга жуда ёқиб қолдингиз.

– Бўлажак муносабатлар учун пойдевор қураяпсиз чоғи?
– деди қиз бошини хиёл ортга тисариб.

– Қари кампирларга ўхшаб бетгачопар экансиз.

– Ҳеч ҳам-да. Мен бегона эркалар билан таксида кўп юраман. Уларнинг ниятини олдиндан билишга қизиқаман.

Жейсон чўнтагидан портсигарини чиқарди.

– Қизиқишларингиз зўр экан, – деди у қизга тамаки узатиб. – Айтинг-чи, ўша эркалар билан ётасиз ҳамми?

Қиз тамакини ёқиб тутата бошлади.

– Асло, – деди у. – Бунақа ишлар менга тўғри келмайди.

– Шунақами?

– Истасангиз ҳозирок мени уйимга элтиб қўйинг. Бошқасини топишга ҳали вақтингиз бор. Нью-Йоркка биринчи марта келганлар ўзи кўпинча кўнгилхушлик учун қиз кидиради.

– Ўжарлигингиз менга жуда ёқди, – деди Жейсон. – Ҳозир қаёққа кетаяпмиз ўзи?

– Озгина сабр қилсангиз кўрасиз. Етай деб қолдик.

Кўп ўтмай такси баланд бир бинонинг ёнига келиб тўхтади. Ҳайдовчига йўлкира бергач, Жейсон мисс Геллерт билан бирга жимжимадор ясси зинадан уйнинг эшигига кўтарилди.

Қиз кўнғирок тугмасини босувди, қалин кўзойнак таккан пакана киши эшикни очди.

– Хэлло, Мэри, – деди у қизга. – Бугун мени куттириб қўйдинг-ку.

Шундай деб кўзойнакли киши уларни ичкарига бошлади.

– Бу йигитнинг исми Говард Жейсон, – уни мезбонга таништирди мисс Геллерт.

Бояги киши эски танишидек Жейсоннинг қўлини маҳкам сиқиб кўришди.

– Доктор Кауфман Нью-Йоркдаги энг меҳнаткаш одам, – деди киз Жейсонга. – Сизни безовта қилмадикми, доктор?

– Асло. Яхши йигит, сиз кийим-бошингизни ечиб, бемалол ичкарига ўтаверинг.

– Бўлмаса сиз бу йигитга ҳамма нарсани кўрсатинг, доктор. Кўрасиз, Жейсон жуда олижаноб инсон, – деди мисс Геллерт.

Жейсоннинг пешонаси тиришди.

– Бу ерга нега келганимни менга тушунтириб беролмайсизми? – деди у. – Очигини айтсам, ҳеч нарсага тушунолмай қолдим.

Доктор Кауфман унинг кафтидан тутди.

– Албатта тушунтираман, – деди у. – Мэри сал шошқалоқлик қилибди-да. Менга ёрдам бериш учун бу ерга сахий инсонларни бошлаб келгани-ку яхши, лекин кўпинча у сизлардан асл мақсадни яширади.

Мисс Геллерт Кауфманга илтимосини яна такрорлади:

– Жейсонга ҳамма жойни кўрсатинг, доктор. Кейин бафуржа гаплашамиз. Сизларни кутубхонада кутаман.

– Мен сизни бутун умримни бағишлаган ишим билан таништирмоқчиман, Жейсон, – деди доктор. – Ортимдан юринг.

Доктор шунчалик самимий гапирдики, Жейсон унинг ортидан эргашганини сезмай ҳам қолди.

Орадан бир соатлар ўтгач, Жейсон кутубхонага ёлғиз қайтди. Мисс Геллерт катта камин ёнида хаёлга чўмиб ўтирарди. Жейсон унинг ёнидаги курсига ўтирди. Олов ёруғида унинг юзи докадек оқариб кўринарди.

– Сизни алдаганим учун афсусланаётганим йўқ, – деди мисс Геллерт. – Одамларни бу ерга келишга кўндириш учун ёлғон гапиришга мажбурман.

– Докторга пул керак, шундайми? – деди Жейсон аламини ичига ютиб.

– Ахир, у ёрдамга лойик-ку, тўғрими? Доктор килаётган ишга қўл уришга ҳозир ким ҳам жазм эта оларди?

Жейсон ҳамёнини чиқариб мисс Геллертга пул берди.

– Ие, кўп бериб юбордингиз-ку. Сизга чин дилдан миннатдорчилик билдираман. Окшомингизни ҳам расво қилдим, шекилли.

Жейсон қизга тикилиб қаради.

– Бу ишга қандай аралашиб қолдингиз ўзи?

Мисс Геллерт нигоҳини оловга қадади.

– Мен севган одам оғир дардга чалиниб оламдан ўтган. Доктор Кауфман шаҳарда шу касалликни даволай оладиган ягона мутахассис. Лекин унинг тажрибалари жуда қиммат туради. Пулсиз ҳеч қандай натижа чиқмайди. Шунинг учун ҳам унга ёрдам бераяпман.

– Тушунарли. Жуда ақлли қиз экансиз. Саховатпешаларни доим тунги клубдан топасизми?

– Нима, бу усул сизга ёқмадими?

– Чиройли ресторандан манави бефайз жойга алданиб келиш кимга ҳам ёқади? – деди Жейсон эшик томонга юриб. – Докторингизнинг ишига муваффақият тилайман.

Мисс Геллерт унинг ортидан юрди.

– Окшомингизни буздим, шундайми?

Жейсон унга қараб бир оз ўйланиб қолди.

– Биласизми, сиз мени бошлаб лакиллатдингиз. Мен сизни бунақа жиддий қиз деб ўйламовдим.

– Илтимос, мени кечиринг, – деди мисс Геллерт.

– Ҳалиги ширакайф йигитни ҳам бирор кун бу ерга олиб келсангиз керак-а? – деди Жейсон жилмайиб.

– Бўлмасам-чи. Унинг ҳам чўнтаги тўла пул.

– Хайрли тун, хоним, – деди Жейсон ва эшикни очиб ташқарига чиқди. Шу пайт қоронғи кўчадан ғизиллаб такси етиб келди.

– Қаёққа бормоқчимиз? – деди хайдовчи.

Жейсон ортига ўгирилиб мисс Геллерт аллақачон эшикни ёпганини кўрди-ю қовоғи уюлди.

– Менга қаранг, – деди у ҳайдовчига. – Нью-Йоркка биринчи марта келишим. Ўнинчи қаватда яшаяпман. Биров билан танишишнинг имкони йўқ. Дўст орттириш учун қаёққа борай?

Ҳайдовчи ўйланиб қолди.

– Шаҳарликлар билан танишмоқчи бўлсангиз Гаучо клубига борганингиз маъқул, – деди у ниҳоят. – Айникса, кўнгилхушлик учун қиз топишга жуда қулай жой бу.

– Маслаҳатингиз учун раҳмат, – деди Жейсон машинадан тушиб. – Яхшиси озгина пиёда юра қолай.

*А. Отабоев
таржимаси*

КИШАНЛАНГАН “ҚЎЛЛАР”

Денверда Балтимор йўналишидаги экспрессга йўловчилар бир-бирига навбат бермай, шошилганча чикишарди. Одатдаги шинам вагонларнинг бирига нозик дид билан кийинган, хушрўйгина қиз ҳам жойлашди. Эндигина поездга ўтирганлар орасида иккита ёш йигит ҳам бўлиб, бири — келишган, дадил, очик юзли; иккинчиси — нимадандир ташвишланаётгани юзидан билиниб турган, бадқовоқ, бесўнақай, оддий кийимда эди. Бирининг ўнг қўли иккинчисининг чап билагига кишанланган ҳолда турарди.

Икковлон соҳибжамолнинг рўпарасидаги бўш ўриндиқларга дуч келмагунларича вагон бўйлаб юришди. Ажралмас дўстлар қизнинг рўпарасига, поезд йўналишига қарама-қарши тарзда ўтиришди. Қизнинг ётсираган, лоқайд нигоҳи улар томонга сирғалди, бирдан унинг чехрасида гўзал табассум жилваланди, юмалоқ ёнокларига қизиллик югурди, кулранг қўлқопдаги нозиккина қўлини олдинга чўзди. Унинг ёқимли ва қатъий овози кишини ўзига ром қилар ва барча уни жимгина тингларди, қиз ҳам бунга одатланиб қолганди.

— Хўш, жаноб Истон, рухсатингиз билан биринчи бўлиб сўз бошласам. Агар сиз эски дўстларингизни Ғарб томонларда учратиб қолсангиз, уларни атай танимаганликка оласизми?

Унинг бу гапидан йигитларнинг ёшроғи сесканиб тушди, саросимадан бир зум қотиб қолди, бироқ ўша захоти ўзини қўлга олди ва қизнинг қўлини чап қўли билан ушлаб сўрашди.

– Қандай танитай, – деди у тиржайиб. – Мисс Ферчайлд! Чап кўлим билан сўрашаётганлигим учун маъзур тутинг, ўнг кўлим айни дамда банд.

У ҳамроҳининг чап билагига ажойиб “билагузук” билан кишанланган ўнг кўлини салгина кўтариб қўйди. Қизнинг кўзларидаги кувонч кучли ҳайрат билан алмашди. Ёноқларидаги кизиллик ҳам қочди. Лаблари пирпираб кетди. Истон қизик ҳолатни кўргандай мийиғида кулиб қўйди, энди гап бошламоқчи эди, шериги унинг сўзини оғзидан олди. Шу пайтгача бадқовок йўловчининг ўткир, зийрак кўзлари қизнинг юз ифодасини зимдан кузатиб келарди.

– Авф этасиз, мисс, кўриб турибманки, сиз шериф билан таниш экансиз. Балки, ундан қамоқхонага етиб борганимизда мен учун енгиллик беришларини сўраб кўрарсиз. У илтимосингизни рад этмайди. Ахир, у мени Ливенуорд қамоғига олиб кетяпти. Етти йилга, фирибгарлик учун.

– Ҳа, гап бу ёқда экан-да! – деди қиз чуқур тин олиб, унинг юзи бироз қизарди. – Мана нималар билан машғул экансиз! Шериф бўлибсиз-да?

– Мисс Ферчайлд, азизам, нимадир қилишим керак-ку, – деди Истон хотиржам. – Пулларни ҳавога совуриш жуда ҳам осон. Вашингтонда сиз ва мен кабиларнинг акчасиз бирор нимага эришиши даргумон. Ғарбда шундай тасодифлар юз берди-ки, мана мен бу ерда... албатта, оддий шериф учун булар... еҳ-ҳе... лекин, ҳар ҳолда...

– Бунинг бизга кераги ҳам йўқ, – тезда жавоб қайтарди қиз. – Буларни билишингиз керак эди. Демак, энди сиз ёввойи Ғарбнинг чинакам қаҳрамони, от чоптирасиз, ўк узасиз ва ҳар бир қадамда сизни хавф-хатар кутиб ётади. Ҳа, Вашингтонда ҳаёт ўзгача. Эски танишлар орасида фақат сиз етишмаяпсиз.

Қиз яна сеҳрлангандек ярқираётган кишанга тикилди.

– Сиз бу кишанлар хакида ўйламай кўя қолинг, мисс, – деди Истоннинг ҳамроҳи. – Шерифлар доим ҳибсга олинганларни қочиб кетмасликлари учун ўзлари билан кишанлаб юришади. Мистер Истон ўз ишининг устаси.

– Вашингтонга қачон қайтасиз? – сўради киз.

– Тез орада эмас, деб кўркаман, – деди Истон. – Кўриб турибсизки, беташвиш ҳаёт мен учун тугади.

– Ғарб менга жуда ёқади – деди киз. Унинг кўзлари мулойим йилтиради. Қиз нигоҳини вагон ойнасига қаратди. У тўғридан-тўғри, содда ва равон оҳангда сўзлай бошлади: – Бу ёзни ойим билан Денверда ўтказдик. Бир ҳафта аввал ойим уйга қайтиб кетди, чунки, отамнинг тоблари қочиб қолди. Ғарбда маза қилиб яшашим мумкин эди. Менимча, бу ернинг ҳавоси соғлиқ учун жуда фойдали. Қолаверса, баъзи одамлар шунчалик аҳмоқки, улар нотўғри ўйлашади...

– Кулоқ солинг, бу инсофдан эмас, шериф, – тўнғиллади маҳбус, – Томоғим қуриб кетди, бунинг устига эрталабдан бери чекким келяпти. Наҳот, суҳбатларинг ҳали-бери тугамайди. Мени чекувчилар вагонига олиб ўтсангиз бўларди. Тамакисиз ўлиб қоламан.

Бир-бирига кишанланган ҳамроҳлар ўринларидан туришди. Истоннинг юзида аввалгидек енгил табассум пайдо бўлди.

– Бундай илтимосни рад этиш гуноҳ, – деди у бепарво. – Барча нарсадан маҳрум бўлганлар учун тамакидан яхши дўст топилмайди. Кўришгунча, мисс Ферчайлд. Нима ҳам қилардик, хизматчилик.

У хайрлашиш учун қўлини узатди.

– Афсус, йўлингиз Шарқ томонга эмас экан, – деди киз мулойимлик билан. – Лекин, сиз, албатта, Ливенуортга боришингиз шартми?

– Ҳа, – деди Истон, – боришим шарт.

Икковлон елкадош бўлиб кашандалар вагонига ўта бошлашди.

Орка ўриндикдаги икки йўловчи суҳбатни деярли бошдан-оёқ эшитиб ўтиришарди. Улардан бири деди:

– Бу шериф жуда самимий экан. Бу ерларда – Ғарбда яхши одамларни кўплаб учратиш мумкин.

– Бундай лавозим учун ёшлик қилмасмикан? – сўради иккинчиси.

– Нима учун ёшлик қилар экан? – овозини баландлатди шериги. – Менимча...Тўхтанг, сиз наҳот тушунмадингиз? Ўзингиз ўйлаб кўринг, қайси шериф маҳбусни ўзининг ўнг кўлига кишанлайди?

*Саиджалол Саидмуродов
таржимаси*

БАРНХАУЗ ТАЪСИРИ

Гапимнинг бошидаёқ огоҳлантириб қўяй, бошқалар катори мен ҳам профессор Артур Барнхауз қаердалиги ҳақида ҳеч нарса билмайман. У бир ярим йил бурун қаёққадир ғойиб бўлди. Мавлуд арафасида почта қутимдан топган қискагина сирли хатни ҳисобга олмаганда, ундан ҳеч қандай хабар келгани йўқ.

Айтиб қўяй, агар бу сатрларни ўқиётганлар ўзига хос “Барнхауз таъсири”га мустақил равишда ўрганмоқчи бўлишса, ҳафсалалари пир бўлади. Агар бу сирни ошкор қила олганимда-ю, шуни хоҳлаганимда мен ҳозир оддийгина психология ўқитувчиси эмас, йирик амалдор бўлардим.

Профессор Барнхаузга шогирдлик қилганим ва унинг ғаройиб ихтиросидан биринчи бўлиб хабар топганим учун ҳам ушбу ҳисоботни ёзишга кўндиришди. Аслида талабалик давримда профессор фикр қувватини қандай қилиб ташқарига чиқариш ва бошқариш ҳақида мен билан бирор марта ҳам гаплашмаган. Бу маълумотларни у ҳеч кимга ишонмасди.

Айтмоқчи, “Барнхауз таъсири” атамасини газетачилар ўйлаб топишган, профессор Барнхауз ҳеч қачон бу сўзларни ишлатмаган. Бу дунёда шунақа куч борлигига ишонмайдиган аклирасо одамни топиш амримаҳол. Унинг бузғунчилик имкониятини Ер юзидаги барча пойтахтларда яхши билишади. Чамамда, инсоният бу кучни пайқаганига анча бўлган. Жонсиз буюмлардан фойдаланиб ўйналадиган ўйинларда, масалан, соққада айримларнинг доим омади келиши ҳаммага маълум. Профессор Барнхауз ҳар қандай “омад” аслида бемалол ўлчаш мумкин бўлган куч эканини ва унинг ўзида ҳам буюмларга таъсир кучи бениҳоя ривожланганини аниқлади.

Ҳисоб-китобларимга қараганда, яширин фаолиятга ўтган пайтда профессор Барнхаузнинг қуввати Нагасакига ташланган атом бомбаси қувватидан тахминан эллик беш барабар юқори бўлган. Генерал Хонес Баркерга “Ақлий ҳужум” операцияси арафасида: “Ҳозирнинг ўзидаёқ, столдан ҳам туриб ўтирмай Ер юзидан истаган нарсамни, Жо Луисдан тортиб Буюк Хитой деворигача сидириб ташлай олсам керак”, деганда у сира мактанмаган.

Кўпчилиكنинг профессор Барнхаузни бизга Худо юборган, деб ҳисоблашига ажабланмаса ҳам бўлади. Лос-Анжелесдаги Барнхаузнинг биринчи черковига минглаб одамлар қатнайди. Лекин профессорнинг ташқи кўриниши ҳам, дунёқараши ҳам авлиёларникига ўхшамайди. Бутун дунёни қуролсизлантиришни мақсад қилган бу одам сўккабош, бўйи ўртачадан пастрок, тўладан келган, кам-ҳаракат эди. Зеҳн кўрсаткичи 143 га тенг. Бу жуда яхши кўрсаткич, аммо сираям ажабланарли эмас. У, албатта, мангу яшамайди, лекин ҳозирча соппа-соғ, қиркқа қараб кетаяпти. Ҳозир ёлғиз яшаётгани уни унчалик ташвишлантирмайди. Профессор билан бирга ишлаган пайтларимда у жуда камгап ва тортинчоқ одам эди, ҳам-касблар даврасидан кўра китоблар-у мусикани хуш кўриши сезилиб турарди.

Профессорнинг ўзида ҳам, қобилиятида ҳам ҳеч қандай ғайритабиийлик йўқ. Унинг психодинамик нурланиши худди радиотўлқинларга ўхшаб физиканинг кўплаб қонунларига бўйсунди. Радиоприёмник орқали “Барнхаузнинг турғун майдони”дан чиққан қулоқни қоматга келтирувчи чарсиллаган товушни ҳамма эшитган бўлса керак. Қуёшдаги доғлар ва ионосферадаги тўфонлар ҳам бу нурланишга таъсир қилади.

Лекин айрим хусусиятларига кўра, бу нурланиш оддий радиотўлқинлардан фарқ қилади. Агар хоҳласа, профессор психодинамизмнинг бор қувватини исталган бир нуқтага

қаратиши мумкин, бу қувват учун масофанинг фарқи йўқ. Шундай экан, бактерия ва атом бомбалари билан солиштирганда психодинамизмнинг афзал томонлари кўп, уни қўллаш ҳеч қандай харажат талаб қилмаслиги ҳақида-ку гапирмаса ҳам бўлади: профессор халқаро мувозанатни сақлаш учун бутун бошли халқни қириб юбориш ўрнига жамиятга хавф солаётган алоҳида шахс ёки объектга таъсир қилиши мумкин.

Генерал Хонес Баркер Миллий мудофаа қўмитасига: “Барнхаузни топгунимизча, “Барнхауз таъсири”дан химояланолмаймиз”, деди. Нурланишни “ўчириш” ёки экранлаштиришга уринишдан ҳеч қандай натижа чиқмади. Бош вазир Слезак “Барнхаузга чидамли” иморат қуриш учун бир дунё пул сарфламаса ҳам бўларкан. Қалинлиги тўрт метр келадиган томи бўлса ҳам, Барнхауз ичкарида ўтирган вазирни икки марта йикитди.

Худди шундай қобиляти бор одамларни топиш кераклиги ҳақида гапира бошлашди. Сенатор Уоррен Фоуст кидирув ишлари бўйича маблағ сўраб янги шиорни эълон қилди: “Ким “Барнхауз таъсири” қобилятига эга бўлса, дунё уники!”. Комиссар Кропотник ҳам шунга ўхшаш гап айтди ва ўзига хос усулдаги янги серхаражат қуролланиш пойгаси бошланди.

Ҳозир ҳар бир ҳукуматнинг ўз моҳир соққабозлари бор. Гўёки булар атомчи физик эмиш. Балки Ер юзида мендан ташқари яна икки юзтача иқтидорли психодинамистлар бордир. Лекин профессорнинг услубини ўзлаштиришмагани учун улар омадли соққабозлигича қолишади. Ҳатто сирни билишса ҳам, ўн йилдан кейин хавфли қуролга айланишлари мумкин. Профессорнинг ўзига ҳам шунча вақт кетган. Шундай экан, “Барнхауз таъсири”ни ҳозирча Барнхаузнинг ўзигина қўллай олади.

Барнхауз даври тахминан бир ярим йил аввал “Ақлий ҳужум” операцияси жорий қилинган кунини бошланди, деб

ҳисобланади. Айнан ўша пайтда психодинамизм сиёсий тус олди. Лекин профессор аслида бу ҳодиса 1942 йил май ойида, профессор махсус хизматдан бош тортиб оддий тўпчи аскарликка ёзилган пайтларда кашф қилинган. Психодинамизм ҳам худди рентген нурлари ёки вулканизациядек тасодифан ихтиро қилинди.

Баъзан казармадаги ўртоқлари оддий аскар Барнхаузни соққа ўйнашга чақиришарди. Барнхауз сира қимор ўйнамас, доим бирор баҳона топиб ўзини четга оларди. Лекин бир куни кечқурун дўстларини ранжитмаслик учун ўйнашга кўнади. Буни хижолатли фожиа дейиш ҳам, мўъжиза дейиш ҳам мумкин – ҳаммаси ҳозир дунёда рўй бераётган воқеаларга қандай кўз билан қарашга боғлиқ.

“Еттиликни ташла-чи, отахон!” дейди кимдир. Ва “отахон” кетма-кет ўн марта еттилик ташлаб, ҳамманинг чўнтагини шип-шийдам қилади. Кейин каравотига қайтади-да, математикага бўлган меҳри жўшиб, кирхонадан келган тўлов қоғозининг орасига бу тасодифнинг эҳтимоллик даражасини ҳисоблай бошлайди. Ўн миллиондан битга имконият бор экан. Бу Барнхаузни ҳайратга солади ва у кўшни каравотдаги шеригининг соққасини олиб яна еттилик туширади.

Барнхаузнинг ўрнида бошқа одам бўлганда ҳуштак чалиб кўярди-да, бу мўъжизани дарров унутарди. Профессор эса, айнан нима учун икки марта бунчалик омади чопгани ҳақида ўйлай бошлайди. Ва биттагина умумий ҳолатни топади: ҳар иккала вазиятда ҳам соққани ташлай деб турганда ҳаёлидан бир хил фикр ўтганди. Айнан шу фикр мия хужайраларини шундай жойлаштирадики, профессорнинг мияси Ер юзида энг даҳшатли курулга айланади.

Психодинамизм ҳақидаги илк мактовни профессор ёнидаги каравотда ётган шеригидан эшитади. “Зўр ташларкансан, отахон, ўйинчок тўппонча бўларкан!” дейди у. Бундай паст баҳо дунёдаги барча шўринг курғур

сафсатабозларнинг кулгисини кўзгатган бўларди. Ҳа, профессор Барнхауз сокқани зўр ташларди. Аслида профессорнинг иродасига бўйсунган сокқалар бор-йўғи уч-тўрт грамм келар, шундай экан, уларни ҳаракатлантирувчи қувват жуда паст эди, лекин шу қувват мавжудлигининг ўзиёқ Ер шарини ағдар-тўнтар қилиб юбориши мумкин эди.

Барнхауз ҳар эҳтимолга қарши кашфиёти ҳақида овоза қилмади. Унга ғоясини асословчи далиллар керак эди. Охир-оқибат, Хиросимага бомба ташлангач, у кўркқанидан чурқ этмасликка қарор қилди. Лекин ҳеч қачон унинг тажрибалари бош вазир Слезак айтганидек, “буржуазиянинг дунёдаги чин демократияга қарши фитнаси” бўлмаган. Тажрибалари нимага олиб келиши мумкинлигини профессорнинг ўзи ҳам билмасди.

Маълум вақтдан кейин у психодинамизмнинг бир ягона ажабтовур хусусиятини аниқлади: профессорнинг қуввати машқ қилганда ошарди. Олти ойдан кейин у казарманинг нариги бурчагида ташланган сокқага таъсир қила оладиган бўлди: 1945 йили ҳарбий хизматни тугатганида эса, бир қарашдаёқ уч миль наридаги печка мўрисининг ғиштини тўкиб юборарди.

Профессор Барнхауз агар хоҳлаганида сўнгги урушни ўйнаб-кулиб ютиши мумкин эди, дейиш мантиққа тўғри келмайди. Урушнинг охирига келиб, у бор-йўғи 37 миллиметрли замбарак қудратига эга эди. Профессор хизматни тугатиб, Вайандотт коллежига қайтганидан кейингина унинг психодинамик қуввати майда калибрли курул қувватидан ошди.

Аспирантурага кирганимда профессорнинг қайтганига икки йил бўлганди. Тасодиқни қарангки, айнан Барнхаузни менга илмий раҳбар қилиб тайинлашди. Бундан жуда ранжидим, чунки ўқитувчи ва талабалар профессорни лаллайган одам, деб ҳисоблашарди. У дарсларни қолдирар, маъруза пайтида тутилиб қоларди. Тўғрисини айтсам, бу

пайтга келиб унинг ажабтовурлиги кулгимни эмас, нафратимни кўзгай бошлаганди.

“Биз сизни Барнхаузга вақтинчалик бириктираяпмиз, – деди менга факультет декани. У хижолат чекар ва ўзини оқламоқчи бўлгандай гапирарди. – Ишонаверинг, Барнхауз тенги йўқ олим. Тўғри, айникса, ҳозир у қайтгандан кейин буни дарров пайкаш қийин, лекин урушдан аввал унинг ишлари кичкинагина институтимизга шуҳрат келтирган”.

Миш-мишлар ўз йўлига-ю, профессорнинг лабораториясига илк бор кирганимда хонанинг аҳволини кўриб ваҳимам икки ҳисса ортди. Ҳамма ёқни калин чанг босган, китобларга ҳам, асбобларга ҳам бир неча ойдан бери ҳеч ким қўл теккизмаганди. Профессор стол ёнида мудраб ўтирарди. Учта кулдон, қайчи ва биринчи бетидан нимадир қиркиб олинган янги газетагина қандайдир ҳаракатдан далолат берарди.

У бошини кўтариб ҳорғин кўзларини менга қадади.

– Салом, – деди у. – Тунлари ухламайман, уйкуга қонмайман. – Профессор тамакисини ёқди, қўллари хиёл титрарди. – Сизнинг номзодлик ишингизга ёрдам беришим керакми?

– Ҳа, сэр, – дедим. Шу уч-тўрт дақиқа ичида шубҳаларим хавотирга айланди.

– Европада жанг қилдингизми? – деб сўради у.

– Ҳа, сэр.

– У ердаги айрим жойлар ер билан битта бўлган, тўғрими? – у хомуш тортди. – Урушда қатнашиш ёқдимми?

– Йўқ, сэр.

– Нима деб ўйлайсиз, яқинда яна уруш бўлармикан?

– Бўлади шекилли, сэр.

– Олдини олишнинг иложи йўқми?

Елка қисдим:

– Чамамда, энди бефойда.

У менга тикилиб қаради.

– Халқаро битимлар, БМТ ва ҳоказолар ҳақида эшитганмисиз?

– Фақат газеталарда ўқийман.

– Мен ҳам, – хўрсинди у. Кейин газеталардан қирқиб олинган хабарларга тўла папкани кўрсатди.

– Авваллари халқаро алоқаларга сира эътибор бермасдим. Энди эса худди лабиринтдаги каламушларни ўргандек кузатаяпман. Хулоса эса бир хил: “Умид йўқ...”.

– Агар мўъжиза рўй бермаса... – дедим мен.

– Мўъжизаларга ишонасизми? – деди профессор шошиб.
– Кейин чўнтагидан иккита сокқа чиқарди-да: – Иккилик туширишга уриниб кўраман, – деди.

Профессор кетма-кет уч марта иккилик туширди.

– Эҳтимол, қирқ етти мингдан битта имконият дегани. Мана сизга мўъжиза.

Профессорнинг чехраси ёришгандай бўлди, кейин суҳбатни тўхтатди – маърузаси ўн дақиқа аввал бошланган экан.

У менга сирини очишга шошилмади, сокқалар билан кўрсатган ҳунарини бошқа эслатмади. Сокқаларга кўрғошин қўшилган, деб тахмин қилдим-да, уларни унутдим. Профессор эркак каламушлар емакка ёки урғочисининг олдига бориш учун ток уланган металл лавҳалар устидан қандай югуриб ўтаётганини кузатишимни буюрди. Бу тажрибалар ўттизинчи йиллардаёқ ниҳоясига етган, қайта текширишга ҳожат йўқ эди. Лекин беҳуда иш билан шуғулланаётганим камлик қилгандек, профессор: “Хиросимага бомба ташлаш шартмиди, нима дейсиз?” ёки “Нима деб ўйлайсиз, ҳар қандай илмий кашфиёт ҳам инсоният равнақига хизмат қиладими?” қабилида савол бериб бошимни оғритарди.

Лекин кўп ўтмай бу дилхираликка яқун ясалди.

– Бояқиш жониворларга дам беринг, – деди профессор бир куни тонгда. (Унинг қўл остида ишлаётганимга энди-

гина бир ой бўлганди.) – Сиз бошқа қизиқарлироқ муаммони ҳал қилишга ёрдам берсангиз бўларди. Аниқроғи, менинг ақлим жойидами, йўқми, деган муаммони.

Каламушларни катакларга жойладим.

– Бунинг йўли жуда осон, – овозини пасайтириб тушунтирди профессор. – Столимдаги сиёҳдонга қараб турасиз. Агар унга ҳеч нарса қилмаса, дарров менга айтасиз ва пинагимни ҳам бузмай, шу яқин орадаги жиннихонага равона бўламан.

Кўрқа-писа бош сермадим.

Профессор лабораториянинг эшигини тамбалади-да, пардаларни туширди. Бир муддат нимкоронғи хонада қолдик.

– Ғалати одам эканлигимни биламан, – деди у. – Мен ўзимдан кўрқаман, ҳамма бало шундан.

– Менимча, сиз ажабтовур одамсиз-у, лекин ҳеч ҳам...

– Агар манави сиёҳдонга ҳеч нарса қилмаса, мени бутунлай эсдан оғибди, деб ҳисоблашларинг мумкин, – гапимни бўлди у чироқни ёкиб. Кейин кўзларини қисди. – Қанчалик телба эканимни билишингиз учун сизга уйқусиз тунларда нима ҳақида ўйлаганимни айтаман. Ҳар бир халққа истаган нарсасини бериб, урушларни мангута йўқота олиш кўлимдан келса-чи, деб ўйлардим. Балки бир кечанинг ўзида чангалзорлардан йўл очиб, саҳроларни яшнатиб, тўғонлар қуришга қурбим етар.

– Ҳа, сэр.

– Сиёҳдонга қаранг!

Юрагим така-пука бўлиб, миқ этмай сиёҳдонга қарадим. Ундан эшитилар-эшитилмас ғўнғиллаган товуш чиқаётгандек эди; кейин сиёҳдон ваҳимали титради-да, кутилмаганда столнинг устида сакраб чирпирак бўлиб айланишга тушди. Сўнг тўхтаб яна ғўнғиллади ва чўғдай қизиб кўкиш-яшил аланга ҳосил қилиб портлаб кетди.

Кўркқанимдан сочларим диккайди шекилли, профессор мийиғида кулиб кўйди. Ниҳоят тилим калимага келди:

– Бу магнитнинг ишими?

– Қани энди магнитнинг иши бўлса! – ғўлдиради профессор. Кейин психодинамизм ҳақида гапириб берди. У шундай куч борлигини биларди, холос. Уни изохлаб беролмасди.

– У менинг ичимда, ёлғиз менинг ичимда – ҳамма бало шунда-да.

– Аксинча, бу кўз кўриб кулоқ эшитмаган мўъжиза! – дедим.

– Агар фақат сиёҳдонларни рақсга тушириш қўлимдан келганда, мендан бахтли одам бўлмасди. – Профессор афтини бужмайтирди. – Лекин мен ўйинчоқ тўппонча эмасман, болакай. Агар хоҳласангиз, шаҳардан ташқарига чиқамиз, ўша ёқда барини тушунтираман.

Профессор менга майда-майда қилинган қоялар, қулатилган эманлар, кишлоғимиздан эллик миль наридаги тептекис қилинган бўм-бўш омборхоналар ҳақида гапириб берди.

– Шунчаки шу ерда ўтирардим-да, ўйлардим, ўйлаганда ҳам зўр бериб ўйламасдим, – деди у жиғибийрон бўлиб энсасини қаширкан. – Фикримни ростакамига бир жойга жамлашга юрагим дов бермасди – бирор балони бошлашдан кўрқардим. Ҳозир эса шу даражага етдимки, хоҳласам бўлди – ҳамма нарсани ер билан яксон қиламан.

Орага ноқулай жимлик чўкди.

– Бир неча кун аввал ҳам сиримни ҳеч кимга ошкор қилмаслигим керак, деб ҳисоблардим: бу қувватни нимага ишлатишлари мумкинлигини ўйлашга ҳам кўрқади одам, – гапида давом этди профессор. – Ҳозир эса худди атом бомбасини сақлашга ҳеч кимнинг ҳаққи бўлмаганидек, буни сир сақлашга менинг ҳам ҳаққим йўқлигини тушундим.

Профессор бир уюм қоғозни титкилашга тушди.

– Менимча, бу ерда ҳаммаси аниқ ёзилган.

У менга давлат котибига ёзилган хатнинг хомаки нусхасини узатди.

“Қадрли сэр.

Мен ҳеч қандай харажат талаб қилмайдиган, атом қувватидан ҳам фойдалироқ кучни топдим. Бу куч тинчлик учун хизмат килишини хоҳлайман, шунинг учун ундан қандай фойдаланиш ҳақида сиздан маслаҳат сўрамоқчи эдим.

Ҳурмат билан А.Барнхауз”.

– Бунинг оқибати нима бўлишини тасаввур ҳам қилолмайман, – деди профессор.

Кейин уч ойлик азоб-уқубатлар бошланди. Сиёсатчилар ва ҳарбий амалдорлар профессорнинг ажойиботларини томоша қилиш учун кеча-ю кундуз келишарди.

Хат юборилгандан сўнг орадан беш кун ўтгач, бизни Виржиния штатидаги Шарлотсвил деган жойнинг яқинидаги қадимий иморатга жойлашди. Атрофни тиканли сим билан ўрашди-да, йигирмата аскарни кўрикчи қилиб қўйиб, бизга “Мутлақо махфий” тамғаси остида “Яхши ният лойиҳаси”, деган ном беришди.

Генерал Хонес Баркер ва давлат амалдори Уильям К.Катреллни ҳам бизга қўшиб қўйишди. Профессор Ер юзида тинчлик ва барқарорлик ўрнатиш ҳақида гапирганда улар мулойим жилмайиб, амалий чоралар кўриш ва реал вoқеликни ҳисобга олиш зарурлиги тўғрисида гап бошлашарди. Уч-тўрт ҳафта давом этган шундай аврашлардан кейин юввош ва кўнгилчан профессор ғирт қайсарга айланди.

Аввал у миясини психодинамик нур сочувчи куролга айлантирган фикрларни ошкор қилишдан бош тортди. Лекин Катрелл ва Баркер хол-жонига қўйишмагач, кўнишга мажбур бўлди. Дастлаб профессор бу маълумотларни оғзаки етказиш мумкин, деб айтганди. Лекин кейинчалик у бунинг учун батафсил ёзма ҳисобот зарур, дея бошлади. Бир

куни кечки овкат пайтида генерал Хонес Баркер “Аклий хужум” операциясининг махфий йўл-йўриқларини ошкор қилгач, профессор кутилмаганда бундай деди:

– Ҳисоботни тугатиш учун камида беш йил кетади. – У генералга хўмрайиб қаради. – Балки йигирма йил кетар.

Агар “Аклий хужум” операцияси сабаб ҳалитдан хурсандчиликни бошлашмаганда бу гап ҳаммани ранжитган бўларди. Генерал байрамга тайёргарлик кўраётгандек хурсанд эди.

– Айни шу пайтда нишон-кемалар Каролин оролларига яқинлашаяпти, – деди у гул-гул яшнаб. – Роппа-роса бир юз йигирмата кема! Мехикода эса ўнта “Фау-2”ни тайёрлашаяпти ва Алеут оролларига сохта хужум уюштириш учун радиотўлқинлар ёрдамида бошқариладиган элликта реактив бомбардимончи самолётни ҳозирлашаяпти. Бир тасаввур қилиб кўринг-а!

Генерал қувончи ичига сиғмай топширикни етказа бошлади:

– Келаси чоршанба куни соат роппа-роса ўн бирда мен сизга фикрингизни бир жойга жамлашни буюраман, профессор ва сиз кемаларни чўктириш, “Фау-2”ни ҳавода портлатиб, бомбардимончи самолётларни уриб тушириш учун зўр бериб ўйлай бошлайсиз! Хўш, эплай оласизми?

Ранги бўзарган профессор кўзларини юмди.

– Дўстим, сизга қўлимдан нима келишини ўзим ҳам билмайман, деб айтгандим-ку, – деди у хуноб бўлиб. – Мени огоҳлантирмай бошлаган “Аклий хужум” операциянгиз эса фалон пулга тушган болаларча шўхликдан бошқа нарса эмас.

Генерал Баркер қовоғини уйди.

– Сэр, – деди у, – сизнинг мутахассислигингиз психология ва мен сизга бу соҳада ақл ўргатаётганим йўқ. Менинг ишим ватанни ҳимоя қилиш. Ўттиз йил бекаму кўст

хизмат қилган мендек одамнинг йўл-йўриқларини танкид қилмаслигингизни сўрардим.

Профессор мистер Катреллга ўғирилди.

– Гапимни эшитинг, – деди у ўтиниб, – ахир, биз уруш ва қурол-яроғ пойгасидан қутулмоқчимиз-ку! Қакраб ётган ерларга булутларни ҳайдасак қандай зўр иш бўларди, бунақа муаммолар рўйи-рост кўринади, менга ҳам осон бўларди. Тўғри, халқаро сиёсатни тушунмайман, лекин тўкин-сочинлик бўлса ҳам урушишни хоҳлайсизми? Мистер Катрелл, мен генераторларни сув ва кўмирсиз ишлатишим, саҳроларни яшнатишим, шу каби хайрли ишларни жон-жон деб бажаришим мумкин. Сиз ҳар бир мамлакат нимага эҳтиёж сезаётганини ҳисоблаб чиқинг, мен эса уларнинг ҳаммасини гуллаб-яшнатаман. Бунинг учун америкалик солиқ тўловчиларнинг бир тийин ҳам пули кетмайди.

– Озодликнинг бирдан-бир шарти доим ҳушёр туриш, – деди генерал маънодор қилиб.

Мистер Катрелл генералга ўқрайиб қаради.

– Афсуски, генералнинг гапида ҳам жон бор, – деди у. – Инсоният сизнинг ғояларингизни қабул қилишини қанчалик хоҳлашимни билсангиз эди, лекин одамзод бунга тайёр эмас. Атрофимизни ёру дўстлар эмас, душманлар ўраган. Биз озиқ-овқат ёки ёқилғи етишмаганидан эмас, ҳукмронлик учун кураш бораётгани сабабли уруш ёқасида турибмиз. Ким дунёга эга чиқади – бизми, уларми?

Профессор тақдирга тан бериб бош сермади-да, ўрнидан турди.

– Кечирим сўрайман, жентельменлар. Мамлакатимизга нима кераклигини сизлардан бошқа ким ҳам биларди. Барча топшириқларингизни бажаришга тайёрман, – деди ва кейин у менга ўғирилди. – Махфий соатни юргизиб, номенклатура мушугини чиқаришни унутманг, – деди профессор ва зина бўйлаб ётоғига чиқиб кетди.

Миллий хавфсизликни сақлаш учун “Аклий хужум” операцияси шу операциянинг ҳамма харажатларини кўтарган америкалик фукаролардан сир тутилди. Бу тадбирда иштирок этиши кўзда тутилган кузатувчи, техник ходим ва ҳарбийлар қандайдир синов бўлишини билишар, лекин айнан нимани синашмоқчи эканликларидан мутлақо беҳабар эдилар. Бу фақат ўттиз етти нафар асосий иштирокчиларга маълум эди. Уларнинг орасида мен ҳам бор эдим.

“Аклий хужум” операцияси ўтказиладиган куни Виржинияда қаттиқ совук турди. Каминда сўлоқмондай-сўлоқмондай тарашалар чарсиллар, аланга меҳмонхонанинг деворига тақаб қўйилган сейфларнинг ялтироқ металл сатҳида акс этарди. Қадимги бежирим жиҳозлардан фақат хона марказига, учта телевизион экраннинг рўпарасига қўйилган жуфт ўриндиқли курси колганди. Операцияни кузатишга рухсат берилган колган ўнта одам учун узун ўриндиқ олиб келинди. Экранларда – чапдан ўнгга қараб – жанговар ракеталар нишони бўлган саҳро, денгиз чўчкалари ролини бажарувчи кемалар ва радиотўлқинли бомбардимончи самолётларнинг кулоқни коматга келтирувчи галаси учиб ўтиши кўзда тутилган осмоннинг бир бурчаги кўринарди.

Белгиланган вақтга тўқсон дақиқа колганда ракеталар жанговар ҳолатга келтирилгани, кузатувчи кемалар хавфсиз масофага чекиниб, бомбардимончи самолётлар ҳавога кўтарилгани ҳақида хабар келди. Виржиниядаги кам сонли томошабинлар эгаллаб турган лавозимларига қараб узун ўриндиққа ўтиришди-да, деярли гаплашмай тўхтовсиз чека бошлашди. Профессор Барнхауз ётоғида қолганди. Генерал Баркер худди йигирмата меҳмонга кечки зиёфат тайёрлаши лозим бўлган уй бекасидек елиб югурарди.

Тажрибанинг бошланишига ўн дақиқа қолганда генерал профессорга эҳтиром билан йўл берди-да, ортидан ўзи ҳам хонага кирди. Профессор уй кийимида эди: оёғига теннис

пояфзали, эгнига жун матодан тикилган кулранг шим, кўк свитер ва қайтарма ёқали оқ кўйлак кийганди. Иккови ҳам кадимий курсига ўтиришди. Генерал ҳаяжондан терга ботган, профессор эса тетик ва кувнок эди. У экранга қаради-да, тамакисини ёкиб курсига ястанди.

– Бомбардимончи самолётларни кўраяпман! – деб қичкирди Алеут оролларида турган кузатувчи.

– Ракеталар учирилди! – деб бакирди Нью-Мехикодаги радист.

Ҳаммамиз дарров камин тепасидаги катта электрон соатга қарадик, профессор эса жилмайганча экранлардан кўз узмасди. Генерал гўлдираб сонияларни ҳисоблай бошлади.

– Беш... тўрт... уч.... икки.... бир... Диққатни жамланг!

Профессор Барнхауз кўзларини юмди-да, лабини қимтиб бармоғи билан ковокларини силашга тушди. Шу алфозда бир дақиқача ўтирди. Телевизорлардаги тасвир липпиллай бошлади, Барнхаузнинг турғун майдони радиосигналларни тўсиб кўяётганди. Профессор хўрсиниб кўзларини очди-да, мамнун жилмайди.

– Бор имкониятингизни ишга солдингизми? – ишонқирамай сўради генерал.

– Кўлимдан келганини қилдим, – деди профессор.

Экранлардаги тасвир ўз ҳолига келгач, радиода кузатувчиларнинг ҳайрат тўла хитоблари янгради. Алеут осмони аланга олиб, ғувиллаб ерга кулаётган бомбардимончи самолётлардан қолган тутунли излар билан қопланганди. Айни шу пайт саҳро узра паға-паға оқ тутун пайдо бўлди ва узокдан бир неча портлаган товуш эшитилди.

Генерал Баркер кўзларига ишонмасди.

– Жин урсин! – ҳайкирди у. – Жин урсин, жин урсин, жин урсин!

– Қаранглар! – деб бакирди менинг ёнимда ўтирган адмирал. – Кемаларга ҳеч нарса қилмабди!

– Замбараклари қийшаяётганга ўхшайди, – деди мистер Катрелл.

У ёқда нима бўлаётганини кўриш учун ҳаммамиз экраннинг ёнига йиғилдик. Мистер Катрелл тўғри айтган экан. Қийшайган кема тўпларининг учи палубага тиралиб турарди. Виржинияда шундай шовкин-сурон кўтарилдики, радиодан айтилаётган хабарлар ҳам эшитилмай қолди. Бу томошага берилиб кетганимиз учун Барнхауз турғун майдо-нида иккита қисқа-қисқа портлаш рўй бергандан кейингина профессор эсимизга тушди. Радио ишдан чиққанди.

Ҳаммамиз атрофга алангладик. Профессор ғойиб бўлганди. Кўриқчи шоша-пиша катта эшикни очди-да, профессор қочиб кетганини айтиб бақирди. Кейин тўппончасини силкитиб ошиқ-мошиғидан чиқиб кетган, пачоқланган дарвозани кўрсатди. Узоқда катта тезликда кирга кўтарилиб, тоғ ортидаги водийга қараб бурилган давлат автобуси кўринди. Осмонни аччиқ тутун қоплаган, машиналарнинг барига ўт кетганди.

– Уни нима жин урди ўзи? – ўшқирди генерал.

Ҳозиргина югуриб ташқарига чиқиб кетган мистер Катрелл йўл-йўлакай аллақандай бир парча қоғозни ўқиганча ортига қайтди. У қоғозни менга тутқазди.

– Севги мактубини қолдирибди, шоввоз! Эшикка қистириб кетибди. Ёш дўстимиз уни сизга ўқиб берсин, жаноблар, мен тоза ҳаводан нафас олиб келай.

Хатни овоз чиқариб ўқидим:

“Жентельменлар! Виждони бор илк мукаммал қурол бўлганим учун мен ўзимни давлат қуролхонасидан мусодара қиламан. Тарихда биринчи марта қурол бундай йўл тутаяпти, лекин мен фақат инсоний сабабларга кўра кетаяпман. А.Барнхауз”.

Шу кундан эътиборан профессор дунё қурол-яроғ захираларини йўқотишга киришдики, ҳозирга келиб кўшинларни фақат тошу тўқмоқ билангина қуроллантириш

мумкин. Унинг уринишлари дунёда мутлақ тинчлик ўрнатилишига олиб келмади, лекин “вайсакилар жанги”, деб атаса бўладиган консиз ва марокли янги уруш турини келтириб чиқарди. Барча мамлакатлар фақат курол-яроғ омборлари ҳақида маълумот тўплайдиган душман жосуслари билан тўлган. Профессор матбуот орқали бу омборлар ҳақида хабар топгач, уларни секингина йўқ қилади.

Ҳар куни нафакат психодинамизм ёрдамида кули кўкка совурилган курол захиралари тўғрисида, балки профессорнинг қаерда экани ҳақида ҳам турли тахминлар пайдо бўлмоқда. Ўтган ҳафтанинг ўзида профессор Анддаги инклар шахрида, Париждаги ер ости қувурларида ёки Карлсбад ғорларининг тубида беркинаётгани тўғрисида ишонч билан ёзилган учта мақола чиқди. Барнхаузни яхши билганим учун профессорга бунақа ҳаёлий маконларда яшаш ноқулайлик туғдиради, деб ҳисоблайман. Унинг изига тушганлар кўп, лекин профессорга ихлоси баланд, уни ҳимоя қилишга қодир одамлар ҳам талайгина. Ҳозир у шундай одамлар уйида яшаётгани ҳақида ўйлаш мен учун марокли.

Бир нарса мутлақо аниқ: ҳозир, шу сатрларни ёзаётган пайтимда профессор Барнхауз тирик. Барнхаузнинг турғун майдони бундан ўн дақиқа бурун радиоэшиттиришни узиб қўйди. Ўн саккиз ой ичида унинг ўлими ҳақида ўндан ортиқ хабар тарқалди. Ҳар сафар Барнхаузнинг турғун майдони сезилмай қолганда, бирор номаълум одам вафот этса, шундай хабарлар урчирди. Дастлабки уч хабардан сўнг дарров янги курол пойгаси ва урушнинг бошланиши ҳақида гапира бошлашарди. Лекин кўп ўтмай курол-яроғ ишқибозлари профессорнинг ўлимини олдиндан байрам қилишганига пушаймон бўлишарди.

Кўпинча Барнхауз ҳукмронлигига яқин ясалгани ҳақида бонг урган нотик бир сония ўтар-ўтмас байроғи оёғига илакишганча нутқ сўзлаган минбари қолдиғидан эмаклаб

чиқарди. Лекин урушни бошлашга тайёр турганлар профессорнинг куни битишини интиклик билан кутишяпти.

Ҳамма гап профессорнинг яна қанча умри қолганида. Янги жаҳон урушининг қачон бошланиши ҳам шунга боғлиқ. Барнхаузнинг оила аъзолари узоқ яшашмаган: онаси қирк уч, отаси қирк тўққиз ёшида қазо қилган, бобокалонлари ҳам тахминан шунча яшашган. Бу дегани профессорни душманлардан яширишган тақдирда ҳам у нари борса ўн беш йилча яшайди. Душманларнинг қанчалик кўп ва қудратли эканини эсласак, бу ўн беш йил ҳам мангуликдай туюлади. Ўн беш йил эмас, ўн беш кун, соат ёки дақиқа ҳақида гапирмасак эди ҳали.

Профессор умри тугаб бораётганини билади. Буни Мавлуд арафасида почта кутимда қолдирган хатини ўқигач тушундим. Бир парча қир қоғозга машинкада ёзилган бу имзосиз хат ўнта жумладан иборат. Шулардан тўққизтаси психологларнинг махсус лаҳжасида ёзилган бўлиб, бу гапларда номаълум манбалардан мисоллар келтирилган, дастлаб уларни ўқиб ҳеч нарсани тушунмадим. Ўнинчи жумла, аксинча, оддий гап бўлиб, унда битта ҳам илмий сўз йўқ. Лекин тузилишига кўра бу жумла шу ўнта гапнинг ичида энг бемаъниси ва сирлиси эди. Ҳамкасбимнинг тутуриқсиз ҳазилидан ранжиб қоғозни ташлаб юборишимга сал қолди. Лекин негадир уни столимдаги бир уюм қоғознинг устига ташладим. Профессорнинг соққалари ҳам шу ерда эди.

Бир неча ҳафта ўтгандан кейингина бу аниқ мақсад билан ёзилган мактуб эканига, дастлабки тўққизта жумлада маълум топшириқ яширинганига ақлим етди. Лекин ўнинчи гап ҳали ҳам номаълумлигича қолганди. Бу гапни қолган жумлалар билан қандай боғлашни кеча англаб етдим. Кечкурун хаёл суриб профессорнинг соққаларини ташлаб ўтирган эдим, сўнгги жумла миямга келди.

Мен бу ҳисоботни нашриётга бугун юборишга ваъда бергандим. Лекин бўлиб ўтган воқеадан кейин ваъдамни бузишим ёки ҳали тугалланмаган мақолани юборишимга тўғри келади. Аммо ҳисоботни узок куттириб қўймайман – менга ўхшаш бўйдоқларнинг бирдан-бир фазилати шундаки, биз яшаш жойимизни ҳам, ҳаёт тарзимизни ҳам хоҳлаганча ўзгартиришимиз мумкин. Лаш-лушларни йиғиштиришга бир неча соат кифоя. Яхшиямки менинг каттагина маблағим бор, бу пулларни бир ҳафтада дунёнинг турли жойларидаги яширин ҳисоб рақамларига ўтказиш мумкин. Шу ишни битиргач, мақолани юбораман.

Ҳозиргина дўхтирнинг олдидан келдим, соппа-соғ эканман. Мен ҳали ёшман, омадим келса узок яшайман, чунки ота-боболарим узок умр кўришган.

Қисқаси мен яширинмоқчиман.

Эртами, кечми, профессор Барнхауз вафот этади. Лекин ўша пайтга келиб мен аллақачон тайёр бўламан. Ҳозирги ва келажакдаги жангари зўравонларга айтиб қўяй: ўзларингдан кўринглар! Барнхауз ўлиши мумкин, лекин “Барнхауз таъсири” йўқолмайди.

Кеча кечкурун бир парча қоғозга ёзилган топшириқларни бажаришга яна бир марта уриниб кўрдим. Профессорнинг соққаларини олдим-да, сўнгги, энг аҳмоқона жумлани ичимда такрорлаб, кетма-кет эллик марта еттилик туширдим.

Кўришгунча хайр!

*Рус тилидан
А.Отабоев таржимаси*

ЙЎҚ ҚИЛИШ ХИЗМАТИ

Ташриф буюрувчини қабулхонадан ичкарига киритмаслик керак эди, зеро жаноб Фергюсон келганларни олдиндан келишган ҳолда қабул қилар, ўта муҳим иш билан келганларгина бундан мустасно эди. Фергюсон вақтнинг қадрига етадиганлар тоифасидан эди.

Аммо жаноб Фергюсоннинг котибаси мисс Дейл ёш ва таъсирчан эди. Ташриф буюрувчи ёши улуг бўлиб, салобатли, қимматбаҳо костюм кийган, қўлида ҳасса тутиб олган киши эди. Мисс Дейл уни муҳим шахслардан деб ҳисоблаб, тўғри жаноб Фергюсоннинг хонасига бошлаб кирди.

– Салом, сер, – деди ташриф буюрувчи, мисс Дейл эшикни ёпиб чиқиб кетиши билан. – Менинг исмим Эсмонд. Йўқ қилиш хизматидаман. – У Фергюсонга ташриф қоғозини узатди.

– Тушунарли, – деди Фергюсон, мисс Дейлнинг қилиғидан жаҳли чиққанини яширмай. – Йўқ қилиш хизмати? Кечирасизу, менда йўқ қиладиган нарсанинг ўзи йўқ. – У суҳбатга яқун яшаш учун ўрнидан турди.

– Ҳеч нарсангиз йўқми?

– Мутлақо. Келганингиз учун ташаккур. Йўқ қиладиган қоғозим йўқ.

– У ҳолда сиз атрофингиздаги одамлар билан яхши муносабатдасиз десак бўлади, шундайми?

– Нима? Бунинг сизга қандай алоқаси бор?

– Биласизми, жаноб Фергюсон, йўқ қилиш хизмати айнан шу иш билан шуғулланади.

– Устимдан кулманг, – деди Фергюсон.

– Кулаётганим йўқ, – жавоб қайтарди жаноб Эсмонд.

– Сиз айтмоқчисизки, – деди Фергюсон жилмайганча, – одамларни йўқ қиласиз?

– Ҳа. Мен ҳеч қандай ёзма далил келтира олмайман: биз иложи бори́ча рекламадан қочамиз. Аммо ишонтириб айтаманки, бизнинг фирма́миз ишончли.

Фергюсон ташриф буюрувчидан кўзини узмай қараб турарди. У эшитганига ишонишни ҳам, ишонмасликни ҳам билмаётганди.

Бу албатта ҳазил. Аҳмоққа ҳам аён.

Бу ҳазил бўлмаслиги мумкин эмас.

– Йўқ қиладиган одамларингизни нима қиласизлар? – сўради Фергюсон.

– Бу ёғи бизнинг ишимиз, – деди жаноб Эсмонд. – Муҳими, улар ғойиб бўлишади.

– Тушунарли, жаноб Эсмонд. Аслида менда қандай ишингиз бор эди?

– Айтдим-ку, – деди Эсмонд.

– Бас қилинг. Бу жиддий гап эмас. Агар сизни жиддий гапиряпти деб ўйлаганимда полицияни чақирган бўлардим.

Жаноб Эсмонд уф тортганча ўрнидан турди.

– У ҳолда сиз бизнинг хизматимизга муҳтож эмас экансиз. Сизнинг дўстларингиз, қариндош ва қўшнларингиз, хотинингиз билан муносабатингиз яхши экан.

– Хотиним билан? Хотиним ҳақида нима биласиз?

– Ҳеч нарсa, жаноб Фергюсон.

– Қўшниларим билан гаплашдингизми? Майда-чуйда жанжаллар ҳеч нарсани англатмайди.

– Мен сизнинг оилангиз ҳақида ҳеч қандай маълумотга эга эмасман, жаноб Фергюсон, – деди Эсмонд яна креслога ўтираркан.

– Унда нимага хотиним ҳақида эслатдингиз?

– Бизнинг ҳисоб-китобларимизга қараганда, асосий даромадимиз эр-хотинлар муносабатидан келар экан.

– Менда ҳаммаси жойида. Хотиним билан муносабатимиз аъло даражада.

– Демак, сизга йўқ қилиш хизматининг кераги йўқ экан, – деди жаноб Эсмонд хассасини қўлтиғига қистириб.

– Бир дакика, – Фергюсон қўлини орқасига қилганча хона бўйлаб юра бошлади. – Биласизми, сизнинг гапларингизга ишонмайман. Бирортасига ҳам. Аммо айтайлик, гапингиз рост. У ҳолда агар мен... истасам...

– Сизнинг оғзаки розилигингиз кифоя, – деди жаноб Эсмонд.

– Тўлов-чи?

– Иш бажарилганидан кейин.

– Менга фарқи йўқ, – шошиб деди Фергюсон. – Мен шунчаки қизиқяпман. Хотиним билан муносабатимиз яхши. Турмуш курганимизга ўн етти йил бўлди. Тўғри, турмушда ҳар хил жанжаллар бўлиб туради.

Жаноб Эсмонд унга жимгина кулок солиб ўтирарди.

– Истасанг-истамасанг, мурса қилишга тўғри келади, – деди Фергюсон. – Мен севги-муҳаббат ёшидан ўтганман, хотинимни йўқ қилиш мақсадим бўлгани...

– Сизни тушунаман, – сўз қотди жаноб Эсмонд.

– Мана, нима демокчиман, – гапида давом этди Фергюсон. – Баъзида хотиним билан яшагим келмай қолади. У шаллақи. Асабимни бузади. Эговлайди. Бундан хабардормисиз?

– Йўқ, – деди жаноб Эсмонд.

– Бўлиши мумкин эмас! Унда нега ҳе йўқ-бе йўқ олдимга келдингиз?

Жаноб Эсмонд елкасини қисди.

– Нима бўлган тақдирда ҳам, – деди Фергюсон, – ҳаётимни бошқатдан қуришни хоҳлайдиган ёшдан ўтганман. Айтайлик, мен уйланмаганман. Айтайлик, мен мисс Дейл билан ишқий алоқадаман. У ҳолда ёқимли бўларди.

– Гапингиз тўғри. Мисс Дейл ёқимтой қиз. Буни ҳеч ким инкор этмайди.

Жаноб Эсмонд ўрнидан туриб, эшик томон йўналди.

– Сиз билан қандай боғлансам бўлади? – беихтиёр сўради Фергюсон.

– Сизда ташриф қоғозим бор. Соат бешгача кўнғирок қилишингиз мумкин. Лекин бугун шу соатдан кеч қолмасдан қарор қабул қилишингиз керак. Вақт пул, биз иш жадвалига қатъий риоя қиламиз.

– Албатта, – деди Фергюсон ва жилмайиб кўйди. – Мен сизнинг гапларингизга ишонмайман. Сизларнинг шартларингизниям билмайман.

– Сизнинг моддий ҳолатингизда бизнинг шартларимиз арзимас бўлиб кўринади.

– Кейинчалик мен сиз билан гаплашмаганимни, сизни ҳеч қачон кўрмаганлигимни айтишим мумкинми?

– Албатта.

– Агар сизга кўнғирок қилсам, албатта жавоб қайтарасизми?

– Соат бешгача. Яхши қолинг, жаноб Фергюсон.

Эсмонд кетгач, Фергюсон қўллари қалтираётганини сизди. Сухбатдан у қаттиқ ҳаяжонланганди ва у бугунги сухбатни мясидан чиқариб юборишга қарор қилди.

Аммо бу осон эмасди. У ишга қанчалик жиддий шўнғимасин, Эсмонднинг ҳар битта сўзи мясида жарангларди.

Қандайдир йўл билан йўқ қилиш хизмати унинг хотини ҳақида маълумотга эга бўлган. Фергюсон эса хотинининг қандай эканлигини тан олди.

У яна ишга берилди. Аммо шу пайт мисс Дейл қоғоз кўтариб кириб қолди ва Фергюсон беихтиёр унинг ниҳоятда гўзаллигини ичида тан олди.

– Яна бирор топширигингиз борми, жаноб Фергюсон? – сўради мисс Дейл.

– Нима? Ҳа, ҳозирча йўқ, – деди Фергюсон. Қиз чиқиб кетгач, у эшикка анчагача қараб ўтирди.

Энди ишлашдан маъни йўқ эди. У уйга кетишга қарор қилди.

– Мисс Дейл, – деди у елкасига палтосини иларкан, – мени чакириб қолишди... иш кўпайиб кетяпти. Бирор кун кечки пайт бирга ишласак розимисиз?

– Албатта, жаноб Фергюсон, – деди киз.

У ишхонасидан чикди.

Уйда хотини эндигина кирларни ювиб бўлган экан. Миссис Фергюсон паст бўйли, хунуккина аёл эди. У эрини кўриб хайрон бўлди.

– Бугун эрта қайтибсан, – деди у.

– Ҳа, мумкинмасми эрта қайтиш? – деди Фергюсон бу гапидан ўзи ҳам хайрон бўлиб.

– Албатта йўқ...

– Нима, сенга ишхонада ўлиб кетишим керакми?

– Йўғ-э...

– Мени эговлама.

– Эговламадим! – қичкирди хотини.

– Мен дам оламан, – деди Фергюсон.

У зина бўйлаб юкорига кўтарилди ва телефон олдида тўхтади. У соатга каради ва чорак соат кам беш бўлганлигини кўрди.

Фергюсон у ёқдан-бу ёққа юра бошлади. У Эсмонднинг ташриф қоғозига тикилди ва кўз олдида гўзал мисс Дейлнинг чехраси намоён бўлди.

У шошиб гўшакни кўлига олди.

– Йўқ қилиш хизматими? Фергюсон гапиряпти.

– Эсмонд эштади. Нима қарорга келдингиз, сер?

– Мен... – Фергюсон гўшакни маҳкам қисди. “Шундай қилишга ҳаққим бор”, деди у ўзига ўзи.

Улар турмуш қуришганига ўн етти йил бўлди. Ўн етти йил! Улар ҳаётларидаги нафакат нохуш дамларни, балки энг ширин дамларни ҳам бирга ўтказишган. Бу адолатданми?

– Нима қарорга келдингиз, жаноб Фергюсон? – қайтарди Эсмонд.

– Мен... мен... йўқ! Менга сизларнинг хизматингиз керакмас! – қичкирди Фергюсон.

– Ишончингиз комилми, жаноб Фергюсон?

– Ҳа, ишончим комил. Сизни панжара ортига тикиш керак. Хайр, сер!

У гўшакни илди ва елкасидан тоғ ағдарилгандек бўлди. У пастга шошилди.

Хотини у ёмон кўрадиган гўшт коворма тайёрлаётганди. Лекин бунинг аҳамияти йўк. У майда-чуйда нохушликларга кўз юмишга тайёр эди.

Эшик кўнғироғи жиринглади.

– Ҳа, кирхонадан бўлишса керак, – деди миссис Фергюсон салат тайёрларкан. – Эшикка қараб кўясанми?

– Ҳа. – Фергюсон эшикни очди. Остонада бир хил кийинган икки киши катта қоп ушлаганча туришарди.

– Кирхонаданмисизлар? – сўради Фергюсон.

– Йўк қилиш хизматидан, – деди ташриф буюрувчилардан бири.

– Лекин мен...

Улар қўлларини қайиришди ва усталик билан қоп ичига солишди.

– Ҳаққингиз йўк! – чинқирди Фергюсон.

Фергюсонни боғ йўлаги бўйлаб судраб кетишди. Автомашина эшиги очилди ва қопни машина ичига солишди.

– Ҳаммаси жойидами? – у хотинининг овозини эшитди.

– Ҳа, хоним. Иш жадвалимиз ўзгарди. Охириги дақиқаларда сизнинг буюртмангизни бажаришимиз аниқ бўлди.

– Хурсандман. – овози эшитилди хотинининг. – Бугун кундузи фирмангизда ишлайдиган жаноб Френч билан суҳбатлашгандим. Энди эса кечирасизлар. Овқат тайёр, ҳозир меҳмон кутяпман.

Автомобиль жойидан силжиди, Фергюсон қичкиришга уринди, аммо оғзи боғланган қопдан овози чикмади.

У кўзидан ёш оққанча ўзига савол берарди: “У қанақа меҳмонни кутяпти? Нимага мен ҳеч нарсани сезмадим?!”.

*Дилшодбек Асқаров
таржимаси*

МУНДАРИЖА

Жеймс Яффе. Онамнинг тилаги.....	3
Ричард Старк. Электр стулдаги тавба.....	15
Агата Кристи. Булбул ошёни.....	28
Лоуренс Блок. Унинг кўнгли хотиржам.....	54
Эржебет Халхоци. Буви.....	68
Дин Баррет. Бўлмағур касб.....	86
Ричард Харвик. Меросхўр.....	96
Сомерсет Моэм. Чандикли киши.....	105
Стивен Кинг. Жанг.....	110
Жеймс Хэдли Чейз. Тунги ҳордик.....	119
О.Генри. Кишанланган “кўллар”.....	131
Курт Воннегут. Барнхауз таъсири.....	135
Роберт Шекли. Йўқ қилиш хизмати.....	153

Дунё адабиёти дурдоналари
ЭЛЕКТР СТУЛДАГИ ТАВБА

Детектив ҳикоялар

Тўплаб, нашрга тайёрловчи:
Дилшодабону Аввалбоева

Мухаррир:
Намоз Толипов
Техник муҳаррир:
Муҳриддин Ҳамроев
Мусахҳих:
Моҳитобон Бузрукова

Нашриёт лицензияси: АИ № 221, 16.11.12 йил.
Босишга рухсат этилди: 30.12.2016 йил.
Бичими: 84/108 1/16. Офсет босма. “Times” гарнитураси.
Шартли босма табоғи: 10,0. Нашриёт ҳисоб табоғи: 5,0.
Адади: 3000 нусха. Буюртма: № 07-16.
Баҳоси келишилган нархда.

Нашриёт манзили:
“Yurist-media markazi” нашриёти,
Тошкент шаҳри, Отчопар кўчаси, 82-уй
Тел.: 212-47-79, 230-04-74
E-mail: yurist_media@mail.ru

Босмахона манзили:
“Good group media” МЧЖ босмахонасида чоп этилди.
Тошкент шаҳри, Амир Темур кўчаси, 60-уй.

Жеймс Яффе. Онаминг тилаги

Ричард Старк. Электр стулдаги тавба

Агата Кристи. Булбул ошёни

Лоуренс Блок. Унинг кўнгли хотиржам

Эржебет Халҳоци. Буви

Дин Баррет. Бўлмағур касб

Ричард Харвик. Меросхўр

Сомерсет Моэм. Чандиқли киши

Стивен Кинг. Жанг

Жеймс Хэдли Чейз. Тунги ҳордиқ

О.Генри. Кишанланган "қўллар"

Курт Воннегут. Барнхауз таъсири

Роберт Шекли. Йўқ қилиш хизмати

**ЭЛЕКТР
СТУЛДАГИ
ТАВБА**

Детектив ҳикоялар

ISBN 978-9943-4706-1-3

9 789943 470613

